

LATVIEŠU VALODA

mazākumtautību skolā

7. klase

Latviešu valodas
aģentūra

LAT2

UDK 811.174 (075.3)

La 802

Svetlana Neilande, Juta Bernāne, Laima Pamiļjane, Iveta Marševska
LATVIEŠU VALODA MAZĀKUMTAUTĪBU SKOLĀ

7. KLASE

Mācību grāmata

Projekta vadītāja *Vineta Vaivade*

Māksliniece *Anita Markeviča*

Redaktore *Dzintra Vidzemniece*

Tehniskā redaktore *Ilga Klotiņa*

Maketētājs *Edgars Švanks*

Recenzenti: *Zenta Anspoka, Astra Jansone*

Darba autortiesības ir aizsargātas saskaņā ar LR likumu

„Par autortiesībām un blakustiesībām”.

Darba publicēšana jebkurā drukātā vai elektroniskā formā,

kopumā vai daļām, tā izdošana, izplatīšana masu saziņas līdzekļos,

kā arī kopēšana ir stingri aizliegta bez LVA rakstiskas piekrišanas.

Iespiests SIA „Veiters korporācija”

© LVA 2013, 2017

ISBN 978-9934-8076-4-0

Labdien!

Ir iesācies jauns mācību gads. Tu mācies jau 7. klasē, un Tev ir jauna mācību grāmata latviešu valodas apguvei.

Mēs Tev piedāvājam astoņus, pēc mūsu domām, interesantus tematus: par informācijas tehnoloģijām un cilvēkiem-legendām, par Latvijas sportistiem un vārdu ceļiem uz latviešu valodu, par TV šoviem un citām izklaidēm. Mēs aicinām ielūkoties sevī, padomāt, ko katram no mums nozīmē mājas un viens no mūsu mājas mīļiem – suns.

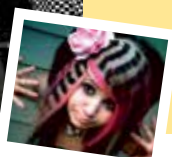
Grāmatā ir uzdevumi, kuri veicina prasmi klausīties, lasīt, runāt un rakstīt. Lai Tu to varētu darīt pareizi un atbilstoši latviešu valodas kultūras normām, liela uzmanība ir pievērsta gramatikai: darbības vārda un nelokāmo vārdšķiru apguvei, teikumu un teksta veidošanai, pareizrunai un pareizrakstībai.

Pievērs uzmanību informācijai lappušu malās! Tās ir atgādnēs par valodas jautājumiem, kurus jau esi apguvis iepriekš, un paraugi, kā izteikties. Jaunā informācija ir atrodama taisnstūra ierāmējumā un ir domāta praktisko uzdevumu veikšanai.

Ceram, ka grāmata būs labs palīgs latviešu valodas apguvē!

Autores

SATURS

1. nodaļa.

Varu, protu, uzdriktos...	6
Esam dažādi	7
Būt pašam.....	11

2. nodaļa.

Lai nav garlaicīgi!	14
Mans vaļasprieks	15
Skatos televīziju	23

3. nodaļa.

Mūsmājas	28
Es un mana ģimene	29
Eiropas Savienībā	49

4. nodaļa.

Cilvēkam vajag suni	68
Man ir suns	69
Suns – palīgs un draugs	75

5. nodaļa.

Ar viņiem lepojas Latvija 84

Sportisti 85

Varonība ikdienā 96

6. nodaļa.

Tehnoloģiju pasaulē 102

Draugos ar datoru 103

Mobilais tālrunis kabatā 110

7. nodaļa.

Leģendas dzīvo! 114

Sensenos laikos... 115

Cilvēki – leģendas 120

8. nodaļa.

Vārda spēks 126

Katram ir savs vārds 127

Veci vārdi, jauni vārdi... 132

VARU, PROTU, UZDRĪKSTOS...

Tu atkārtosi,

- kas raksturo lietvārdu, īpašības vārdu, skaitļa vārdu, vietniekvārdu, darbības vārdu;
- kas ir kopīgs un kas ir atšķirīgs lietvārdam, īpašības vārdam, vietniekvārdam, skaitļa vārdam un darbības vārdam;
- kā veido vārdu savienojumus, teikumus un tekstu;
- kas ir vienkāršs un kas ir salikts teikums;
- kas ir personifikācija, salīdzinājums un epitets.

Tu vingrināsies

- veidot vārdu savienojumus, teikumus un tekstu;
- veidot īpašības vārdu salīdzināmās pakāpes un izmantot tās tekstveidē;
- veidot dialogus un izteikt savu attieksmi un emocijas;
- pareizi rakstīt.

Tu uzrakstīsi

- pārdomu darbu;
- pasaku.

ESAM DAŽĀDI

1. uzdevums.

1. Pārdomā un pastāsti,
ar kuriem cilvēkiem tu sastapies vasarā;
vai kādu no šiem cilvēkiem tu varētu raksturot ar
vārdiem „citādāks nekā pārējie”, „savādāks nekā citi”,
„dīvainis”;
pamato, kāpēc tu viņu raksturo tieši
šiem vārdiem!

citād-s – citād-āks/-a
savād-s – savād-āks/-a

2. Uzraksti par iepriekš raksturoto cilvēku 4–6 teikumus! Izmanto pēc iespējas vairāk dažādu vārdšķiru vārdu!

3. Kuras vārdšķiras vārdus tu izmantoji savā stāstījumā? Par kurām vārdšķirām tu vēl esi mācījies, bet kuru nav tavā stāstījumā?

lietvārds – *cilvēks*
īpašības vārds – *jauns*
vietniekvārds – *es*
skaitļa vārds – *pieci*
darbības vārds – *mācīties*

2. uzdevums.

1. Nosaki katrai vārdšķirai atbilstošas gramatiskās kategorijas!

lietvārds

īpašības
vārds

skaitļa
vārds

lokāms vārds, nelo-
kāms vārds, noteiktā galotne,
nenoteiktā galotne, dzimte, skaitlis,
locījums, salīdzināmās pakāpes, laiks,
skaitlis, persona, kārta, izteiksme,
persona

darbības vārds

vietniekvārds

2. Secini, kas ir raksturīgs katrai vārdšķirai, kas ir kopīgs divām, vairākām vai visām vārdšķirām!

■ 3. uzdevums.

1. Lasi savu vienaudžu viedokļus un izsaki savas domas par tiem!

Ja es dzīvoju sabiedrībā, tad es nevaru ļoti atšķirties no pārējiem. Es runāju kā mani draugi, ģērbjos kā mani draugi. Es zinu, ka mani vienmēr sapratīs.

Anete

Man nepatīk, ka visi ir vienādi. Tāpēc es ģērbjos tā, lai visi atskatītos un aprunātu mani.

Miks

Manās mājās nerunā rupjības, bet skolā kopā ar draugiem es lietoju rupjus vārdus. Kāpēc? Es negribu būt viens.

Ventis

Atšķirties ar ...
ārējo izskatu,
ar zināšanām,
ar sasniegumiem sportā,
ar attieksmi pret citiem
cilvēkiem,
ar uzskatiem

2. Strādājiat grupā! Uzrakstiet, ar ko vislabāk pusaudzis varētu atšķirties no saviem vienaudžiem! Izklāstiet savu viedokli citiem klasesbiedriem un pamatojiet to!

3. Uzraksti stāstījumu „Es gribētu būt atšķirīgs...”!

■ 4. uzdevums.

1. Strādājiat grupā! Pastāstiet cits citam kādu notikumu, kurā jūs esat uzdrīkstējušies pateikt vai izdarīt kaut ko tādu, ko no jums neviens negaidīja!

2. Izvēlieties no grupas vienu notikumu un pastāstiet to pārējiem klasesbiedriem!

3. Diskutējiat par piedāvātajiem jautājumiem!

Vai un kāpēc bija grūti uzdrīkstēties?

Kādas bija izjūtas, pasakot vai izdarot kaut ko neparastu?

Kāpēc bija vai nebija tas jāpasaka vai jāizdara?

5. uzdevums.

1. Lasi tekstu un pamato pieturzīmju lietojumu!

Nākamā bija ģeogrāfijas stunda, un Anita jau starpbrīdī sāka uztraukties. Skolotāja aizvakar bija meiteni pažēlojusi, bet viņas vārdi skanēja aizvainojoši.

„Atkal tu neko nevari pastāstīt! Tas taču ir tik vienkārši! Sēdies! Šodien pažēlošu tevi, bet nākamajā stundā...”, šos vārdus dzirdēja visa klase.

Noskanēja zvans, un bija vien jāatgriežas klasē. Sākās stunda, un skolotāja lūdza pacelt roku, ja kāds gribēja atbildēt. Lai gan Anita bija mācījusies, viņa roku necēla. Neuzdrīkstējās. Bet skolotāja skatījās tieši uz meiteni...

Manuprāt,...
Pēc manām domām,
Man liekas, ka ...
Man šķiet, ka ...
Es domāju, ka ...

Es ieteiktu Anitai ...
Anitai vajadzētu ...
Anita varētu

2. Izsaki savu viedokli par situāciju ģeogrāfijas stundā un iesaki Anitai, kā rīkoties!

6. uzdevums.

1. Strādājiet grupā! Lasiet ieteikumus! Izvēlieties divus ieteikumus un uzrakstiet to ievērošanas pozitīvās un negatīvās sekas!

Uzdrīksties ģērbties spilgti, izaicinoši un neparasti!

Uzdrīksties pateikt to, ko tu domā!

Uzdrīksties draudzēties ar kādu, kuru atstumj!

Uzdrīksties sēdēt vienā solā ar meiteni/zēnu, kurš patīk!

Uzdrīksties aizstāvēt vājo un atstumto!

Uzdrīksties nepiekrīst kolektīvam!

2. Noskaidrojiet visu ieteikumu ievērošanas pozitīvās un negatīvās sekas un izsaki savu viedokli par šiem ieteikumiem!

3. Uzraksti stāstījumu par tematu „Uzdrīkstēšanās – drosme vai mulķība?”!

■ 7. uzdevums.

1. Aplūko attēlus un pastāsti,
kas tiem kopīgs;
ar ko atšķiras attēlos redzamie bērni un pusaudži!

Vienkāršs teikums

Es satiku savus klasesbiedrus.

Salikts teikums

Es devos ekskursijā, bet mana māsa devās uz nometni.

Es devos pārgājienā, lai gan lija lietus.

2. Uzraksti par katru attēlu vienu vienkāršu teikumu!

3. Strādāji pāri! Samainieties ar darbiem! Pārveido klasesbiedra uzrakstītos vienkāršos teikumus par saliktiem teikumiem un pieraksti tos!

■ 8. uzdevums.

1. Strādāji pāri! Iedomājieties, ka jūs mācāties vienā klasē ar 7. uzdevumā attēlos redzamajiem bērniem! Pārdomāji un atbildi uz dotajiem jautājumiem!

1. Kas būtu jauki, mācoties kopā?
2. Kādas problēmas varētu rasties?
3. Kā šīs problēmas varētu risināt?

2. Iesaistiet teikumos dotos vārdu savienojumus!

drosmīgs un veikls; pārliecināts un valdonīgs; grūti, bet saistoši; vēlējās mainīties; bieži sastaptie cilvēki

BŪT PAŠAM...

■ 9. uzdevums.

1. Strādājiet pāri! Pārrunājiet, ko jūs saprotat ar vārdu savienojumu „es pats”! Pastāstiet par to pārējiem klasesbiedriem!

2. Pastāsti, vai tu pazīsti pats sevi!

3. Pabeidz teikumus!

Es sev

Sevis dēļ

Katru dienu es sevi

Domājot par sevi,

Sevī es saskatu

■ 10. uzdevums.

1. Attēlo savu „es” tādu, kādu tu to izjūti! Izmanto krāsas, shēmas, simbolus!

2. Sajauciet visus zīmējumus!

3. Neskatoties izvēlies kādu no zīmējumiem un raksturo tā autoru! Centies raksturot ne tikai ārējo izskatu, bet autora būtību! Ja autors vēlas, viņš var papildināt teikto.

■ 11. uzdevums.

1. Lasi vārdus! Kurus no tiem tu attiecinātu uz sevi?

lielisks, uzmanīgs, centīgs, atlētisks, veiksmīgs, labsirdīgs, mierīgs, sirsnīgs, drosmīgs, sportisks, runīgs, smieklīgs

2. Izveido četrus vai piecus teikumus un pastāsti, kāds tu esi kļuvis šajā vasarā! Izmanto īpašības vārdus pārākajā pakāpē!

3. Strādājiet pāri! Izvēlieties vienu situāciju un izveidojiet dialogu! Izdomājiet arī, kā uzrunāsi viens otru dialogā!

- Ⓐ. Divi draugi sarunājas par savām rakstura īpašībām. Katrs no viņiem sarunā uzsver drauga pozitīvās īpašības un pauž savu attieksmi pret tām.

- B.** Māsa un brālis runā par kādu konkrētu notikumu. Brālim nav patikusi māsas uzvedība un rīcība. Māsa cenšas pierādīt, ka viss bijis citādi.
- C.** Tētis un mamma sarunājas par to, ka bērns ir kļuvis citādāks. Pārmaiņas ir pozitīvas. Viņi pauž gan izbrīnu, gan apmierinājumu.

4. Strādāji pāri! Uzrakstiet vienu dialogu! Iesaistiet teikumos uzrunas formas!

■ **12. uzdevums.**

1. Aplūko zīmējumus un lasi frazeoloģismus!

uzlikt masku

nēsāt masku

noņemt masku

noraut masku

2. Strādāji pāri! Pārrunāji katru frazeoloģisma nozīmi un pastāstiet par to pārējiem klasesbiedriem!

3. Izvēlies vienu frazeoloģismu un iesaisti to trīs teikumos dažādos laikos! Izmanto arī dažādas darbības vārda personu formas!

13. uzdevums.

1. Strādājiat pāri! Pārrunājiat jautājumus!

Kāpēc cilvēki uzliek sev maskas?

Vai ir viegli slēpt savu īsto dabu?

Kuros gadījumos tu „uzliec masku” un kā tu tad jūties?

2. Uzraksti savas pārdomas par tematu „Es pats un manas maskas”!

14. uzdevums.

1. Lasi pasakas fragmentu! Kādu virsrakstu tu liktu šim tekstam? Kāpēc?

Bizi mocīja mazvērtība. Jo viņa nebija kā visas citas. Viņa bija sapinusies, pinusies, sapīta. Un to viņai lika manīt: atkal un atkal atgādināja, mēloja, zobojās. [...]

Bize kļuva aizvien biklāka un bailīgāka, baidījās pat uz ielas iziet. Tur vējš centās paķert: – „Re, kur tā smagā iet!”

Tikai klusībā gan Bize ļoti bēdājās un bailojās. Viņa tā bija šaubās nomocījusies, ka taisījās jau darīt sev galu: viņa nebija kā citas! Viņa nebija kā visas! Kāpēc viņa nebija kā visas?

(Imants Ziedonis. „Pasaka par bizi”)

mazvērtība – nav vērtības, nozīmes

mēlot – aprunāt

zoboties – asprātīgi, mazliet nievīgi vai dzēlīgi runājot, smieties (par kādu)

bikls – kautrīgs

bailoties – baidīties

pīt bizi

2. Pārrunājiat, kāpēc autors izmanto personifikāciju! Kuri priekšmeti varētu piedalīties pasakas turpinājumā?

3. Strādājiat pāri! Pierakstiet izdomātajiem priekšmetiem epitetus un salīdzinājumus!

Paraugs.

ķemme – negantā ķemme – ķemme kā asi haizivs zobi

4. Strādājiat pāri! Turpiniat pasaku, izmantojot tēlainās izteiksmes līdzekļus: personifikācijas, salīdzinājumus un epitetus!

5. Sarīkojiat uzrakstīto pasaku lasīšanas un klausīšanās svētkus!

LAI NAV GARLAICĪGI!

Tu atkārtosi,

- kas ir tiešā runa un kuras pieturzīmes lietot teikumos ar tiešo runu;
- kādi stili ir latviešu valodā.

Tu uzzināsi,

- kas ir diskusija un kā to plānot;
- kā veidot diskusijas jautājumus;
- kā iesaistīties diskusijā un to izvērtēt.

Tu vingrināsies

- veidot apstākļa vārdu salīdzināmās pakāpes;
- uzstāties, lai pārliecinātu;
- lasīt informējošus tekstus, salīdzināt iegūto informāciju, papildināt un pārveidot to;
- paust pozitīvas un negatīvas emocijas, izsakot savu viedokli;
- precizēt un paust savu domu, izmantojot iespraudumus un saliktus pakārtotus teikumus ar saikļiem *ka, ja, tāpēc ka, lai, lai gan*;
- veidot aptaujas jautājumus, apkopot rezultātus un iepazīstināt ar tiem klasesbiedrus.

Tu uzrakstīsi

- lietišķa un publicistiska stila tekstus;
- pamācību labai diskusijai.

MANS VAĻASPRIEKS

2010 • septembris	septembris • 2010
20 • pirmiena	23 • ceturtdiena
Skola	Skola
Futbola treniņš	Futbola treniņš
Izstāde Foto muzejā	Retro auto izstāde
Brauciens Pēterbaznīcas tornī	Peldēšana
21 • otrdiena	24 • piektdiena
Skola	Skola
Koris	Koris
Sunu dresēšanas skola	Angļu valoda pie privātskolot.
Nopirkt Pēterim dāvanu	Sunu dresēšanas skola
Skriešana	Kino!!!
22 • trešdiena	25 • sestdiena
Skola	Ar draugiem makšķerēt!
Futbola treniņš	
Angļu valoda pie privātskolot.	26 • svētdiena
Pēterim dzimšanas diena!	
	Ballīte pie Kristīnes!

2010 • septembris	septembris • 2010
20 • pirmiena	23 • ceturtdiena
Skola	Skola
Skatīšos TV	
21 • otrdiena	24 • piektdiena
Skola	Skola
	Skatīšos TV
22 • trešdiena	25 • sestdiena
Skola	Rīta TV multfilmās!
Skatīšos TV	26 • svētdiena
	Kārtīgi izgulēties!

15. uzdevums.

1. Izpēti ierakstus Jura un Kārļa dienasgrāmatās! Izvēlies, kurš no vārdu savienojumiem visprecīzāk atbilst Jura un Kārļa ikdienai!

Saturīga un interesanta ikdiena.

Garlaicīga un vienmuļa ikdiena.

2. Pabeidz teikumus, pamatojot savu izvēli!

Manuprāt, Kārlim ir aizraujoša ikdiena, jo

Manuprāt, Jurim ir vienmuļa ikdiena, jo

Kārlim ir interesanta ikdiena, tādēļ ka

Jurim ir garlaicīga ikdiena, kaut gan

Savas domas pamatošanai, papildināšanai un precizēšanai tiek izmantoti saikļi „ka”, „lai”, „jo”, „tāpēc ka”, „tādēļ ka”. Šo saikļu priekšā teikumā liek komatu.

Paraugs.

Es saprotu, **ka** tevī interesē sports.

Anna apmeklē deju skolu, **lai** iemācītos labi dejot.

Man patīk peldēt, **jo** tā es varu rūpēties par savu sportisko formu.

Es neapmeklēju pulciņus, **tāpēc ka** man nav laika.

3. Salīdzini Jura un Kārļa ikdienu! Uzraksti trīs teikumus!

Izmanto dotos vārdus!

saistoši – saistošāk, interesanti – interesantāk, garlaicīgi – garlaicīgāk, jautri – jautrāk, vienmuļi – vienmuļāk, vienveidīgi – vienveidīgāk

4. Izdomā un uzraksti, kas pozitīvs un negatīvs ir šo zēnu ikdienā!

■ 16. uzdevums.

1. Padomā par savu draugu interesēm un izveido tabulu, minot viņu vaļaspriekus!

Paraugs.

Vaļasprieks	Nepieciešamais inventārs	Ko tas attīsta?

2. Strādājiat pāri! Salīdziniet savu veikumu! Papildini savu tabulu ar trīs interesantiem vaļaspriekiem, kuru nav tavā tabulā!

kritērijs – nosacījums vai pazīme, pēc kuras grupē lietas vai parādības

3. Strādājiat grupā! Izdomājiat kritērijus, pēc kuriem varētu grupēt jūsu tabulās ierakstītos vaļaspriekus! Pamatojiat izstrādātos kritērijus!

4. Sagrupējiat vaļaspriekus pēc jūsu izstrādātajiem kritērijiem un pastāstiet klasesbiedriem!

■ 17. uzdevums.

1. Lasi tekstu!

burātājs – cilvēks, kas vada buru laivu vai jahtu
grīva – upes posms pie ietekas

„Četri Latvijas burātāji ar nelielu koka jahtu „Anno Domini” plāno trīs gados apburāt pasauli,” informē jahtas kapteinis Uģis Buļbiks.

Izbraukšana no Lielupes ostas svinīgos apstākļos iecerēta jau 1. jūnijā, un pašlaik sāka jahtas sagatavošana.

„Mēs pieaicināsim arī Bruņotos spēkus,” pavēstīja jahtas kapteinis Uģis Buļbiks, „lai palīdzētu svinīgi izspridzināt jahtas izbraukšanai nepieciešamo dziļumu Lielupes grīvā.”

Jahtas maršruts tiek plānots jau vairākus gadus, lai varētu izbraukt visus pasaules okeānus un lielākās jūras. „Anno Domini”

ekspedīcijas mērķis ir atklāt jaunas Āfrikas piekrastes ciltis, izpētīt jaunas putnu sugas un ledus kušanas procesus Antarktīdas piekrastē.

Notiks jaunu nosaukumu piešķiršana neapgūtām salām un atoliem Klusā okeāna piekrastē. Lai to varētu paveikt, ceļojuma laikā uz jahtas tiks uzņemtas ceļojošās zinātnieku un vēsturnieku komandas un nepieciešamā aparatūra.

Tā kā jahta ir neliela, tai ļoti bieži būs jāpiestāj krastā, viesojoties dažādās vietās. Brauciena laikā jahta „Anno Domini” viesosies Francijā, Marokā, Sjerraleonē, Namībijā, Dienvidāfrikas Republikā, Zaļā Raga salās, Šrilankā, Lieldienu salās, Čīlē un daudzviet citur pasaulē.

Sarunas nobeigumā Uģis Buļbiks smaidot saka: „Šis ceļojums liks visai pasaulei runāt par Latviju kā īstu jūras lielvalsti, kurā dzīvo ļoti drosmīgi jūrniki.”

(Pēc interneta materiāliem)

ekspedīcija – kolektīvs ceļojums, brauciens ar noteiktu mērķi

atols – gredzenveida (korallu) sala

2. Lasi apgalvojumus! Kurš apgalvojums, tavuprāt, visprecīzāk raksturo burātājus?

Šie cilvēki ir traki un riskē ar savu dzīvību.

Šie cilvēki vēlas nest Latvijas vārdu pasaulē.

Šie cilvēki neapzinās, ko dara.

3. Kādas izjūtas, tavuprāt, sniedz šis vaļasprieks? Uzraksti vārdus, kuri raksturo šīs izjūtas!

4. Atrodi tekstā tiešās runas teikumus un paskaidro pieturzīmju lietojumu!

Piebilde: „Tiešā runa.!?”

Jahtas kapteinis pavēsta: „Mēs trīs gados apceļosim pasauli.”

„Tiešā runa.!?” piebilde.

„Mēs trīs gados apceļosim pasauli,” teica jahtas kapteinis.

„Tiešā,” piebilde, ”runa.?!”

„Mēs trīs gados,” teica jahtas kapteinis, „apceļosim pasauli.”

18. uzdevums.

1. Strādājiet pāri! Izdomājiet piecus vaļaspriekus, kuri, jūsu prāt, ir ekstrēmi un bīstami!

2. Uzrakstiet, kas katrā vaļaspriekā ir pozitīvs un negatīvs!

Uzzini vairāk!<http://www.rideit.lv><http://www.parsportu.lv>

3. Izvēlieties vienu no vaļaspriekiem un sagatavojiet runu, kurā pārlieciniet citus tam pievērsties!

■ **19. uzdevums.**

1. Lasi ekstrēmo sporta veidu aprakstus!

pilots – cilvēks, kas vada specifisku sporta līdzekli
stihija – *šeit*: nevaldāma aizraušānās
niecīgs – ļoti mazs
ķiveres siksnīņa – aizsargcepures ādas lente, ko lieto aizsargķiveres nostiprināšanai
trauma – ārēju faktoru izraisīts organisma audu vai orgānu bojājums
saite – saistaudi, kas savieno kaulus vai nostiprina kaulu savienojumus locītavās
žoklis – sejas kauls, kurā turas zobi
aizrautīgs – tāds, kas rīkojas ar sajūsmu

1. Ūdensformulas pilots Uvis dzimis un audzis Mēmeles krastā, tāpēc ūdens ir viņa stihija. Uvis stāsta, ka F2000 sports ir ļoti riskants, jo gadījumā, ja notiek nelaime, izredzes palikt dzīvam ir visai niecīgas. Citos sporta veidos iespējams kaut ko lauzt, sasisties, bet šajā – ja kas atgadās, pastāv iespēja mība neizdzīvot. Uvis atklāj gadījumu, kad no nāves viņu paglābusi ķiveres siksnīņa, kas trieciena brīdī noplīsa, lai gan varēja arī nožņaugt.
2. Kristapam skolā neinteresanti šķita visi pieejamie sporta veidi, tālab viņš kopā ar tēvu izvēlējās kaut ko ekstrēmāku. Kristaps skeito gan ziemā, gan vasarā un traumas gūst itin bieži – viņš piedzīvojis saišu sastiepumus un žokļa mežģījumu.
3. Katastrofu medicīnas centra speciāliste Ruta ir aizrautīga izpletņlēcēja. Viņa līdz šim veikusi 1162 lēcienus ar izpletni un atzīst, ka katru reizi, paceļoties debesīs, ir bailes, lai gan šis neesot ļoti traumatisks sporta veids. Ruta atklāj, ka izpletņlēcēji vairāk baidās no maza, nevis liela augstuma, jo mazs paver reālas iespējas nosisties.

2. Izvēlies vienu aprakstu! Iejūties divās lomās no minētajām – ārsts, treneris, mamma, draugs, skolotāja – un uzraksti, ko par aprakstīto sporta veidu varētu teikt tevis izvēlētās personas!

3. Strādāji pāri! Salīdziniet izteiktos viedokļus un izvērtējiet, kuru cilvēku viedoklis, jūsuprāt, ir jāņem vērā un kāpēc!

■ 20. uzdevums.

1. Izvēlies kādu no saviem vaļaspriekiem un izveido domu karti! Atspoguļo tajā trīs atšķirīgus viedokļus par izvēlēto vaļasprieku! Iepazīstini ar savu veikumu klasesbiedrus! Izmanto iespraudumus savā runā!

Iespraudumi ir vārdi vai vārdu grupas. Tie teikumam piešķir nozīmes nokrāsu, izsaka piezīmi vai paskaidrojumu.

Biežāk lietotie iespraudumi ir **piemēram, protams, manuprāt, mūsaprāt, viņuprāt, konkrētāk, var teikt, var sacīt, pirmkārt, otrkārt**. Runā iespraudumus atdala ar pauzi, rakstos – ar komatiem.

Paraugs.

Manuprāt, šī grāmata ir interesanta.

Lēkt ar izpletni, **pēc manām domām**, nav bīstami.

Es, **piemēram**, nebaidos lēkt ar izpletni.

Var teikt, ka cilvēki, kas nodarbojas ar ekstrēmo sportu, ir drosmīgi.

Jebkurš treniņš, **protams**, prasa milzīgu enerģiju un koncentrēšanos.

■ 21. uzdevums.

Strādājiet pāri! Veidojiet dialogu, kurā pastāstiet par savu vaļasprieku un izsakiet domas par klasesbiedra vaļasprieku!

■ 22. uzdevums.

1. Lasi tekstu!

Spēles un citas izklaides

Aizvadītajā sestdienā jauniešu klubs „Labākie!” rīkoja galda spēļu maratonu, kas ilga vairākas stundas. Pēc dalībnieces Adīnas teiktā, garlaicībai šādos pasākumos nav vietas – jaunieši klausījās mūziku un spēlēja līdzpaņemtās galda spēles. Katrs varēja izvēlēties, kuru galda spēli spēlēt, bet populārākās bija *Alias*, *Cirks* un *Monopols*.

„Populāri ir arī galda futbola čempionāti,” stāsta Adīna. Tajos tiek izveidota čempionāta tabula, katrs izdomā savas komandas nosaukumu un paņem līdzī talismanu. Tās ir īstas

komandu sacensības par galveno balvu! Futbola čempionāti gan vairāk patīk puisiem, meitenes labāk iejūtas līdzjutēju lomā.

Ne mazāk populāri ir jauniešu rīkote filmas vakari. Katram no tiem ir sava tematika, piemēram, jaunieši skatās piedzīvojumu filmas vai vēsturiskas filmas, īpašu uzmanību pievēršot konkrētam aktierim. Lielākoties filmas vakari tiek organizēti piektdienas vakaros vai brīvlaikā, kad nākamajā dienā nav jāiet uz skolu. Filmu vakari parasti ir ļoti jautri, bieži vien jaunieši pārgērbjas un sagatavo našķus atbilstoši filmas tēmai.

2. Iedomājies, ka esi viens no jauniešu kluba „Labākie!” dalībniekiem, un pārveido tekstu 1. personā! Izmanto iepraudumus „manuprāt”, „pēc manām domām”!

3. Pastāsti, kas no tekstā minētā tev un taviem draugiem patiktu! Ko jūs darāt brīvajā laikā?

23. uzdevums.

1. Strādājiet pāri! Pārrunājiet, kuri jautājumi varētu būt aptaujas anketā par brīvā laika pavadīšanu! Pierakstiet visus jautājumus!

2. Lai noskaidrotu, kuri ir jūsu klasesbiedru vaļasprieki, izvēlieties 3–5 jautājumus un izveidojiet aptaujas anketu!

3. Aptaujājiet piecus klasesbiedru pārus un apkopojiet rezultātus!

4. Iepazīstiniet ar savu veikumu klasesbiedrus!

Latviešu valodā ir:
zinātniskās valodas stils;
lietišķo rakstu valodas stils;
publicistikas valodas stils;
sarunvalodas stils;
daiļliteratūras valoda.

5. Novērtējiet klasesbiedru uzstāšanos pēc dotajiem kritērijiem!

Kritēriji

1. Objektīvas informācijas izmantojums.
2. Skaitļu un fakti izmantojums viedokļa pamatošanai.
3. Tabulu vai diagrammu izmantojums viedokļa pamatošanai.
4. Prasme uzstāties.

6. Pārrunā ar klasesbiedru un izsaki savas domas, kura stila pazīmes saskatāmas klasesbiedra runā!

24. uzdevums.

1. Lasi apgalvojumus un izsaki savas domas par tiem!

Labākais vaļasprieks 7. klases skolēnam/skolniecei ir sports.
Labākais vaļasprieks 7. klases skolēnam/skolniecei ir datorspēles.

2. Strādājiēt grupā! Katru apgalvojumu uzrakstiet uz savas lapas! Pierakstiet apgalvojumam savu komentāru! Lapu nododiet cits citam pulksteņrādītāja virzienā!

3. Apkopojiet uzrakstītos komentārus un formulējiet vienu vai vairākus viedokļus par katru apgalvojumu!

4. Iepazīstiniet pārējās grupas ar savu veikumu!

5. Seciniet, vai pēc grupu uztāšanās var teikt, ka jūsu klasei ir kopīgs viedoklis! Ja jā – formulējiet to! Ja nē – formulējiet atšķirīgos viedokļus!

25. uzdevums.

1. Strādājiēt grupā! Izvēlieties vienu no attēliem un formulējiet diskusijas tematu! Iepazīstiniet ar izvēlēto tematu pārējos klasesbiedrus! Vienojieties klasē par vienu diskusijas tematu!

diskusija – strīdīga, neskaidra jautājuma publiska apspriešana

2. Turpiniet darbu grupā! Izveidojiet diskusijas jautājumus izvēlētajam tematam!
3. Uzrakstiet uz tāfeles vienu savas grupas izdomāto jautājumu!
4. Sarindojiet jautājumus loģiskā secībā!
5. Sāciet diskusiju, dodot vārdu grupai, kura uzdevusi pirmo jautājumu!

Diskusijas karte	
Diskusijas posmi	Skaidrojums
Provokācija.	Teksts vai cita informācija, piemēram, attēls, foto, video, audio u.c., kas ierosina dažādus viedokļus. Svarīgi izprast provokāciju, iedziļināties tajā.
Diskusijas jautājumu formulēšana un pierakstīšana.	Tiek formulēti jautājumi – individuāli vai grupā. Zem katra jautājuma tiek uzrakstīts tā skolēna vārds, kas jautājumu uzdevis.
Jautājumu grupēšana.	Jautājumi tiek sagrupēti, apvienojot līdzīgos un formulējot sarunas tematu. Tiek izveidota apspriežamo jautājumu secība.
Diskusijas norise un noteikumi, kas jāievēro katram diskutētājam.	1. Pēc iespējas skaidri formulē savas domas! 2. Ilustrē savas domas ar piemēriem! 3. Meklē izskaidrojumus! 4. Secini! 5. Nepārtrauc citus runātājus! 6. Palidzi citiem formulēt domas, ja tas nepieciešams!
Noslēgums.	Diskusijas kopsavilkums, diskusijas izvērtēšana.

■ 26. uzdevums.

1. Uzraksti savas pārdomas pēc diskusijas!

- Kā tu vērtē diskusijas tematu?
- Vai izvēlētie jautājumi ļāva tematu apskatīt vispusīgi? Pamato savu viedokli!
- Vai visi diskusijas dalībnieki savas domas formulēja skaidri un saprotami? Pamato ar konkrētiem piemēriem!
- Vai diskusijas laikā visi varēja izteikt savas domas? Pamato savu viedokli!
- Vai diskusijas laikā tika rasta atbilde uz izvirzītajiem jautājumiem? Pamato savu viedokli!

2. Secini, kura valodas stila iezīmes saskatāmas diskusijā!

SKATOS TELEVĪZIJU

■ 27. uzdevums.

1. Veido domu karti par tematu „Televīzijas šovi”!

2. Lasi tekstu un papildini domu karti ar iegūto informāciju!

Par realitātes šovu žanra dzimšanas gadu tiek uzskatīts 1948. gads, kad Amerikā parādījās raidījums „Slēptā kamera”. Šī raidījuma popularitāte veicināja realitātes šovu attīstību. Realitātes šovi tiek dalīti šādās grupās.

1. Izklaidējošie realitātes šovi:

- slēptā kamera – šo šovu dalībnieki atrodas slēgtā telpā. Organizatori izmanto slēptās kameras, lai dalībnieki nevarētu zināt, kurā brīdī tiks parādīti TV ekrānā.
- eksotiskie realitātes šovi – dalībnieki atrodas nepazīstamā un neparastā vidē, kura visbiežāk ir nepiemērota dzīvošanai. Dalībniekiem ir jāpārvar dažādas grūtības, kas rodas gan vides, gan speciāli sagatavotu pārbaudījumu dēļ.
- imidžu šovi – popularizē topošās zvaigznes. Dalībniekus apmāca aktiermākslā, mūzikā, dejošanā. Skatītājiem ir iespēja vērot, kā no parasta cilvēka tiek veidota zvaigzne.
- misionāra šovi – iepriekš tiek noteikts mērķis, piemēram, mēnesi izdzīvot kādā valstī ar minimālu naudas summu. Skatītājiem tiek rādīts, kā šova dalībnieki sasniedz izvirzīto mērķi.

realitāte – tas, kas tiešām pastāv, eksistē
popularitāte – tas, ka kāds ir plaši pazīstams, ļoti daudziem vai visiem pazīstams
eksotika – neparastu, svešu, tālām zemēm raksturīgu īpatnību kopums
misionārs – cilvēks, kas veic nozīmīgu labdarības pasākumu

2. Praktiskie realitātes šovi – plastiskās ķirurģijas šovi, tiesu procesu šovi u. c. To mērķis ir sniegt reāliem cilvēkiem palīdzību kādu problēmu risināšanā.

3. Izvēlies informāciju par vienu no šovu grupām, kas minētas tekstā, un papildini to ar tev zināmo informāciju! Veido stāstījumu!

4. Strādā pāri! Klausies solabiedra stāstījumu par šoviem! Izdomā trīs jautājumus par dzirdēto un atbilde uz solabiedra uzdotajiem jautājumiem!

28. uzdevums.

1. Pabeidz teikumus, paužot savu attieksmi pret TV šoviem!

Manuprāt, TV šovi ir	TV šovi nav
Iespējams, ka	Daudz interesantāk būtu
Skatītājiem patīk	Tiek veidoti balsojumi

2. Lasi Māras blogā ierakstīto! Izdomā sev interneta vārdu (*nick*) un komentē Māras blogā ierakstīto!

blogs – interneta
dienasgrāmata

Uzzini vairāk!

www.blogspot.com

www.livejournal.com

Es katru dienu skatos kādu TV šovu. Tie man liekas interesanti, jo manā dzīvē nekas interesants nenotiek. Tad es iztēlojos, ka esmu kopā ar šova dalībniekiem un visi uz mani skatās, apbrīno. Visvairāk man patīk „Talantu skola”. Es arī regulāri balsoju par savu favorītu. Balsojiet jūs arī! Viņiem mēs esam vajadzīgi!

29. uzdevums.

1. Nosauc, kurus vārdus tu visbiežāk lieto, lai paustu savas emocijas! Secini, vai vienmēr emocijas tiek paustas pareizā literārā valodā! Pamato savas domas!

2. Uzraksti vārdus, frāzes, ar kurām tu paud neitrālu attieksmi, pozitīvas emocijas un negatīvas emocijas par kādu TV raidījumu, šovu! Katram emociju veidam uzraksti vēl piecus vārdus vai frāzes!

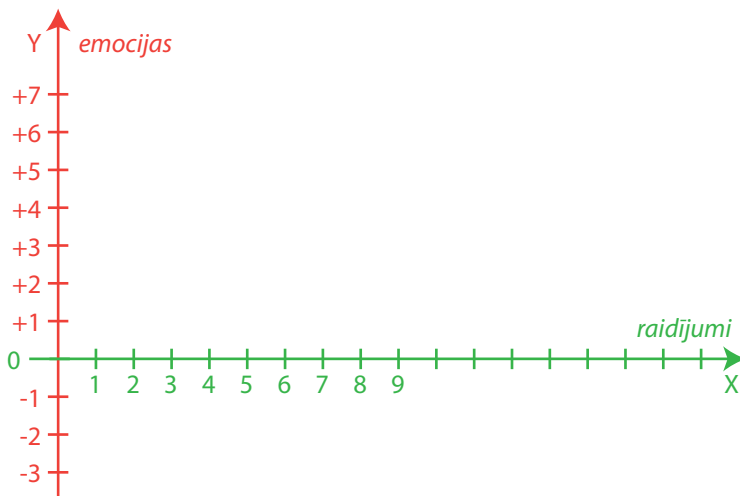
Paraugs.

Man patīk!
Ļoti garlaicīgi!
Nesekoju līdzi.

Man nepatīk!
Man vienalga.

3. Izvēlies piecus televīzijas raidījumus un attēlo savas emocijas grafiski! Izpēti televīzijas programmu!

Paraugs.

4. Izraksti raidījumus, sagrupējot tos tabulā!

Paraugs.

Man patīk	Man nepatīk	Man šis raidījums ir vienaldzīgs

5. Strādājiet pāri! Salīdzini uzrakstīto ar solabiedru! Pārrunāji un atbildiet uz jautājumiem!

1. Vai jūsu izvēlētie raidījumi ir atšķirīgi?
2. Kāpēc atšķiras tas, ko cilvēki izvēlas skatīties televīzijā?
3. Vai jums mājās ir strīdi par to, ko skatīties un kāpēc?
4. Kā strīdus varētu risināt ģimenē un kā varētu palīdzēt televīzijas programmu veidotāji?

TV programma

08:35 Mana ģimene citplanētieši
Seriāls krievu val. ar subtitriem latv. val.
09:00 Hanna Montana. Dubultā dzīve 2
ASV seriāls, 2007. g.
10:55 Cīņas likums
ASV piedzīvojumu seriāls, 1998. g.
12:40 Vides fakti
12:55 Smieklīgākie videokuriozi
13:15 Ūsainā aukle
Seriāls krievu val. ar subtitriem latv. val.
14:15 Mīlestība vai nauda?
ASV realitātes šovs, 2003. g.
16:35 UgunsGrēks
19:20 Ziņas
19:50 Sporta ziņas
20:00 Laika ziņas
20:20 Eiropas muzikālās pilsētas Anglijā

Uzzini vairāk!

www.manstv.lv

www.1188.lv/izklaide/tv/

■ 30. uzdevums.

1. Izveido televīzijas programmu vienai dienai ģimenei, kurā ir vecmāmiņa, mamma, tētis, vecākais brālis (16 gadi), māsa (8 gadi), mazais brālis (4 gadi)! Veido programmu tā, lai kāda ģimenes locekļa intereses netiktu ņemtas vērā!
2. Strādājiēt grupā! Izlozējiēt vienu no izveidotajām televīzijas programmām un sadaliet lomas – vecmāmiņa, mamma, tētis, vecākais brālis, māsa, mazais brālis, televīzijas programmas veidotājs, diskusijas vadītājs! Sarīkojiēt diskusiju, katrs aizstāvojot savu viedokli raidījumu izvēlē!
3. Uzrakstiet rakstu skolas avīzei par diskusiju! Izvēlieties raksta veidu – ziņojums par diskusiju vai emocionāls kāda diskusijas dalībnieka viedokļa vērtējums 1. personā!

■ 31. uzdevums.

1. Lasi tekstu!

Atsauksmes pēc diskusijas

Rīgas skolu pašpārvalžu dalībnieki diskutēja par atkarībām un to radītajām problēmām.

Jauniešu atsauksmes par diskusiju:

„Lai vēlāk nerastos pārpratumi, es uzskatu, ka sākumā ir jāpie-dāvā sava diskusijas definīcija. Manuprāt, diskusija ir strīdīga, neskaidra jautājuma publiska apspriešana. Divas galvenās disku-sijas pazīmes, kas atšķir to no citām strīda formām, ir publiskums un argumentu pamatotība. Katram cilvēkam mūsdienās ir sava nostāja ikvienā jautājumā. Diskusijas ļauj dalīties pieredzē no sava skatpunkta un uzklaut citu viedokļus, tai pašā laikā netiekot noniecinātam par savu redzējumu. Ja visiem diskusijas dalībnie-kiem nav vienota priekšstats par to, kas ir diskusija, tad diskusija neveidojas.”

Juris

„Personīgi es saņēmu daudz pozitīvu emociju, noskaidroju citu cilvēku viedokli, varēju izteikt savas domas un vēlreiz pārliecināties, cik dažādi mēs esam. Manuprāt, diskusijas palīdz mums izprast sevi, iemāca komunikācijas prasmes (būt pacietīgam, skaidri izteikt savu domu, uzklausīt, cienīt citam citu utt.) un sniedz vērtīgu informāciju.”

Anna

„Tradicionāls diskusijas sākums – iepazīšanās, draudzīga iesildīšanās mūzikas un deju ritmos. Šādām aktivitātēm es vienmēr esmu bijis „ienaidnieks”, jo uzskatu, ka šīs aktivitātes nesasniedz vēlamo rezultātu.

Kā ierasts, iepazīnāmies ar skolēnu pašpārvaldes prezentāciju. Es personīgi neko neparastu neuzzināju.

Pārāk gara bija saruna ar Atkarības un profilakses centra pārstāvjiem. Galvenais stāsts bija par vasaras aktivitātēm, kas mani, protams, ieinteresēja, jo man patīk izdzīvošanas treniņi, bet, kaut gan man patika, es neuzskatu, ka šādam stāstam ir nepieciešamas 40 min. Tas bija vairāk nekā diskusijai paredzētais laiks. Bet diskusija bija šī semināra mērķis.”

Ritvars

„Diskusija, manuprāt, neizdevās – pārāk maz jauniešu izteica savu viedokli. Pašās beigās sāka veidoties kaut kas līdzīgs diskusijai, bet laika trūkuma dēļ nekas arī netika panākts. Galvenā problēma, kādēļ, manuprāt, īsta diskusija neizveidojās, bija tā, ka lielākā daļa cilvēku izteica līdzīgas domas, tikai citiem vārdiem. Mans risinājums būtu ielikt auditorijā provokatoru, kas apzināti nepiekrītu kāda izteiktajam viedoklim, tā radot diskusiju.”

Elīna

- 2. Formulē notikušās diskusijas tematu!**
- 3. Formulē iespējamās diskusijas jautājumus!**
- 4. Vienā teikumā formulē diskusijas dalībnieku viedokli pēc diskusijas!**
- 5. Uzraksti, ko no teksta tu esi uzzinājis par labas diskusijas veidošanas noteikumiem!**
- 6. Uzraksti pamācību, kā, tavuprāt, jāveido laba diskusija!**

MŪSMĀJAS

Tu atkārtosi,

- kas ir darbības vārds un tā nenoteiksmes forma;
- kas ir vienkāršie un kas ir saliktie laiki;
- kas veido vārda sastāvu;
- kā pazīt un lietot darbības vārdu īstenības, vēlējuma un vajadzības izteiksmē.

Tu uzzināsi,

- kas ir darāmā un ciešamā kārtā;
- kā noteikt darbības vārda konjugācijas;
- kā pazīt un lietot darbības vārdu atstāstījuma izteiksmē;
- kas ir divdabji un kā tos iedala;
- kā veidojas divdabja teiciens.

Tu vingrināsies

- lietot tekstveidē darbības vārdus saliktajos laikos;
- lietot tekstveidē darbības vārdu visās izteiksmēs un kārtās;
- darināt divdabjus un lietot tos tekstveidē;
- veidot divdabja teicienu un izmantot to tekstveidē;
- veidot vienkāršus un saliktus teikumus, pārveidot tos, izmantojot palīgteikumu un divdabja teicienu;
- pareizi rakstīt darbības vārdus un divdabjus;
- stāstīt par sevi un savu ģimeni;
- komentēt citu izteikumus un izteikt savu viedokli par ES;
- lasīt dažāda stila un veida tekstus un iegūt vajadzīgo informāciju;
- diskutēt pēc dotās instrukcijas.

Tu

- veiksi un prezentēsi projekta darbu;
- sagatavosi ekskursijas maršrutu.

ES UN MANA ĢIMENE

■ 32. uzdevums.

1. Aplūko attēlus un lasi tekstus! Nosaki, kuram attēlam atbilst katrs teksts!

- A. Mani sauc Irēna Šumska. Es esmu 15 gadus jauna, atraktīva jauniene. Mācos Līgatnes pamatskolas 8. klasē. Mūsu skola atrodas vienā no skaistākajām Latvijas vietām, netālu ir Līgatnes dabas taka un Sigulda. Daudzi draugi mani apskauž, jo dzīvoju vienā no skaistākajām Latvijas vietām un esmu jautra un dzīvespriecīga. Mans apaļīgums netraucē man piedalīties sabiedriskajās aktivitātēs un būt interesantai citiem. Gaujas Nacionālā parka skaistums mani iedvesmo, tāpēc esmu iesaistījies mūsu skolas teātra pulciņa darbībā.

- B.** Mans vārds ir Sergejs Ignatenko. Esmu sportisks, aizrautīgs 13 gadus jauns hokejists. Mācos Rīgas 500. vidusskolas 7. klasē. Kā saka draugi, esmu komandas seja. Šogad vēlos spēlēt junioru komandā „Lūši”, bet nākamgad centīšos tikt valsts izlasē. Treneris saka, ka man izdosies.
- C.** Esmu jauka, skaista un ļoti populāra meitene. Dzīves moto – labi un moderni izskatīties. Aizmirsu iepazīstināt ar sevi – esmu Laura Līvmane. Man patīk iepirkšanās, ballītes kopā ar draugiem un sarunas pa tālruni. Mācos Klasiskās ģimnāzijas 7. klasē, taču mācības manā dzīvē nav galvenais.
- D.** Mani sauc Igors Stepanovs, bet draugiem esmu vienkārši Gors. Man patīk datori un viss, kas ar tiem saistīts. Rūpējos par drošu internetu, kopā ar līdzīgi domājošiem piedalos projektā „Drošs internets”. Par sevi stāstīt nepatīk, jo, kaut arī esmu izskatīgs un slaidis (tā meitenes saka), man nepatīk izrādīties.
- E.** Mana dzīves mīlestība ir teniss. Gribu sasniegt tādus rezultātus kā Ernests Gulbis un pelnīt labu naudu. Labprāt dodos uz turnīriem citās valstīs, lai arī apvienot mācības 9. klasē un sportu kļūst aizvien grūtāk. Mācos kādā Daugavpils privātajā vidusskolā, tur var apvienot mācības un sportu. Esmu „gudrā blondīne”, man interesē angļu valoda.
- F.** Mani sauc Roberts Jaunzems, mācos Ozolkalna Valsts ģimnāzijas 8. klasē. Mani interesē dabaszinātnes. Tāpēc vasarā piedalījos Latvijas Universitātes rīkotajā nometnē „Alfa”. Ir patīkami apzināties, ka esmu viens no tiem, kam patīk zinātne. Es vienmēr esmu bijis pilsētnieks, taču mani valdzina lauku dzīve, īpaši tad, kad var veikt sarežģītus ķīmiskos eksperimentus.

Nenoteiksmebrauc – brauk-**t**centās – cens-**ties**laboja – labo-**t**

sarunāsies –

sarunā-**ties**raksta – rakstī-**t**vizinājās – vizinā-**ties****Paraugs.**

A	B	C	D	E	F
2.					

2. No katra teksta izraksti vienu teikumu, kas raksturo stāstītāju!

3. Pasvītro darbības vārdus un pārveido tos nenoteiksmē!

Paraugs.

*Es esmu 15 gadus jauna, atraktīva jaunieta.
esmu – būt*

33. uzdevums.

1. Lasi teikumus skaļi! Precīzi izrunā skaņas *a* un *ā* darbības vārdos!

Sporta stundās mēs vingrinā**mies** un spēlē**jam** dažādas spēles.

Citās stundās mēs cītīgi mācā**mies**: lasā**m**, rakstā**m**, runā**jam** un klausā**mies**.

No rītiem mēs mostā**mies** vēlu.

Mēs uzzinā**m** daudz jauna par saviem klasesbiedriem.

Matemātikas stundā rēķinā**m** grūtus uzdevumus un izmanto**jam** sarežģītas formulas.

2. Strādājiet pāri! Pārrunājiet, kuros gadījumos lietojāt *a*, kuros – *ā*!

Nenoteiksme	Vienkāršās tagadnes daudzskaitļa 1. persona	Vienkāršās pagātnes daudzskaitļa 1. persona
viz- ināt viz- ināties	mēs viz- inām mēs viz- ināmies	mēs viz- inājām mēs viz- inājāmies
māc- īt māc- īties	mēs māc- ām mēs māc- āmies	mēs māc- ījām mēs māc- ījāmies
peld- ēt peld- ēties	mēs peld- am mēs peld- amies	mēs peld- ējām mēs peld- ējāmies

34. uzdevums.

1. Strādājiet pāri! Izvēlieties vienu pasākumu un sagatavojiet stāstījumu par gatavošanos tam! Stāstījumā izmantojiet darbības vārdus tagadnes daudzskaitļa 1. personā!

TV konkurss „Zini vai mini”.

Tikšanās ar kaimiņu skolas 7. klasi.

Intervija skolas avīzei.

Paraugs.

Mēs jau ilgu laiku gatavojamies ...

2. Pastāstiet par pasākumu pārējiem klasesbiedriem!

3. Klausies klasesbiedru sagatavotos stāstījumus un pieraksti uz tvertos tagadnes daudzskaitļa 1. personas darbības vārdus! Pievērs uzmanību *a*, *ā* izrunai un rakstībai!

35. uzdevums.

1. Aplūko vizītkartes! Pastāsti, kādu informāciju tu no tām iegūsti!

Vizītkarte – neliela (6 x 9 cm) kartīte, kurā ir iekļauta nozīmīga informācija par cilvēku un/vai organizāciju, uzņēmumu.

Iekļaujamā informācija

Logotips – zīmējums, emblēma, kas raksturo personas, organizācijas vai uzņēmuma darbības jomu. To lieto dokumentos un reklāmā.
Kontakti – personas, organizācijas vai uzņēmuma adrese, tālruņa numuri, e-pasts.
Personas, organizācijas vai uzņēmuma darbības jomas nosaukums.

(Pēc interneta materiāliem)

2. Aplūko attēlus! Secini, kas šīm vizītkartēm ir kopīgs, kas atšķirīgs!

3. Lasi informāciju un veido domu karti par vizītkartēm!

Lai visu laiku **nevajadzētu** stāstīt par sevi, ļaudis **ir izgudrojuši** vizītkartes. Šī kartona gabaliņa dēļ **ir izveidojušās** daudzas interesantas tradīcijas un simboli, kuri **varētu likties** tev interesanti. Vizītkarte, tāpat kā apgērbs vai rokas spiediens, **palīdz** veidot pirmo iespaidu par tās īpašnieku.

Vizītkarti **raksta** valsts valodā, bet, braucot uz ārzemēm, – tās valsts valodā, uz kuru tu **dodies**. Vizītkartē nemēdz labot vai **papildināt** tālruņa numurus. Ja **jāpapildina**

informācija, to var uzrakstīt vizītkartes otrā pusē. Vizītkartes izmanto atšķirīgi cilvēki dažādās dzīves situācijās:

- privāta iepazīšanās – uz vizītkartes **ir** tikai vārds, uzvārds, mobilais un mājas tālrunis;
- ģimenes vizītkarte – vīra vārds un uzvārds, sievas vārds un uzvārds, tālrunis mājās. Ja ģimene kopīgi **apmeklē** pasākumu, ģimenes vizītkarti **pasniedz** tās vecākais vīrietis;
- iestādes vizītkarte – uz vizītkartes ir iestādes, organizācijas vai uzņēmuma nosaukums, logotips, biroja koordinātes (tālruņa numuri, adrese, e-pasts u. c.). Uz iestādes vizītkartes norāda, ar ko **nodarbojas** uzņēmums un kādus pakalpojumus sniedz.

Vizītkarti **var** izmantot arī apsveikšanai, līdzjūtības vai pateicības izteikšanai.

(Pēc interneta materiāliem)

Uzzini vairāk!

<http://www.gudrinieks.lv>
<http://www.apollo.lv>
<http://www.workingday.lv>

iespaids – *šeit*: priekšstats par cilvēku, kas

rodas iepazīstoties
rokas spiediens – rokas paspiešana sa-sveicinoties

koordinātes – *šeit*: atrašanās vieta

pakalpojums – darbība, lai apmierinātu citu cilvēku vajadzības

paust – izteikt

līdzjūtība – just līdzī citu pārdzīvojumam, *šeit*: just līdzī par kāda tuvinieka nāvi

neklātienē – no attā-luma, viens otru nesa-tiekot

4. Sagrupē tekstā izceltos vārdus tabulā!

Paraugs.

Neno-teiksme	Īstenības izteiksmes vienkāršā tagadne	Īstenības izteiksmes saliktā tagadne	Vēlējuma izteiksme	Vajadzības izteiksme

Nenoteiksme – *stāvēt*, *sarunāties*

Īstenības izteiksmes vienkāršā tagadne – *es stāvu*, *es sarunājos*

Īstenības izteiksmes saliktā tagadne – *es esmu stāvējis*, *es esmu sarunājis*

Vēlējuma izteiksme – *es stāvētu*, *es sarunātos*

Vajadzības izteiksme – *man jāstāv*, *man jāsarunājas*

5. Izveido savu vizītkarti!

6. Pastāsti, kāda veida vizītkarti tu esi izveidojis! Pamato savu izvēli!

36. uzdevums.

1. Pastāsti par savu ģimeni! Izmanto instrukciju!

1. Nosauc savas ģimenes locekļus!
2. Īsi pastāsti par katru no viņiem!
3. Pasaki, kas vieno jūsu ģimeni!
4. Raksturo, ko tava ģimene dara kopīgi!
5. Pastāsti, kāpēc katrs ģimenes loceklis ir svarīgs un nozīmīgs!

2. Izvērtē klasesbiedru stāstījumu pēc dotajiem kritērijiem!

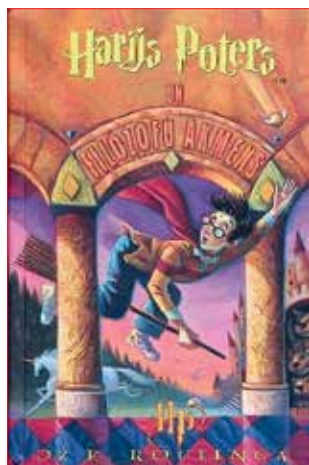
Kritēriji

Stāstījuma atbilstība plānam.

Stāstījuma apjoms.

Uzstāšanās kultūra.

37. uzdevums.

1. Lasi tekstu!

Dērsliju ģimene dzīvoja Dzīvzogu ielas ceturtajā namā un ar lepnumu klāstīja, ka ir pilnīgi normāli cilvēki, protams, ja vien jūs tas interesē. Lai nu ko, bet viņus turēt aizdomās par kādām dīvainām vai noslēpumainām nodarbēm nebija ne mazākā pamata, jo viņiem no tādām blēņām vienkārši metās pumpas.

Dērslija kungs strādāja par direktoru firmā *Grunnings*, kas ražoja urbjus. Viņš bija pamatīgs, muskuļots vīrs, kura kaklu par kaklu īsti

nevarēja saukt, pat par spīti varenajām ūsām. Dērslija kundze savukārt bija tieva blondīne. Viņas kakla garums pārsniedza vidējo vispārcilvēcisko, un tas bija ļoti noderīgi, jo ne vienu vien stundu viņa mēdza pavadīt, kā dzērve staigājot gar žogiem un lūrot, ar ko nodarbojas kaimiņi. Dērsliju pāra atvasei bija dots Dūdiņa vārds, un vecāki nespēja iedomāties pasaulē jaukāku zēnu.

Dērslijiem nekā netrūka, tomēr pār viņu pavardu klājās kāds noslēpums. Vairāk par visu pasaulē viņi baidījās, ka šo nesmukumu kāds varētu atklāt. Viņiem likās, ka jaukā idille būtu izpostīta, kolīdz kāds izdibinātu Dērsliju radniecību ar Poteriem. Potera kundze bija Dērslija kundzes māsa, tomēr abas jau vairākus gadus nebija tikušās. Patiesībā Dērslija kundze izlikās, ka viņai nekādas māsas nemaz nav, jo šī māsa un viņas nekam nederīgais laulenis bija pats nedērslijiskākais pāris, kādu vien varēja iedomāties. Bailes no tā, ko teiktu kaimiņi, ja Poteri kaut vai tikai parādītos Dzīvžogu ielā, lika Dērslijiem nodrebēt.

(Pēc Džoannas Ketlinas Roulingas grāmatas
„Harijs Poters un Filozofu akmens”)

klāstīt – stāstīt
nodarbes – nodarbības
pamatīgs – *šeit*: liels
par spīti – *šeit*: neņemot vērā
varens – ļoti liels, kupls (par ūsām)
lūrēt – slepus skatīties
atvase – *šeit*: dēls
pavards – *šeit*: ģimenes pavards – ģimene ar savām paražām, tradīcijām, labām attiecībām, mājīgumu
nesmukums – *šeit*: negods
idille – *šeit*: ģimenes laime
izdibināt – noskaidrot
laulenis – *šeit*: vīrs

2. Sameklē tekstā atbildes uz jautājumiem!

1. Ko, pēc Dērsliju ģimenes domām, nozīmē būt normāliem cilvēkiem?
2. Kā ir raksturoti Dērsliju ģimenes locekļi?
3. Kāpēc Dērsliji nevēlējās sazināties ar Poteriem?

3. No 1. rindkopas izraksti visus darbības vārdus! Pasvītro izrakstīto vārdu sastāvu! Iekrāso ar atšķirīgām krāsām pirmatnīgos un atvasinātos darbības vārdus!

Paraugs. dzīvoja, ...

Vārda sastāvs ir

priedēklis – sakne – piešķēklis – galotne

pa – stāst – ī – t

Vārdus, kuros ir tikai sakne un galotne, sauc par **pirmatnīgiem** vārdiem, piemēram, braukt, saukt.

Vārdus, kuros ir ne tikai sakne un galotne, bet arī priedēklis un/vai piešķēklis, sauc par **atvasinātiem** vārdiem, piemēram, atstāstīt, nepārcentās

4. Uzmanīgi lasi 1. tabulu 139. lpp. un nosaki izrakstīto darbības vārdu konjugāciju! Iepazīsties ar instrukciju konjugāciju noteikšanai!

Darbības vārdu konjugāciju nosaki šādi:

1. Pārveido darbības vārdu nenoteiksmē (*ko darīt?*)!
2. Nosaki darbības vārda sastāvu un noskaidro, vai tas ir pirmatnīgs vai atvasināts vārds!
3. Ja darbības vārds ir pirmatnīgs vai atvasināts ar priedēkli, tad tas ir I konjugācijas darbības vārds, piemēram, *skriet*, *aiz-skriet*.
4. Ja darbības vārds ir atvasināts ar piešķēkli, tad ir jāizšķiras, vai tas ir II vai III konjugācijas darbības vārds, piemēram, *lab-o-t*, *stāst-ī-t*.
5. Salīdzini darbības vārda vienkāršās tagadnes 1. personas vienskaitļa formu ar vienkāršās pagātnes 1. personas vienskaitļa formu!
6. Ja tagadnē un pagātnē ir piešķēklis *-j-*, tad tas ir II konjugācijas darbības vārds, piemēram, *laboju* (*ko daru?*), *laboju* (*ko darīju?*). Ja piešķēklis *-j-* ir tikai pagātnē, tad tas ir III konjugācijas darbības vārds, piemēram, *stāstu* (*ko daru?*), *stāstīju* (*ko darīju?*).

Ārpus konjugācijām ir **nekārtnie darbības vārdi** – *būt*, *dot*, *iet*.

38. uzdevums.

1. Lasi, ko par ģimeni domā tavi vienaudži! Uzraksti, ko tev nozīmē ģimene!

1. Ko man nozīmē ģimene? Ļoti daudz. Manuprāt, ģimene ir kaut kas svēts. Mēs katrs vēlamies redzēt sev blakus cilvēkus, kas mūs saprot. Visbiežāk mēs tos atrodam savā ģimenē. Ja tev ir ģimene, vari būt laimīgs. Savā ģimenē es esmu piedzīvojusi skaistus un gaišus, skumjus un drūmus brīžus. Arī bēdas ir skaistas, ja tev kāds jūt līdzī. Skaistas nav pašas bēdas, bet izjūta, ka kādam esi

vajadzīgs. Man šī izjūta ir nepieciešama. Esmu laimīga, jo zinu – mani vienmēr kāds atbalstīs, uzmundrinās.

Elīna, 8.klases skolniece

2. Ir kāds temats, par kuru es nevēlos runāt, un tā ir mana ģimene. Mani vecāki ir normāli cilvēki, taču nejūtos viņiem vajadzīgs. Viņu dzīvē galvenais ir darbs, uzņēmums, ko abi ir izveidojuši. Esmu liekais, liekēdis. Būšu laimīgs, kad dzīvošu patstāvīgi, tāpēc gribu mācīties ārzemēs. Ja nerūpējas, lai maksā par manu izglītību.

Ivars, 7. klases skolnieks

3. Manuprāt, ģimenei cilvēka dzīvē nav būtiskas lomas. Es uzskatu, ka blakus vienmēr ir cilvēki, kas tev ir ļoti tuvi pašlaik. Man šobrīd ir svarīgi draugi. Mana sirdsraudzene šobrīd ir tante, jo viņa mani saprot un nepamāca kā pārējie: tētis, mamma, vectēvs un pat vecākais brālis.

Irēna, 7. klases skolniece

2. Izraksti no pirmā fragmenta visus darbības vārdus, grupējot tos tabulā pa konjugācijām!

Paraugs.

I konjugācija	II konjugācija	III konjugācija	Nekārtinie darbības vārdi
		nozīmē	

3. Strādājiet grupā! Pārrunājiet, ko jums nozīmē ģimene!

39. uzdevums.

Strādājiet grupā! Lasiet Alekseja Zirniša stāstījumu un uzzīmējiet viņa aprakstīto ģimeni!

Tas esmu es – Aleksejs Zirnītis. Stāvu maliņā. Kā vienmēr viens pats. Labajā pusē ir mana vecmāmiņa Arnita. Viņai blakus ir mans labākais draugs – vectēvs Jurijs. Turpat sēž dzimtas vecākais – mans vecvectēvs Oļģerts. Viņam blakus nosēdusies vecvecmāmiņa Anna. Pa kreisi no vecvectēva apsēdusies krustmāte Velta. Krustmātei blakus krusttēvs

Igors. Vecmāmiņai aiz muguras stāv mana mamma Olga. Manai mammai rokās ir mūsu dzimtas lielākais dārgums – mana māsiņa Ilona. Mans tētis Artūrs kā vienmēr ir centrā, kopā ar manu onkuli Arti. Tēvocis Artis stāv blakus tantei Simonai. Simonas tante ir bagāta mamma. Viņai ir trīs bērni. Mammai līdzās ir nostājusies mana māsiņa Vera. Māsai blakus mani brālēni Roberts un Dāvis. Viņi ir dvīņi.

40. uzdevums.

1. Lasi tekstus! Pastāsti, kā tie atšķiras!

A. Andrejs: – Mamma, es gribu sestdien iet uz kino!

Mamma: – Vai tu dosies viens pats?

Andrejs: – Nē, kopā ar draugiem.

Mamma: – Uz kuru filmu?

Andrejs: – Laikam uz „Avataru”.

Mamma: – Es dzirdēju, ka tā ir ļoti populāra.

Andrejs: – Pat ļoti.

B. Filma „Avatars” (3D variants) ir pasaulē visātrāk miljardu dolāru nopelnījusi filma. Tas ir solis īsta stereokino virzienā. Līdz šim stereokino bija tikai tehnoloģiska iespēja. Filmā stereoefekti tiek vizuāli savienoti ar saturu. Filmā nav tērēts laiks neparasto lietu izskaidrojumam. Daudzas detaļas skatītājiem tā arī paliek neatminēts noslēpums. Šai ziņā saglabāta brīvība ikviena fantāzijai.

(Pēc interneta materiāliem)

Darbības vārdam ir divas kārtas: **darāmā kārta** un **ciešamā kārta**.

Darbības vārds **darāmajā kārtā** izsaka darbību, kurā ir darbības veicējs.

Brālis lasa avīzi. **Brālis ir izlasījis** avīzi.

Darbības vārds **ciešamajā kārtā** izsaka darbību, kuras veicējs nav minēts.

Avīze **tieklasīta**. Avīze **ir izlasīta**.

2. Lasi vārdu rindas! Veido teikumus, darbības vārdus lietojot **darāmajā kārtā**!

Mamma, katrs, diena, pirkt, pārtika, un, gatavot, ēdiens.

Igors, bieži, lasīt, žurnāls, par, dators.

Vecmāmiņa, adīt, un, lāpīt, zeķes, kā, arī, kopt, māja.
Vectēvs, vērot, hokejs, mačs, un, gādāt, par, ģimene, mīlulis.
Tēvs, remontēt, ģimene, automašīna, bet, pēc, darbs, iemigt,
pie, televizors.

Kurš, pienākums, būt, mazgāt, veļa, un, iznest, atkritumi?

Paraugs.

Mamma katru dienu pērk pārtiku un gatavo ēdienu.

3. Pārveido teikumos ciešamajā kārtā!

Paraugs.

Pārtika tiek pirkta, un ēdiens gatavots.

41. uzdevums.

1. Aplūko attēlus un atbilde uz jautājumiem!

1.

2.

3.

4.

5.

Kuras attēlos atspoguļotās tradīcijas ir ģimenes tradīcijas?
 Kurus ģimenes svētkus velta bērniem?
 Kura tradīcija saistīta ar skumjiem notikumiem? Kāpēc?
 Kurus ģimenes svētkus svin ne tikai radnieki, bet arī draugi un paziņas?
 Kuras ģimenes tradīcijas tev ļoti patīk? Kāpēc?

2. Lasi tekstus! Katram tekstam izdomā atbilstošu virsrakstu!

azartisks – šeit: aizrautīgs

radi – radnieki

kalme – daudzgadīgs, smaržīgs lakstaugs ar ložņājošu sakni, aug ūdenstilpju malās, mitrās vietās

meijas – nocirsts neliels, lapains koks vai zars, visbiežāk bērzs

1. Mūsu ģimenē ir kāda interesanta un azar-tiska tradīcija – rītos, kad nav jāsteidzas, bet gribas brokastis gultā, spēlējam „Akmens, šķēres, papīrs”, un tas, kurš zaudē, iet uz virtuvi un gatavo brokastis.
2. Jau daudzus gadus mēs Jāņos izpušķojam mašīnu, lai vēlāk dotos ciemos pie radiem. Auto tiek pārvērstš līdz nepazīšanai – uz jumta no salmiem izveidoti līgotāji tur rokās sieru, kalmes, meijas un papardes. Tie ir jautri mirklī. Svētkos dekorējam arī telpas, kurās notiek svinības.
3. Mūsu ģimene, vasarai sākoties, rīko ballīti, kuru esam nodēvējuši par vasarīgi cukur-saldo kūku ballīti. Uz šo ģimenes balli mēs

aicinām arī radus un draugus, tāpēc es veidoju ielūgumus.

Ielūgumi ir mazi puķupodiņi, kuros pavasarī iedēstu pa alpu vijolītes lapiņai, pagaidu, līdz izaug puķīte, un piekabinu klāt zīmīti ar informāciju par ballīti. Vasarīgi cukursaldā kūku ballīte var sākties!

iedēstīt – iestādīt

piekabināt – šeit: piestiprināt, pielikt pie kā, kam klāt

4. Mūsu ģimenes tradīcijas ir saistītas ar ananasu. Mūs ir savaldzinājis šis noslēpumainais auglis. Tas sākās jau senenos laikos, kad visos iespējamajos veidos centāties sagādāt to Vecgada vakaram un Jaunā gada sagaidīšanai. Toreiz šis auglis bija liels retums. Mūsdienās tā nopirkšana vairs nesagādā grūtības. Tomēr seno tradīciju esam saglabājuši, un mūsu mazbērni ir pieraduši, ka tad, kad Vecgada vakarā pulkstenis svinīgi nozvana „divpadsmit”, tiek ienesti divi saldi smaržojoši ananasi un saskandinātas šampanieša glāzes.

3. Raksturo, kāda attieksme pausta par ģimenes tradīcijām katrā teksta fragmentā! Pastāsti par savas ģimenes īpašajām tradīcijām!

4. Raksti atbildes uz jautājumiem! Izmanto darbības vārdus īstenības izteiksmē!

Kad tu svini dzimšanas dienu?

Kuras savas ģimenes tradīcijas tu saglabāsi?

Kuras ģimenes tradīcijas tu esi ievērojis vienmēr?

Cik un kādas tradīcijas iedibināja tavi vecvecāki?

Darbības vārds **darāmās kārtas īstenības izteiksmē** izsaka, ka darbība notiek, notika vai notiks (sk. 2. tabulu mācību grāmatas 139. lpp.).

Piemēri.

Mūsu ģimene **svin** svētkus kopā.

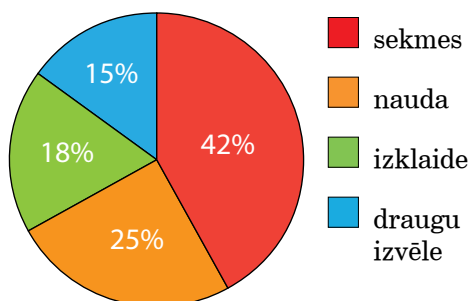
Mūsu ģimene **svinēja** svētkus kopā.

Mūsu ģimene **svinēs** svētkus kopā.

42. uzdevums.

1. Lasi informāciju un aplūko diagrammu!

Projektu nedēļas ietvaros kādā Latvijas pilsētas skolā skolēni ir veikuši aptauju. Tās gaitā viņi ir noskaidrojuši svarīgākos konfliktu cēloņus ģimenē. Projekta dalībnieki aptaujāja simt divdesmit 7.–12.klašu skolēnus, uzdodot jautājumu: „Kādēļ jūs konfliktējat ar vecākiem?” Aptaujas rezultātus atspoguļoja diagrammā. Tā atklāja biežāk sastopamos konfliktu cēloņus.

2. Uzraksti, ko tu domā par šiem konfliktu cēloņiem!

3. Diskutējiet par tematu „Konflikti ģimenē”!

1. Strādāji grupā pa trīs!
2. Sagatavojiet nelielu stāstījumu par konfliktu cēloņiem ģimenē!

3. Miniēt konfliktu cēloņu piemērus!
4. Savu viedokli izsakiet pārējām grupām!
5. Atbildiet uz skolotāja un citu grupu jautājumiem!
6. Uzmanīgi noklausieties citu grupu stāstījumus!
7. Seciniet, vai jūsu minētie konfliktu cēloņi ir līdzīgi diagrammā attēlotajiem cēloņiem!

43. uzdevums.

1. Lasi, kā senos laikos risināja konfliktus ģimenēs!

Vīram ar sievu **ir bijusi** ļoti skaista, bet izlutināta meita, jo māte viņai **nav likusi** strādāt. Kad laiskā meita **ir pieaugusi**, pie viņas **nav nācis** neviens precinieks. Kādam puisim skaistā jaunava **ir patikusi**, un viņš to **apprecējis**.

Pēc kāzām jaunais vīrs **ir nolēmis** laisko sievu pārmācīt. Reiz, kad mājās ēdiens **nav bijis** gatavs, viņš **ir noķēris** kaķi, **licis** sievai dzīvnieku turēt un **sācis** to pērt. **Pēris** ilgi, kamēr kaķis **sakodis** un **saskrāpējis** sievu. Lai nebūtu jātur kaķis, sieva turpmāk vienmēr **ir darījusi** visus mājas darbus.

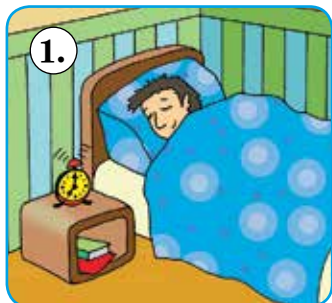
(Pēc latviešu tautas pasakas)

2. Strādāji grupā! Pārveidojiet pasaku vienkāršajā pagātnē!

3. Salīdziniet abus pasakas variantus un seciniet, kurš darbības laiks izmantots katrā pasakas fragmentā! Kas atšķirīgs abos fragmentos?

■ 44. uzdevums.

1. Izvēlies vienu komiksu!

2. Par katru komiksa zīmējumu uzraksti teikumu, lietojot darbības vārdus darāmās kārtas īstenības izteiksmes saliktajos laikos!

Paraugs.

Kad modinātājs ir noskanējis, zēns pamostas.

Visi īstenības izteiksmes saliktie laiki norāda uz darbību pagātnē.

Saliktajā tagadnē

agrāk paveiktais
izpaužas tagadnē.

Tulpe nozied.

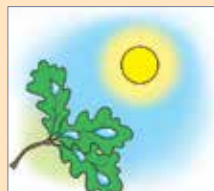

*Tulpe **ir** noziedējusi.*

Saliktā pagātne norāda
uz darbību, kas veikta
pirms pagātnes darbības.

Lija lietus.

*Kad lietus **bija nolijis**,
uzspīdēja saule.*

Saliktā nākotne norāda
uz darbību, kas veikta
pirms nākotnes darbības.

Es lasīšu grāmatu.

*Kad **būšu atnācis** mājās,
lasīšu grāmatu.*

45. uzdevums.

1. Lasi latviešu tautas teiku!

2. Strādājiet pāri! Pievērsiet uzmanību izceltajiem vārdiem! Ko, jūsuprāt, tie izsaka!

3. Pārveidojiet izceltos vārdus vienkāršajā pagātnē! Salīdziniet abus tekstus! Kā mainījusies teksta jēga pēc darbības vārdu pārveidošanas?

Sīrmā senatnē **esot dzīvojis** kāds vīrs ar sievu. Viņiem bijis vairāk nekā simts bērnu. Vīrs **esot iestādījis** pupu, bet sieva – zirņus. Pupa un zirņi auguši ātri un izauguši līdz pašām debesīm. Vīrs ar sievu norunājuši, ka **kāpšot** debesīs. Nolēmuši, ka vīrs visus bērnus **sabāzīšot** biksēs. Pusceļā vīram bikses **esot saplīsušas**. Visi bērni **esot izkrituši** no biksēm. Cits nokritis Eiropā, cits – Āfrikā. Kritot **esot domājuši**, kur **nokritīšot**, tur **izaugšot** lieli un **nodibināšot** savu valsti, paši **būšot** valdnieki. Tā cilvēki **esot izplatījušies** pa pasauli un vēl tagad tāpat **izplatoties**.

(Pēc latviešu tautas teikas)

Darbības vārds **atstāstījuma izteiksmē** izsaka darbību, kuru runātājs tikai atstāsta, bet to veicis cits. Darbības vārds atstāstījuma izteiksmē beidzas ar izskaņu **-ot** vai **-oties**.

Mans brālēns labi mācoties. Vecmāmiņa esot daudz piedzīvojusi.

- 4. Uzraksti skaidrojumu (3–5 teikumi) par kāda priekšmeta izcelšanos, darbības vārdus lietojot atstāstījuma izteiksmē! Izmanto 3. tabulu mācību grāmatas 139. lpp.!**
- 5. Strādājiet grupā! Nolasiet cits citam uzrakstītos teikumus!**
- 6. Izvēlieties, jūsuprāt, visinteresantāko kāda priekšmeta izcelšanās skaidrojumu! Iepazīstiniet citas grupas ar saviem skaidrojumiem!**
- 7. Noklausieties citu grupu skaidrojumus un izvēlieties vissmieklīgāko, visnopietnāko u. c. skaidrojumu!**

46. uzdevums.

Izdomā teiku par uzvārdu izcelšanos! Darbības vārdus lieto atstāstījuma izteiksmē!

47. uzdevums.

1. Lasi tekstu! Nosaki, kuras vārdšķiras vārdi ir izcelti!

Runājot par savu ģimeni, vienmēr esmu **iedomājusies** par sava dzimtas vārda – Čakliņi – izcelsmi. Tad atceros savu vectēvu **sēžam** krēslā un **lasām** avīzi, pieminu vecmāmiņu, **noliekušos** pār zeķes vai cimda adīkli. Māmiņu, kam **sarunāta** kārtējā tikšanās, un tēti, kas **nenoguris** savai mašīnai meklē rezerves daļas. **Prātodama** saprotu, ka arī es mūžīgi kustos – skolā, pulciņos un citās nodarbībās. Varbūt tāpēc esam darbīgie Čakliņi?

2. Lasi uzzīņu un pārbaudi savu pieņēmumu pareizību!

3. Strādāji pāri! Pārrunāji un izsakiet savu viedokli, kā var pamatot, vai divdabis ir lokāms vai nelo- kāms!

Divdabis ir īpaša darbības vārda forma. Tam piemīt divas dabas – darbības vārda un īpašības vārda vai apstākļa vārda daba. Divdabji ir

lokāmi

Manai mācai ir **runājošs** papagailis (-ošs, -oša).

Ģimene ir **sapulcējusies** pie galda (-is, -usi, -ies, -usies).

Tētis nopirka mazajai māšelei **krāsojamo** grāmatu (-ams, -ama, āms, -āma, -amies, -amās, -āmies, -āmās).

Tiek **celta** ģimenes māja (-ts, -ta).

nelokāmi

Aldis reti redzēja mammu **atpūšamies** (-am, -ām, -amies, -āmies).

Domājot par rītdienu, Anna aizmiga (-ot, -oties).

daļēji lokāmais

Atnākdami no skolas, brāļi sakārtoja istabu (-dams, -dama, -damies, -damās).

48. uzdevums.

1. Lasi vārdu savienojumus! Izraksti tos, kuros ir divdabji!

ģimenes māja, satraukta tante, tētis ir izveseļojies, dziedoša ģimene, liela saime, noliekušies vizītkarte, valdošie vēji, lasāmā

grāmata, neaizvietojams darbinieks, gudra mamma, saīdzis tētis, bagāta dzimta, dzimtas koks, izstāstīta pasaka, nams tiek novērots, nepaklausīgs brālis, izglītota māsa

2. Uzraksti trīs teikumus ar izrakstītajiem vārdu savienojumiem!

49. uzdevums.

1. Lasi tekstu un pastāsti, ko tu zināji un ko uzzināji no jauna!

2. Izraksti no teksta divdabjus!

Kad radās uzvārdi?

Pirmie uzvārdi jāmeklē sirmā senatnē. Senākos uzvārdus var atrast noputējušās vēstures grāmatās, bijušo un mūsdienu imperatoru un valdnieku dzimtās. Gan toreiz, gan tagad uzvārdi ir izveidojušies no dzīvesvietas nosaukuma, nodarbošanās, īpašību raksturojuma, tēva vārda un citiem cilvēku raksturojošiem vārdiem.

Latvijā uzvārdi parādījās Livonijas laikos. Sākumā tie bija iebrāukušo vācu baronu dzimtām, bet vēlāk arī parādījās pilstētās dzīvojošajiem un brīvajiem zemniekiem.

Dzimtļaudīm uzvārdu nebija. Viņus pazina pēc māju nosaukuma, rakstura īpašībām vai nodarbošanās. Pēc dzimtbūšanas atcelšanas atbrīvotie zemnieki drīkstēja brīvi pārvietoties starp muižām, tāpēc muižās mītošajiem zemniekiem obligāti vajadzēja pieņemt uzvārdu.

Dzimtas uzvārdu varēja pieņemt dzimtas vecākais, un tas pats uzvārds bija jāpieņem arī dēliem un mazdēliem. Uzvārdu zemniekam vajadzēja izvēlēties pašam.

Valdošās aprindas mudināja izvēlēties latviskus uzvārdus, tāpēc daudzi uzvārdi ir cēlušies no vietu vārdiem, dzīvnieku un dabas objektu nosaukumiem, cilvēku vārdiem, tautībām un cilvēku rakstura īpašībām.

3. Par katru rindkopu uzraksti vienu saliktu teikumu! Izmanoto izrakstītos divdabjus!

■ 50. uzdevums.

1. Lasi tekstus! Salīdzini tos! Pasaki, kas tajos kopīgs, kas atšķirīgs!

1. Lūk, tā ir mūsu vienmēr **skrie-nošā**, steidzīgā, **kavējošā**, bet bezgala mīļā ģimenīte. Mūsu dzimta ir liela, taču ikdienā mēs sadzīvojam vien sešatā – visus **izglītojošais** vectēvs, par bērniem **gādājošā** vecmāmiņa, mazā, **kliedzošā** māsiņa (viņa pagaidām neko citu neprot), mūžīgi **tērgājošā** mamma, **dārdošā** balsī **runājošais** tētis un es – vienmēr **slinkojošais** brāļuks.

2. Lūk, tā ir mūsu ģimenīte, kas vienmēr skrien, steidzas un kavē, bet ir bezgala mīļa. Mūsu dzimta ir liela, taču ikdienā sadzīvojam sešatā – vectēvs, kas visus pamāca, un vecmāmiņa, kura rūpējas par bērniem, mazā māsiņa, kura prot tikai kliegt, mamma, kas mūžīgi tērgā, tētis, kura balss ir tik skaļa kā bazūne, un es – mūždien slinkais brāļuks.

2. Izraksti no 1. teksta izceltos vārdus kopā ar vārdiem, kurus tie paskaidro! Sameklē 2. tekstā, kā šie vārdu savienojumi ir pārveidoti!

Paraugs.

skrienošā ģimenīte – ģimenīte, kas vienmēr skrien

3. Veido divdabjus ar **-ošs, -oša** no dotajiem darbības vārdiem! Par paraugu izmanto 4. tabulu mācību grāmatas 140. lpp.!

augt, nākt, braukt, barot, ārstēt, plāpāt, cienīt, cildināt, stāvēt

4. Uzraksti trīs teikumus, kuros iesaisti vārdu savienojumus ar izveidotajiem divdabjiem!

Paraugs.

Bērni vēroja pagalmā augošu koku.

unikāls – vienīgais
starp līdzīgajiem, neat-
kārojams

tādas vērtības kā demokrātija, brīvība un sociālais taisnīgums.

XX gadsimta 50. gados Otrajā pasaules karā novārgušās Eiropas valstis bija izlēmušas apvienoties. Šo ideju radīja no kara briesmām nogurušie Eiropas iedzīvotāji. Viņi bija apņēmušies nekad vairs nepieļaut tik lielu postu.

Pašlaik Eiropas Savienība ir labprātīgi apvienojusies, demokrātisku Eiropas valstu saime. Tā nav valsts, kas iecerēta agrāk pastāvējušu valstu apvienošanai, nav arī starptautiskas sadarbības organizācija. Eiropas Savienība ir unikāla valstu savienība. Dalībvalstis ir izveidojušas kopīgas iestādes. Iesaistījušās valstis atļauj šīm iestādēm risināt jautājumus, kas skar visu savienības dalībnieku intereses.

Pašlaik ES ir iekļāvušās 28 valstis, tajā mīt 450 miljoni cilvēku.

2. Izraksti vārdu savienojumus, kuros ir divdabji ar *-is, -usi, -ies, -usies*!

3. Veido no dotajiem darbības vārdiem lokāmos divdabjus ar *-is, -usi, -ies, -usies* un iesaisti tos teikumos! Izmanto 5. tabulu mācību grāmatas 140. lpp.!

iepazīties, sagaidīt, labot, sacensties, uztraukties, satikties

■ 52. uzdevums.

1. Lasi skolēnu sarunu!

Maija: – Mani vecāki bieži pārrunā aktuālus jautājumus. Viņi uztraucas par Latvijas vietu Eiropas Savienībā. Reizēm pat saka, ka mūsu valsts ir zaudējusi neatkarību, iestājoties ES. Runā, ka veikalos vairs nav Latvijas preču, tikai ievestā pārtika. Viņi baidās, ka, ieviesusi eiro, Latvija kļūs vēl nabadzīgāka.

Anita: – Tas nu gan ir skarbi teikts! Manējie ir priecīgi, ka esam ES. Kopš Latvija ir ES sastāvā, mūsu ģimenei ir daudz iespēju: mēs brīvi ceļojam, tētis strādā dažādās ES valstīs, man ir brīva izvēle, kur mācīties, – šeit, Latvijā, vai kādā citā Eiropas valstī. Mūsu valsts ekonomikā ieplūst daudz naudas – uz ceļiem ir redzami plakāti, kuri vēsta par remontdarbiem. Tos finansē ES fondi.

Ivars: – Mani senči vienaldzīgi izturas pret Latvijas dalību ES. Ja agrāk viņi gribēja ceļot, viņi ceļoja, tikai citā virzienā – pa Padomju Savienību. Viņi uzskata, ka ES ir tā pati PSRS, tikai ar citu ekonomisko iekārtu. Vispār ES neko labu Latvijai nav devusi, kā bijām nabadzīga valsts, tā arī palikām.

senči (žargonvārds) –
šeit: vecāki

2. Izvēlies viena skolēna sacīto un komentē to!

3. Strādāji grupā!

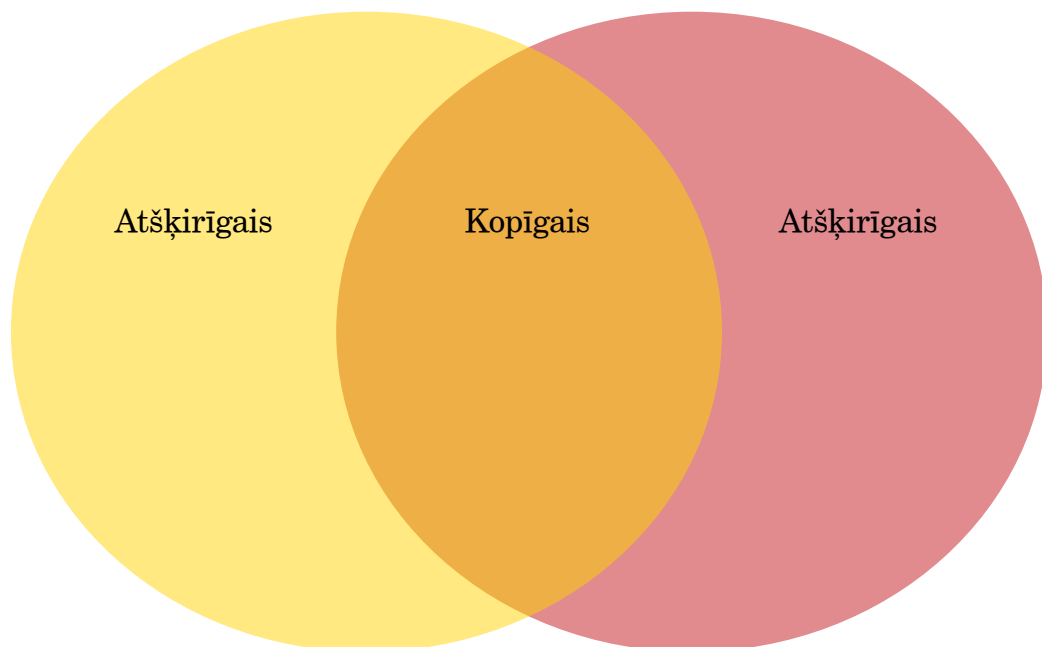
1. Nosauciet, kādas priekšrocības un trūkumi ir Latvijas dalībai ES!

2. Savu viedokli atspoguļojiet diagrammā!

3. Iepazīstiniet ar diagrammu klasesbiedrus!

4. Atbildiet uz trīs klasesbiedru jautājumiem par savu veikumu, atbildes pamatojiet!

Es (ne) piekrītu (*kā?*),
jo
Esmu pārliecināts,
ka
Nevaru piekrist (*kā?*) ...
teiktajam, tā kā
Atbalstu (*kā?*) ...
domas tāpēc, ka
Iespējams, ka

53. uzdevums.

1. Lasi tekstu un pievērs uzmanību izceltajiem divdabjiem! Izraksti vārdu savienojumus, kuros ir izceltie divdabji!

Eiropas Savienības māja

Eiropas Savienības māja ir **atrodama** Rīgā, Aspazijas bulvārī 28. Kopš Latvija ir iestājusies Eiropas Savienībā, tās darbība ikdienā ir nozīmīga katram Latvijas iedzīvotājam. Eiropas Savienības mājā ir iepazīstamas tās iespējas, ko ES iegūst katrs Latvijas iedzīvotājs.

Šādas mājas darbojas daudzās dalībvalstīs. ES moto „Vienoti

dažādībā!” apliecina, ka Eiropā ir **atzīstama** un **cienāma** katra tauta, tās valoda un kultūra. ES mājas veido vienotu Eiropas publisko telpu, tāpēc tādas mājas ir **apmeklējamas** ne tikai Rīgā, bet arī Tallinā, Dublinā, Madridē, Stokholmā, Lisabonā, Romā, Berlīnē, Kopenhāgenā, Vīnē, Helsinkos, Nikozijā un Prāgā.

Tallinā ES mājā notiek ikmēneša kino vakari, Berlīnē – teātra uzvedumi par Eiropu. **Cerams**, ka arī Rīgas ES māja drīz kļūs par Eiropas kultūras un mākslas iepazīšanas vietu.

ES mājā ir izveidotas trīs istabas – zināšanu, sarunu un mākslas –, tās ir **pieejamas** ikvienam apmeklētājam. Šajās istabās notiek izstādes, filmu vakari, radošās darbnīcas, semināri, diskusijas un neformālas sarunas par Eiropu.

2. Izrakstītos vārdu savienojumus pārveido īstenības izteiksmes vienkāršās tagadnes 3. personā!

Paraugs.

Māja ir atrodama.

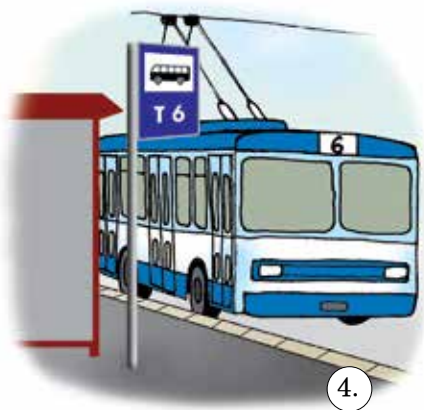
Māja atrodas.

3. No dotajiem darbības vārdiem veido lokāmos divdabjus ar **-ams**, **-ama**, **-āms**, **-āma** un iesaisti tos vārdu savienojumos! Izman-to 6. tabulu mācību grāmatas 141. lpp.!

lasīt, dzert, pietikt, sarunāt, paveikt, meklēt, labot

4. Aplūko attēlus! Katram zīmējumam sameklē atbilstošo parakstu!

lasīt – lasāms,
vingrināt – vingrināms,
rosīties – rosāties,
sveicināties – sveicināties

Tējkannā ir vārošs ūdens.
Man pretī nākošais cilvēks ir mans klasesbiedrs Pēteris.
Dažiem tāls ceļš ir ejams.
Pieturai tuvojas nākamais trolejbuss.
Priekšā ejošais cilvēks ir mans draugs.
Katliņā ir vārīts ūdens.

■ 54. uzdevums.

1. Lasi informāciju!

integrācija – iekļaušanās savienībā, atsevišķu daļu apvienošana sistēmā

Eiropas klubi skolās ir skolēnu un skolotāju sadarbības veids, lai papildinātu skolēnu zināšanas par Eiropu, Latvijas integrāciju Eiropas Savienībā (ES) un Eiropas Padomi.

2. Strādājiet grupā! Noskaidrojiet informāciju par Eiropas kluba darbību!

1. Apmeklējiet mājaslapu www.es.gov.lv un www.klubsmaja.lv!
2. Noskaidrojiet, kas ir Eiropas klubs, kā to organizē, ko var darīt Eiropas klubā!
3. Sameklējiet informāciju par Eiropas kluba darbību kādā Latvijas skolā!

arguments – loģisks pierādījums, pamatojums, spriedums

4. Sagatavojiet prezentāciju par Eiropas klubu un parādiet pārējām grupām!

3. Klasē apspriediet Eiropas kluba izveidošanas iespējas savā skolā, minot argumentus „par” un „pret”!

■ 55. uzdevums.

1. Pastāsti!

1. Cik bieži tu ceļo?
2. Kurās Eiropas valstīs tu esi bijis?
3. Kura valsts tev patika/nepatika?
4. Nosauc valsti (-is), kuru (-as) tu gribētu apmeklēt! Kāpēc?

2. Lasi tekstu un izdomā tam virsrakstu!

Daudzi Latvijas iedzīvotāji, jautāti par ceļošanu Eiropas Savienībā, stāstīs, kuras ES valstis ir apmeklētas un iepazītas. Parasti tiek minētas 5–8 Eiropas valstis, kurās būs ekskursijas braucienu laikā. Visbiežāk tiek nosauktas tā dēvētās vecās Eiropas

valstis – Francija, Vācija, Itālija, Nīderlande, Beļģija –, retāk apmeklē nesen iesaistītās valstis: Bulgāriju, Čehiju, Slovākiju un Rumāniju. Ieinteresētie ceļotāji iepazīstas ar Eiropas tūkstošiem gadu ilgo vēsturi, bagātīgo kultūras mantojumu un skaistajām ainavām.

ES iekšējās robežas tiek šķērsotas bez robežkontroles, bet vienotā valūta – eiro – atvieglo norēķināšanos par sniegtajiem pakalpojumiem. ES pilsoņiem ir ļauts ceļot bez ierobežojumiem pa visām 27 ES valstīm, un ikvienā no tām var tikt izmantota Latvijā nopirktā apdrošināšanas polise un mobilais tālrunis. Dažādos interneta portālos ceļotājiem tiek sniegta informācija par veselības aprūpi, laika apstākļiem, valsts svētkiem un informācijas centriem.

Katrā Eiropas Savienības valstī ir izveidota mājaslapa, kurā ir iespējams iepazīties ar ceļojuma galamērķi – izvēlēto valsti – vēl pirms ceļojuma. Mājaslapā var tikt aplūkots valsts karogs un ģerbonis, izlasīta informācija par populāriem tūrisma objektiem un uzzināti fakti par tās kultūru.

(Pēc interneta materiāliem)

3. Izraksti no teksta vārdu savienojumus, kuros ir divdabji ar izskaņu -ts, -ta!

4. Par katru teksta rindkopu uzraksti teikumu, iesaistot tajā izrakstītos vārdu savienojumus!

56. uzdevums.

1. Strādāji pāri! Aplūkojiet attēlus! Pārrunāji, ko jūs zināt par šiem objektiem, un pierakstiet informāciju par katru attēlos redzamo objektu!

Vēlos/nevēlos apskatīt ... , jo

Paraugs.

Objekta nosaukums: Berlīnes mūris

Valsts: Vācija

Vēlos apskatīt Berlīnes mūri, jo aiz tā slēpa veselu valsti.

ziņojums – neliela apjoma rakstīts teksts vai īsa mutiska uzstāšanās, kurā kodolīgi izklāstīti fakti, pētījuma rezultāti u.tml.

2. Veic projekta darbu „Iepazīsties ar Eiropas valstīm!”

1. Iepazīsties ar mājaslapu www.europa.eu!
2. Izvēlies vienu ES valsti!
3. Iepazīsties ar informāciju par valsti!
4. Apmeklē šīs valsts oficiālo mājaslapu!
5. Sagatavo ziņojumu par izvēlēto valsti un pastāsti to klasē!

■ 57. uzdevums.

1. Izpēti tabulu! Noskaidro, kuras ir Eiropas Savienības dibinātājvalstis; kurās 12 ES valstīs ir vienota valūta!

Iestāšanās gads	ES dalībvalstis	Valūta
1950.	Francija, Vācija, Itālija, Nīderlande, Beļģija, Luksemburga	eiro
1973.	Īrija, Lielbritānija, Dānija	nacionālās valūtas

1981.	Grieķija	eiro
1986.	Spānija, Portugāle	eiro
1995.	Austrija*, Somija, Zviedrija	eiro* vai nacionālā valūta
2004.	Čehija, Igaunija, Kipra, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Slovākija, Slovēnija, Ungārija	nacionālās valūtas
2007.	Rumānija, Bulgārija	nacionālās valūtas

2. Noskaidro, kā sauc ES valstu nacionālās valūtas!

3. Uzraksti īsus teikumus par jauno dalībvalstu valūtām!

Paraugs.

Latvijā tiek lietoti lati un santīmi.

4. Diskutējiet par tematu „Vienotā valūta ES – par un pret”!

Diskusijas norise

1. Izveidojiet divas grupas: viena iestājas „par” vienoto valūtu, otra – „pret” vienoto valūtu!
2. Sagatavojiet argumentus „par” vai „pret”!
3. Pastāstiet savu viedokli par vienoto valūtu ES!
4. Noklausieties pretējo viedokli!
5. Atbildiet uz diskusijas vadītāja jautājumiem!
6. Seciniet, kuras grupas viedoklis jūs pārliecināja!

58. uzdevums.

1. Lasi padomus ceļotājiem un tekstus! Atrodi katram padomam piemērotu tekstu!

1. Noskaidro ceļošanai vislabāko laiku.
2. Pārdomā, ar ko kopā ceļot – ar vecākiem vai klasesbiedriem.
3. Izvēlies transporta veidu ceļošanai.
4. Uzzini, cik maksās ceļojums.
5. Iepazīsties ar valsti, uz kuru dosies.
6. Padomā, cik lielu ceļasomu un kādu apģērbu ņemsi līdzi.

A. Dodoties ceļā, nedrīkst aizmirst par transporta veida izvēli. Lidot ar lidmašīnu ir ātri un ērti, bet vairāk redzēt un piedzīvot var, **braucot ar autobusu. Ar kuģi var aizceļot uz Skandināviju vai Vāciju.**

- B.** Ir svarīgi uzzināt, cik izmaksās ceļojums. **Braucot** kopā ar ģimeni, par naudu nav jādomā, jo par to rūpējas vecāki. **Izvēloties** braucienu ar klasi, nauda jāatvēl ne tikai suvenīriem, bet arī ēšanai un ekskursijām.
- C.** **Plānojot** ceļojumu, ir jāzina, ka ceļošanai nepieciešams brīvs laiks. **Pārrunājot** gaidāmo braucienu klases stundā vai ar vecākiem, ir jāpārdomā, kad vislabāk ir doties ceļā – pavasarī, vasarā, ziemā vai rudenī. Laimīgi ir tie, kas jebkurā brīdī, **sakravājot** ceļasomu, spēj doties tālā braucienā.

potenciāls – šeit:
iespējams, varbūtējs

- D.** Lai braucienā nerastos lieki pārpratumi, jāatrod laiks apmeklējamās zemes tradīciju iepazīšanai. Bieži potenciālos tūristus redz **lasām** dažādus ceļvežus, **iegādājamies** sarunvārdnīcas vai **meklējam** informāciju interneta vietnēs.
- E.** Pirms brauciena noskaidro, kādi laika apstākļi parasti ir valstī, uz kuru dodies, taču neaizmirsti, ka pat vissiltākajās zemēs līst lietus un var būt vēss. Jāatceras, ka nav ieteicams ņemt līdzi daudz mantu. Pirmkārt, arī citi ceļotāji var rīkoties tāpat, otrkārt, jārēķinās ar bagāžas svara ierobežojumiem un, treškārt, jāatvēl vieta pārtikas krājumiem, lai ceļā nejustu izsalkumu.
- F.** Bieži ģimenēs un klasēs skolēnus dzird skaļi **diskutējam** par to, ar ko kopā doties braucienā. Vieni apgalvo, ka, **ceļojot** kopā ar vecākiem, labāk iepazīst citu zemi, otrie tam nepiekrīt. Ceļojumi saliedē klasi, jo, ilgstoši **atrodoties** kopā, var labāk cits citu iepazīt. Kopīgi ceļojot, katrs parāda, kāds viņš īstenībā ir. Protams, ceļojums lielā grupā ierobežo brīvību, taču tā ir drošāk.

(Pēc interneta materiāliem)

2. Pievērs uzmanību tekstā izceltajiem vārdiem! Izraksti vārdu savienojumus, kuros tie iesaistīti! Trīs vārdu savienojumus iesaisti teikumos!

Paraugs.

dodoties ceļā, ...

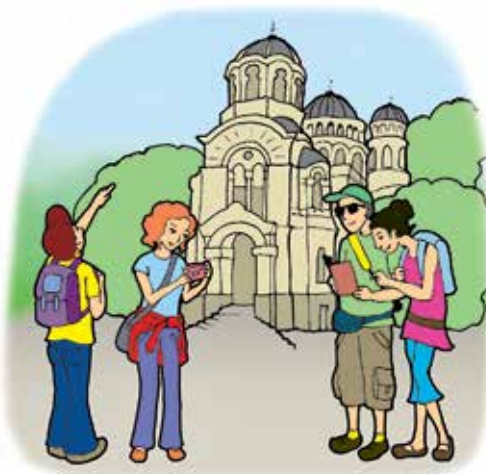
3. Izpēti 8. tabulu mācību grāmatas 142. lpp. un no dotajiem darbības vārdiem veido nelokāmo divdabju formas!
vizināties, vērot, atpūsties, iet, pastaigāties

4. Aplūko zīmējumus! Lasi teikumus! Secini, kāda veida darbību – vienlaicīgu vai secīgu – izsaka nelokāmie divdabji!

Kāpjot kalnos, Ivaram ir vajadzīgas nūjas.
Ivaru bieži redz kāpjam kalnos.

Braucot autobusā, bērni parasti vēro apkārtni.
Ceļojuma laikā bērnus bieži redz vērojam apkārtni.

Pastaigājoties pa pilsētu, skolēni apskatīja senu katedrāli.
Skolēnus bieži redz pastaigājamies pie katedrāles.

■ 59. uzdevums.

1. Strādājiet grupā! Izveidojiet trīs dienu garas ekskursijas maršrutu uz kādu Eiropas valsti! Veiciet darbu pēc dotajiem ieteikumiem!

1. Vienojieties par valsti, uz kuru dosieties!
2. Sameklējiet informāciju par vietām, kuras jūs apmeklēsiet!
3. Aprēķiniet, cik maksās šis ceļojums!
4. Izveidojiet līdzīgu nemamo mantu sarakstu!

2. Iepazīstiniet klasesbiedrus ar savu veikumu!

■ 60. uzdevums.

1. Lasi Gundara un Raivo stāstījumu par skolu Vācijā! Raksturo kopīgo un atšķirīgo Vācijas un Latvijas skolās!

Gundara stāstījums

Braukdams mācīties uz Vāciju, gribēju uzzināt, kādas skolas ir Rietumeiropā un kā tajās mācās jaunieši. Vēlējos noskaidrot, cik liela atšķirība ir starp Vācijas un Latvijas skolām. Lūk, ko es uzzināju.

Kad skolā ierodas jauns skolēns, viņš tiek pierēģistrēts noteiktā klasē, iepazīstināts ar jaunajiem klasesbiedriem un visādi citādi atbalstīts. Man laimējās, jo klasē, kurā es iestājos, mācījās mans vēstulju draugs. Viņš mani iepazīstināja ar savu skolu.

Iepazīnies ar kabinetiem, noskaidroju, ka tie ir dažādi. Lielākajos ir jaunākā tehnika. Dabaszinību kabinetiem ir laboratorijas telpa, kurā glabājas skolotājam nepieciešamās grāmatas, ierīces, ķīmiskie reaģenti un citas nepieciešamās lietas. Turpat ir arī dators, kas savienots ar skolas kopējo interneta tīklu, projektoris un printeris. Gaiteņos ir kopētāji, lai skolēns pats varētu nokopēt materiālus nākamajai stundai.

Skolotāji ir ļoti laipni un atsaucīgi, katru stundu iesāk ar atkārtojumu. Ja mājasdarbs nav izpildīts, tas tiek veikts klasē.

Skolas ēdnīca ir plaša. Aplūkodams ēdienkarti, secināju, ka ēdienu izvēle tajā nav liela. Raizēdamies par skolēnu maciņiem,

ēdnīcas darbinieki katru dienu piedāvā kompleksās pusdienas par 2 eiro. Pusdienas apmaksā nevis skaidrā naudā, bet gan ar īpašu karti, uz kuru vecāki ik nedēļu pārskaita noteiktu naudas summu.

Raivo stāstījums

Kad man piedāvāja doties apmaiņas braucienā uz Latviju, sākumā biju apmulsis un pārsteigts. Latvija kā jaunā ES valsts man likās nepazīstama, tāpēc uztraucos, vai spēšu mācīties un saprasties ar jaunajiem klasesbiedriem un skolotājiem.

Izrādās, ka Latvijā ir tādas skolas, kurās ir iespējams vācu valodā apgūt dažādus mācību priekšmetus. Rūpējoties par skolēniem, skolā ir izveidota liela bibliotēka, kurā ir grāmatas ne tikai latviešu un vācu, bet arī angļu, franču un krievu valodā. Skolā bieži ir sastopami skolotāji no Vācijas.

Lai arī šajā skolā gaitenēs nav kopētāju, datortelpas ir plašas, bet internets ir pieejams visās mācību telpās. Katru trešdienu strādā skolas radio studija un starpbrīžos var noklausīties aktuālu informāciju un populāru mūziku.

Šajā Latvijas skolā ir moderns sporta komplekss, kurā pēc mācību stundām sastapu jauniešus. Viņi nodarbojas ar aerobiku, basketbolu, volejbolu un florbolu. Es vairs nebrīnos par Latvijas sportistu sasniegumiem. Biju pārsteigts, dzirdēdams skolas kora uzstāšanos, radās izjūta, ka dzied profesionāli mūziķi, nevis vidusskolēni.

Skolas ēdnīca, tāpat kā Vācijā, ir plaša un skaista. Bet ēdienu klāsts! Tas bija divreiz lielāks nekā pie mums. Garšīgi paēst es varēju par 1–1,5 latiem (1,5–2 eiro). Maksāt par pirkumu gan var tikai skaidrā naudā.

(Pēc interneta materiāliem)

2. Izraksti no teksta teikumus, kuros ir divdabji ar izskaņu -dams, -damies!

3. No dotajiem vārdiem veido daļēji lokāmos divdabjus! Divus divdabjus iesaisti teikumos! Izmanto 9. tabulu mācību grāmatas 142. lpp.!

stāstīt, spriest, piecelties, vingrināties, smaidīt, kliegt, lēkt, just

**Kā noteikt s, z pareizrakstību divdabjos ar izskaņām
-dams, -dama, -damies, -damās?**

1. Pārveido darbības vārdu vienkāršās pagātnes formā!
2. Ja darbības vārda pagātnē galotnes priekšā ir **z, t, d**, tad izskaņas -dams, -dama, -damies, -damās priekšā raksti **z**.
lau**z**a - lau**z**dams
me**t**a - me**z**dams
ve**d**a - ve**z**dams
3. Ja darbības vārda pagātnē galotnes priekšā ir **s**, tad izskaņas -dams, -dama, -damies, -damās priekšā raksti **s**.
ne**s**a - ne**s**dams

**Kā noteikt s, z pareizrakstību divdabjos ar izskaņām
-ts, -ta un nenoteiksmē?**

1. Pārveido darbības vārdu vienkāršās pagātnes formā!
2. Ja darbības vārda pagātnē galotnes priekšā ir **s, t, d**, tad izskaņas -ts, -ta priekšā un darbības vārda nenoteiksmē raksti **s**.
ne**s**a - ne**s**ts, ne**s**t
me**t**a - me**s**ts, me**s**t
ve**d**a - ve**s**ts, ve**s**t
3. Ja darbības vārda pagātnē galotnes priekšā ir **z**, tad izskaņas -ts, -ta priekšā un darbības vārda nenoteiksmē raksti **z**.
lau**z**a - lau**z**ts, lau**z**t

4. Noraksti vārdus, liekot svītriņas vietā s vai z!

lau_dams, ber_ts, bri_dams, sprie_t, cen_damies, palai_ts,
zu_dams, apjo_t, svi_dams, izcies_t, spie_dams, ieko_ts, si_dams,
pacie_ties, sē_damies, grie_damies, lū_t, po_damies, noau_ts, plē_
dams, o-t, plī_dams, plī_t, mel_dams, vēr_ties, sakar_dams

5. Iedomājies, ka tev ir vēstuļu draugs Beļģijā! Uzraksti viņam vēstuli, kurā pastāsti par savu skolu (kabineti, ēdnīcu, apkārtni); raksturo skolēnu un skolotāju attiecības; pajautā par vēstuļu drauga skolas iekārtojumu!

61. uzdevums.

1. Lasi informāciju un izpēti tabulu! Pastāsti, kurās valstīs mācības sākas visagrāk, kurās – visvēlāk!

Katrā no 27 ES valstīm ir sava kultūra un izglītības sistēma. Ikviens jaunais ES pilsonis, sasniedzis noteiktu vecumu, uzsāk skolas gaitas. Obligātā izglītība katram ES iedzīvotājam ir bez maksas, par to maksā valsts, izmantojot nodokļu maksātāju naudu.

	Obligātā izglītība		Tālāk jāmacās
	sākas no ... gadiem	beidzas ... gados	
Anglija	5	16	vidusskolā – 5 gadi
Čehija	6	15	vidusskolā – 4 gadi
Francija	6	16	vidusskolā – 3 gadi
Itālija	6	14	vidusskolā – 5 gadi
Nīderlande	5	16	vidusskolā – 6 gadi
Norvēģija	6	16	vidusskolā – 3 gadi
Polija	7	15	vidusskolā – 4 gadi
Somija	7	16	vidusskolā – 3 gadi
Ungārija	6	16	vidusskolā – 4 gadi
Vācija	6	15	vidusskolā – 3 gadi
Zviedrija	7	16	vidusskolā – 3 gadi

2. Strādāji pāri! Veidojiet dialogu, kurā iekļaujiet atbildes uz jautājumiem!

1. Cik gadu ilgst obligātā izglītība dažādās ES valstīs?
2. Kāpēc vidējā izglītība nav obligāta?
3. Cik gadu jāmacās vidusskolā dažādās ES valstīs? Kāpēc?
4. Kurā ES valstī tu gribētu iegūt vidējo izglītību? Kāpēc?

3. Lasi teikumus abos stabiņos! Salīdzini tos!

Kad angļu skolēni ir pabeiguši pamatskolu, viņi turpina mācības vidusskolā.

Vācieši sāk mācīties skolā 6 gadu vecumā un iegūst vidējo izglītību 20 gados.

Itālieši vispirms 8 gadus mācās pamatskolā, pēc tam 5 gadus apgūst vidējo izglītību.

Kad poļu jaunieši pamatskolā ir mācījušies 8 gadus, viņi iestājas vidusskolā.

Ja Eiropas Savienībā dzīvojošie jaunieši ir ieguvuši vidējo izglītību savā valstī, viņi var turpināt izglītoties jebkurā ES valstī.

Angļu skolēni, pabeiguši pamatskolu, turpina mācības vidusskolā.

Uzsākot mācības skolā 6 gadu vecumā, vācieši iegūst vidējo izglītību 20 gados.

Itālieši, mācīdamies 8 gadus, iegūst pamatizglītību, pēc tam vēl 5 gadus apgūst vidējo izglītību.

Poļu jaunieši, mācījušies pamatskolā 8 gadus, var iestāties vidusskolā.

Eiropas Savienībā dzīvojošie jaunieši, ieguvuši vidējo izglītību savā valstī, var turpināt izglītoties jebkurā ES valstī.

4. Iepazīsties ar informāciju 11. tabulā mācību grāmatas 143. lpp! Noraksti divus teikumus no otrā stabiņa un pasvītrotajos divdabja teicienu!

Lai izveidotu divdabja teicienu, dari tā!

1. Izmanto tikai divdabjus ar izskaņām *-is, -usi, -ts, -ta, -dams, -dama, -damies, -damās, -ot, -oties*.

Piemērs.

Sarunādamies zēni pastaigājās parkā.

2. Pievieno divdabim kādu patstāvīgu vārdu!

Piemērs.

Kā sarunādamies?

Klusi sarunādamies, *zēni pastaigājās* parkā.

Divdabja teicienu teikumā atdala ar komatiem.

Teikumā var mainīt divdabja teiciena novietojumu, teikuma jēga no tā nemainās.

Piemēri.

*Zēni, **klusi sarunādamies**, pastaigājās pa skolas pagalmu.*

*Zēni pastaigājās pa skolas pagalmu, **klusi sarunādamies**.*

***Klusi sarunādamies**, zēni pastaigājās pa skolas pagalmu.*

■ 62. uzdevums.

- 1. Noraksti teikumus! Iekrāso divdabjus, kuri var veidot divdabja teicienu! Atdali ar komatiem divdabja teicienus! Pasvīturo divdabja teicienus!**

Lasīdama grāmatu Ilze nedzirdēja skolotājas teikto.

Skolēni iegūst pieredzi daudz strādājot.

Zēni atnākuši uz skolas kafejnīcu ieraudzīja garu rindu.

- 2. Veido teikumus, iesaistot tajos dotos divdabja teicienus!**
domādami par skolu, atcerējušies draugus no Vācijas, stāstot par Itāliju

- 3. Pārveido pasvītrotās teikuma daļas par divdabja teicieniem!**

Paraugs.

Klausoties draudzenes stāstījumā, Anita nedzirdēja referāta tēmu.

Kamēr Anita klausījās draudzenes stāstījumu, viņa nedzirdēja referāta tēmu.

Kamēr jaunieši klausījās skolotāja stāstījumu, viņi paguva pierakstīt svarīgāko.

Kad meitenes ieraudzīja viena otru, viņas priecīgi sasveicinājās.

63. uzdevums.

1. Izpēti tabulu un veic uzdevumus!

1. Secini, kurā Eiropas valstī ir visgarākais, kurā – visīsākais mācību gads!

Valsts	Mācību dienu skaits	Mācību gads sākas	Mācību gads beidzas
Vācija	191	1.09.	15.07.
Portugāle	170	10.09.	19.06.
Norvēģija	190	18.08.	18.–24.07.
Dānija	200	12.08.	27.06.
Latvija	169	1.09.	31.05.
Nīderlande	204	11.08.	3.07.
Īrija	188	1.09.	30.06.
Beļģija	181	1.09.	30.06.
Bulgārija	163	15.09.	15.06.
Lietuva	171	1.09.	31.05.

(Pēc interneta materiāliem)

2. Uzraksti trīs teikumus ar divdabja teicienu, izmantojot informāciju no tabulas!
3. Strādāji pāri! Noskaidrojiet, cik ilgi skolēni mācās Spānijā, Čehijā, Polijā, Lielbritānijā un citur! Ar iegūto informāciju iepazīstiniet pārējos!
4. Pastāsti, ko tu uzzināji par izglītību Eiropas Savienībā!
5. Strādāji pāri! Lasiet apgalvojumus un precizējiet vai labojiet tos!

Eiropas Savienībā ir 20 valstis.

Pašlaik Eiropas Savienība vairs neplāno paplašināties.

Ceļot pa Eiropu ir viegli.

Jaunajām Eiropas dalībvalstīm ir mazāk tiesību nekā vecajām.

Jaunieši no ES var mācīties tikai savā valstī.

Skolas citās Eiropas valstīs neatšķiras no skolām Latvijā.

Pa Eiropu visērtāk ir ceļot ar kuģi vai lidmašīnu.
Daudzās ES valstīs ir vienota valūta.

2. Diskutējiet par tematu „Es un ES”!

1. Pārdomā, kā diskusijā
pastāstīsi par savu dzīvi Latvijā kā Eiropas Savienības
valstī;
nosauksi, kādas priekšrocības ir Latvijas dalībai ES;
raksturosi trūkumus Latvijas līdzdalībai ES!
2. Diskusijas gaitā
izsaki klasesbiedriem savu viedokli;
noklausies klasesbiedru viedokļus;
piekrīti vai nepiekrīti viņu viedoklim;
atbildi uz skolotāja papildu jautājumiem!

64. uzdevums.

1. Lasi apgalvojumus un izvērtē, ko tu esi apguvis un ko tu proti izdarīt!

Es protu tekstā atrast darbības vārdus.

Es protu veidot stāstījumu īstenības izteiksmē visos trijos
laikos.

Es protu atstāstīt citu teikto, izmantojot darbības vārdus
atstāstījuma izteiksmē.

Es protu instruēt, izmantojot vajadzības vai pavēles
izteiksmi.

Es protu izteikt vēlēšanos, izmantojot vēlējuma izteiksmi.

Es protu pareizi rakstīt darbības vārdus.

Es protu tekstā saskatīt divdabja teicienu.

Es protu izveidot divdabja teicienu un iesaistīt to teikumā.

Es protu ar pieturzīmēm atdalīt divdabja teicienu teikumā.

2. Izvēlies vienu vai vairākas prasmes un palūdz skolo- tājam uzdevumus tās (to) pārbaudei!

CILVĒKAM VAJAG SUNI

Tu uzzināsi,

- kas ir apstākļa vārds;
- kādas ir apstākļa vārda grupas;
- kurus apstākļa vārdus izmanto jautājumu veidošanā un palīgteikumu ievadīšanā;
- kas ir argumentētā esēja.

Tu vingrināsies

- pareizi rakstīt apstākļa vārdus;
- veidot apstākļa vārdu sinonīmus un paplašināt vārdu krājumu;
- lietot apstākļa vārdus tekstveidē;
- veidot jautājumus ar apstākļa vārdiem;
- veidot saliktus pakārtotus teikumus, kuros palīgteikumus ievada apstākļa vārdi;
- formulēt argumentus un pamatot tos;
- lasīt tekstu, uzdot jautājumus par tekstu un atbildēt uz tiem;
- atrast tekstā galveno domu;
- atstāstīt tekstu.

Tu

- izveidosi reklāmu kādai suņu šķirnei;
- uzrakstīsi argumentēto esēju.

MAN IR SUNS

65. uzdevums.

1. Aplūko attēlus! Pastāsti, kā izskatās tajos redzamie suņi!

liels, masīvs, mazs,
vidējs augums
mīksts, mazas,
spēcīgas, lielas ķepas
liela, maza, smaga galva
mīlīgs, draudīgs, smalks
purns
gudras, uzticīgas,
ļaunas, mazas,
šauras acis
biezs, vienkāršs,
sprogains, viļņains, garš
kažoks
īsa, gara, bieža spalva

2. Pastāsti par savu vai iedomātu suni! Stāstījumā izmanto dotos vārdu savienojumus!

draudīgi skatās, **mīli** pieglaužas, **uzticīgi** sagaida, **skaļi** rej, **jautri** lēkā

3. Nosaki jautājumu, uz kuru atbild izceltie vārdi!

Apstākļa vārds nosauc darbības vai īpašības pazīmes (vietu, laiku, veidu vai mēru).

Apstākļa vārdi ir patstāvīgi un nelokāmi vārdi. Teikumā tie ir apstākļi.

Kādā veidā?
Suns skatī rej.

Cik skaists?
Man ir loti skaists suns.

4. Lasi tekstu! Nosaki, kuri tekstā izceltie apstākļa vārdi norāda uz laiku, uz vietu, uz veidu, uz mēru!

Plaši pazīstamais mājas suns ir cēlies no parastā pelēkā vilka. Tas ir pieradināts **apmēram** pirms 15 tūkstošiem gadu. **Drīz** suns kļuva par vienu no populārākajiem un **visplašāk** izmantotajiem mājdzīvniekiem cilvēces vēsturē.

Sunim ir izcils prāts un spēja saprasties ar cilvēku. Tāpēc cilvēks suņus izmanto medībās, mājlopu ganīšanai, aizsardzībai, cilvēku glābšanai, aprūpēšanai un ārstēšanai, kā arī citiem darbiem, **kur** nepieciešamas suņa iedzimtās spējas: izcila oža un dzirde, paklausība un piemīlība. Cilvēki audzē suņus ne tikai darbam, bet arī savam priekam, laikam tāpēc **šobrīd** pasaulē dzīvo **vairāk** nekā 400 miljoni suņu.

Galvenais informācijas apstrādes avots sunim ir oža. Suņa smadzenes apstrādā smaržas sniegto informāciju 40 reižu ātrāk nekā cilvēks, **tādēļ** suns spēj sajust 100 miljonu reižu vājāku smaržu, nekā to spēj cilvēks.

Suņa dzīves ilgums ir **vidēji** 7–9 gadi, taču ir pierādīts, ka mazie suņi dzīvo **ilgāk** nekā lielie suņi, **tādēļ** takši un mazie spanieli priecē saimniekus pat 14–15 gadus.

Zinātnieki ir pierādījuši, ka suņi apbrīnojami **ātri** mācās, **tāpēc bieži** tie tiek izmantoti zinātniskos nolūkos.

Suns ir **loti** atsaucīgs dzīvnieks. Viņš cenšas atdarināt cilvēka smaidu, būt jautrs, labprāt spēlējas un jokoja. Suns pieņem lēmumus un **patstāvīgi** rīkojas. Ir **daudz** gadījumu, kad suns ir glābis dzīvību ne tikai savam saimniekam, bet arī citam sunim.

(Pēc enciklopēdijas materiāliem)

5. Atrodi tekstā teikumus, kuri atklāj galveno domu! Izraksti tos!

6. Noraksti dotos teikumus! Pasvītro apstākļa vārdus ar atbilstošo teikuma locekļa pasvītrojumu!

Lai labāk izmantotu suņus, cilvēki tos ir stipri izmainījuši.

Veicot selekcijas darbus, cilvēki izveidoja milzum daudz šķirņu.

Pašlaik pasaulē dzīvo miljoniem dažādu šķirņu un lieluma suņu.

Kādreiz modē bija milzīgi suņi, kuri aizsargāja saimniekus, bet tagad – mazie klēpjsuniši.

Vislabākās suņu šķirnes rodas nejauši un negaidīti.

selekcija – darbība, kuras mērķis ir pilnveidot vai uzlabot kāda dzīva organisma īpašības

Paraugs.

Lai labāk izmantotu suņus, cilvēki tos ir stipri izmainījuši.

66. uzdevums.

1. Ievieto tekstā apstākļa vārdus, kas atbild uz iekavās dotajiem jautājumiem!

pamatoti, kad, tāpēc, daudz, pastāvīgi, ļoti, pirmoreiz, senāk, jau, uzmanīgi

Suņus par aklu cilvēku pavadoņiem ____ (*kad?*) sāka izmantot Vācijā pēc Pirmā pasaules kara, ____ (*kad?*) no frontes atgriezās ____ (*cik?*) aklu karavīru. Doma par suņiem-pavadoņiem ____ (*kā?*) ietekmēja Šveicē dzīvojošu amerikānieti Dorotiju Jūstisu, ____ (*kāpēc?*) viņa nodibināja pavadoņsuņu skolu un ____ (*kā?*) ceļoja pa pasauli, lasīdama lekcijas par suņu-pavadoņu apmācības metodēm. Daudzi lietpratēji ____ (*kādā veidā?*) apgalvo, ka cilvēks iepazinis pavadoņsuni vēl ____ (*kad?*). Pompejas drupās atrastais sienu zīmējums datējams ____ (*kā?*) ar 79. gadu pirms mūsu ēras, un tajā ir attēlots neredzīgais, ko ____ (*kādā veidā?*) ved suns-pavadoņs.

(Pēc Rolfa Herisa „Patiesi stāsti par dzīvniekiem”)

Apstākļa vārda grupas

1. Vietas apstākļa vārdi atbild uz jautājumu **kur?, kurp?, uz kurieni?, no kurienes?**.

Piemēram, *tur, turp, te, šeit, šurp, nekur, visur, apakšā, ārā, vidū, lejā, augšā, priekšā, pretī, pāri, atpakaļ, zemu, tuvu, tālu, projām, mājup* u. c.

2. Laika apstākļa vārdi atbild uz jautājumu **kad?**.

Piemēram, *tad, jau, sen, brīžiem, arvien, vienmēr, tagad, nupat, tūlīt, katreiz, reiz, dažreiz, šad tad* u. c.

3. Veida apstākļa vārdi atbild uz jautājumu **kā?, kādā veidā?**.

Piemēram, *ātri, divatā, guļus, sēdus, labi, latviski, nejauši, pēkšņi, žēl, lēni, tā, tišām, tāpat, vienkārši, kājām, jauki* u. c.

4. Mēra apstākļa vārdi atbild uz jautājumu **cik?, cik lielā mērā?**.

Piemēram, *daudz, diezgan, gandrīz, ļoti, reti, tik, gluži, visai* u. c.

2. Iesaisti teikumos apstākļa vārdus! Iekavās norādi jautājumu, uz kuru atbild apstākļa vārdi!

parasti, daudz, klusi, jau, tur

3. Strādājiet pāri! Izdomājiet četrus teikumus!

1. teikumā iesaistiet divus mēra apstākļa vārdus;
2. teikumā iesaistiet trīs veida apstākļa vārdus;
3. teikumā iesaistiet vienu laika apstākļa vārdu;
4. teikumā iesaistiet divus vietas apstākļa vārdus.

67. uzdevums.

1. Aplūko attēlus! Atrodi katram attēlam piemērotu tekstu!

1.

2.

3.

- A. Toipūdeļi kļuva populāri, pateicoties Anglijas karalienei Marijai Antuanetei, jo šie sunīši bija viņas mīluļi galmā. Tieši viņa izdomāja pūdelīšiem „lauvas” frizūru. Pēc dabas toipūdeļi nav

kaprīzi, grib rotaļāties un ar visiem draudzēties. Bet šo dzīvnieku kopējiem jāreķinās ar to, ka būs ļoti cītīgi jā rūpējas par toipūdeļa eksterjeru.

eksterjers – dzīvnieka ķermeņa ārējā forma, tā daļu proporcijas

- B.** Pekiniešu šķirnes pirmsākumi meklējami tik dziļā senatnē, ka nevar nosaukt pat aptuvenu tās rašanās laiku. Zināms, ka pekiniešu dzimtene ir Ķīna un šķirni izveidojuši budistu mūki. Mūki radīja šo mazo Budu kā pielūgsmes objektu un pasniedza kā dāvanu Ķīnas imperatoram. Leģendas vēsta, ka Eiropā pekinieši nokļuva vēlu. Uz Angliju esot aizceļojuši trīs Ķīnas imperatora sunīši. Viens no tiem pat uzdāvināts Anglijas karalienei.
- C.** Par Jorkšīras terjera dzimteni var uzskatīt Ziemeļanglijas pilsētu nabadzīgos rajonus. 18. gadsimta beigās nabadzīgajiem Anglijas iedzīvotājiem bija liegts turēt lielus suņus. Mazie suņi pārsvarā medija žurkas. Mūsdienās Jorkšīras terjeri tiek turēti vienīgi kā istabas suņi, lai gan sirds dziļumos tie paliek īsti terjeri – drosmīgi un patstāvīgi. Jorkšīras terjeri ir enerģiski, rotaļīgi un netaisnīgi garām iespēju nometīt kādu peli.
- D.** Vieni no populārākajiem klēpjsunīšiem pasaulē ir Maltas sunīši. Tie var lepoties ar to, ka ir viena no senākajām suņu šķirnēm pasaulē. Šo šuņļu dzimtene ir Melitas sala (mūsdienu Malta). Mazie maltieši gadsimtiem ilgi bijuši ne tikai bagātu ļaužu līdzgaitnieki, bet arī liecinājuši par saimnieka stāvokli sabiedrībā. Stāsta, ka šie sunīši apveltīti ar spējām dziedēt cilvēka dvēseli. Savulaik maltieši iekarojuši arī valdnieku sirdis. Mūsu dienās šīs šķirnes pārstāvji ir daudzu ģimeņu mīļi.
- E.** Ķīnas cekulainais suns pievērš cilvēku uzmanību ar savu neparasto izskatu. Gadsimtiem ilgi šie suņi dzīvojuši Ķīnā, plašāku atzinību gūstot Haņu dinastijas valdīšanas laikā. Pēc rakstura šie īpatnējie suņi ir moži, modri, aktīvi un sirsnīgi, dzīvespriecīgi un rotaļīgi. Pret nepazīstamiem cilvēkiem tie izturas piesardzīgi. Ķīnas cekulainie suņi ir mazkustīgi, tādēļ labi jūtas dzīvoklī.

(Pēc interneta materiāliem)

2. Strādājiet pāri! Pastāstiet, kuras šķirnes suni jūs gribētu iegādāties! Pamatojiet savu viedokli!

Kopā rakstāmi apstākļa vārdi ar		Šķirti rakstāmi apstākļa vārdi ar	
jeb-	<i>jebkad, jebkur</i>	diez	<i>diez kā</i>
ne-	<i>nekad, nekur</i>	diezin	<i>diezin kad</i>
pa-	<i>pavisam, pamazām</i>	nez	<i>nez kā</i>
ar-	<i>arvien</i>	nezin	<i>nezin kur</i>
ik-	<i>ikreiz</i>	kaut	<i>kaut kur</i>
-pat	<i>tāpat, tepat, turpat</i>		

68. uzdevums.

1. Izpēti tabulu par apstākļa vārdu pareizrakstību! Noraksti teikumus, labojot tajos pareizrakstības kļūdas apstākļa vārdu pareizrakstībā!

1. Suņus var sastapt jeb kur: veikalos, kinoteātros, lielpilsētas dzīvokļos, viensētās un pat Saeimā.
2. Katram sunim ir savs uzdevums, viens nemitīgi kaut ko meklē, piemēram, nezinkur pazudušu čību, cits – pa mazām kļūst par miermīlīgu mājās gulētāju.
3. Cilvēki ar vien vairāk sāk interesēties par kautkad redzētām neparastām suņu šķirnēm.
4. Diezinkur ļaudis meklē informāciju par jaunām suņu šķirnēm?

2. Reklamē vienu no nosauktajām suņu šķirnēm! Stāstījumā iesaisti apstākļa vārdus!

vācu aitu suns, bulldogs, basets, foksterjers, terjers, putnu suns, špics, čau-čau

69. uzdevums.

Strādājiet grupā! Veidojiet dialogu par suņu izvēles modi!

Pastāstiet, kuru šķirņu suņi pašlaik ir modē Latvijā!

Noskaidrojiet, kuriem populāriem un slaveniem cilvēkiem pieder suņi!

Pastāstiet, kā saimnieki kopj savus suņus!

Apspriediet suņu modes jaunumus (suņu apģērbs, rotaļlietas u. c.)!

SUNS – PALĪGS UN DRAUGS

70. uzdevums.

1. Lasi tekstu! Veido jautājumus par tekstu! Izmanto apstākļa vārdus *kad, kur, kā, kāpēc, kādēļ, cik!*

Dzīvnieki roboti

Par robotiem jeb mehānismiem, kas patstāvīgi spēj darīt jekādu darbu, cilvēki ir sapņojuši jau sen. Un tiešām arvien vairāk robotu ikdienā palīdz cilvēkiem. Visbiežāk cilvēki rada robotus darbam, taču ir arī tādi, kas radīti vienīgi tam, lai veiksmīgāk kontaktētos ar cilvēkiem. Ārēji tie līdzinās dzīvniekiem, un to galvenais uzdevums – būt cilvēkiem līdzās, izklaidēt viņus, palīdzēt apmācībā **rehabilitācijas** un **terapijas** laikā.

Dzīvniekus-robotus pašlaik ražo milzīgas Japānas **korporācijas**. No mehāniskajiem dzīvniekiem visslavenākais ir sunītis Aibo, ko ražo kompānija „Sony”. Pirmoreiz Aibo parādījās 1999. gadā, šobrīd tirgū nonākusi trešā vislabāk aprīkotā suņu paaudze.

Aibo nav līdzīgs dzīvam sunim: nekādas vilnas, korpuss metāla krāsā, acs vienlaikus kalpo arī par fotoaparātu. Toties Aibo uzvedība arvien stiprāk līdzinās parasta suņa uzvedībai. Sunītis kopā ar saimnieku labprāt pastaigājas, viņam patīk būt tuvāk saimniekam. Mākslīgais sunītis visskaļāk reaģē uz saimnieka balsi, smilst un priecīgi rej.

Mākslīgajam sunītim piemīt daudzas mājdzīvnieku labās īpašības, bet tajā pašā laikā tas nesagādā problēmas. Vienīgais, ko tas prasa, – laiku pa laikam nomainīt baterijas, kad tās beidzas. Ja to neizdara, sunītis mierīgi noguļas un ciešāk nekā parasti aizmieg.

Tomēr ir jāatceras, ka dzīvnieki-roboti visdrīzāk nekad nepārmeklēs pārtikas maisiņus, ēdot skaļi nečāpstinās, naktīs,

rehabilitācija – medicīnisko pasākumu komplekss, kas cilvēkam pēc slimības vai ievainojuma palīdz atgūt darbaspējas

terapija – slimību ārstēšana, izmantojot dažādas metodes

korporācija – sabiedrība saimnieciskas darbības veikšanai

visticamāk, nekrāks un neraustīs ķepas, neslēps kauliņu visneie-domājamākajās vietās. Ar tādu suni ar laiku kļūs garlaicīgi.

(Pēc preses materiāliem)

Apstākļa vārdus, tāpat kā īpašības vārdus, var salīdzināt.

skaist-i – skaist-āk – vis-skaist-āk, drīz – drīz-āk – vis-drīz-āk

Apstākļa vārdam **daudz** ir īpatnēji veidotas salīdzināmās pakāpes.

daudz – vairāk – visvairāk

2. Izraksti no teksta apstākļa vārdus, kuri ir pārākajā vai vispārākajā pakāpē!

71. uzdevums.

1. Lasi teikumus! Veido līdzīgus teikumus, izmantojot apstākļa vārdus *jauki* vai *augstu*, vai *klusi*!

gigants – kaut kas
neparasti liels; *šeit*:
suns

Daudzās lauku sētās suņi **skaļi** rej. Viņi rej **skaļāk** tad, ja izdzird kaimiņu suņus rejam. **Visskaļāk** parasti rej vismazākie suņi, bet visdobjākā balss ir suņu pasaules gigantiem.

2. Lasi teikumus! Labo kļūdas apstākļa vārdu salīdzināmo pakāpju rakstībā! Uzraksti teikumus pareizi!

Suņu patversmēs dzīvo daudz suņu.

Tur daudzāk ir bezšķirnes suņu, bet ir arī tīršķirnes suņi.

Bezšķirnes suņu jeb kranču visdaudzāk ir laukos.

Lai tekstā bieži neatkārtotos vieni un tie paši apstākļa vārdi, lieto to sinonīmus, līdzīgi kā citu vārdšķiru vārdiem.

Piemēram,

ātri – naski, āši, mudīgi, steidzīgi, steigšus, veicīgi, žigli, drīz, raiti, steidzami;

bieži – daudzreiz, daudzkārt, nereti, cieši, šur tur;

vienmēr – aizvien, allaž, arvien, diendienā, mūžam, mūždien, mūžīgi, pastāvīgi;

ļoti – aplam, gauži, pārlietu, pārparēm, sevišķi, īpaši, varenī, visai, stipri,

ārkārtīgi;

tagad – pašlaik, pašreiz, patlaban, šobrīd, šodien

72. uzdevums.

1. Noraksti teikumus, apstākļa vārda „ļoti” vietā lietojot tā sinonīmus!

Džeks ir ļoti liels suns.

Viņš ir ļoti gudrs un stiprs.

Ļoti drīz Džeks sāks mācīties skolā.

Džekam ļoti labi padodas rakšana.

Džeka saimnieks cer, ka viņa audzēknis kļūs par ļoti pras-
mīgu glābēju.

Visu kaimiņu suņi ļoti apskauž Džeku – par skaistu spalvu,
gudrību un veiklību.

2. Lasi tekstu! Padomā, ko tajā vajadzētu izmainīt!

Tagad es pastāstīšu par suņiem. Viņi palīdz cilvēkiem. Tagad suņi ne tikai gana aitas, medī putnus un dzīvniekus, bet arī atrod narkotikas un kontrabandas preces. Tagad poli-
cijā dien dažādu šķirņu suņi: beļģu un vācu aitu suņi, labra-
dori, sanbernāri, spanieli, pat takši. Tagad Latvijas robežsar-
dzē ir izveidots Kinoloģijas centrs, kurā strādā 126 dienesta
suņi. Tagad robežsargi audzina vēl 8 kucēnus, kuri ar laiku
kļūs par dienesta suņiem.

3. Lasi tekstu vēlreiz, apstākļa vārda „tagad” vietā lietojot tā sinonīmus!

4. Veido līdzīgu stāstu par suni, izmantojot apstākļa vārda „vienmēr” sinonīmus!

73. uzdevums.

1. Lasi tekstu! Pievērs uzmanību izceltajiem teikumiem un uzzīmē tiem teikuma uz- būves shēmas!

Suns ir ne tikai palīgs, die-
nesta biedrs un strādnieks,
bet var kļūt arī par vislabāko
draugu. Varbūt tāpēc daudzi

[] – virsteikums;

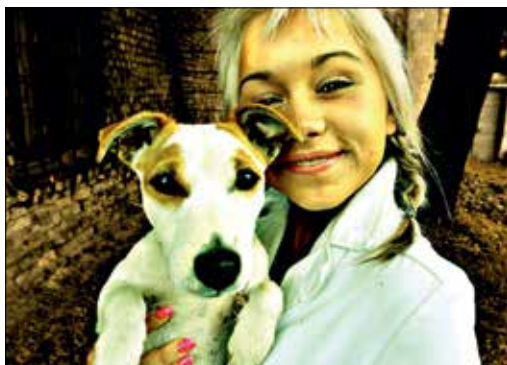
[] – palīgteikums.

Teikuma uzbūves shēmas:

[], kad [].

Kad [], [].

[], kad [], [].

sabiedrībā pazīstami cilvēki par saviem labākajiem draugiem sauc tieši suņus.

Mārtiņš Freimanis ir pazīstams latviešu komponists, grupas „Tumsa” solists. Par savu labāko draudzeni viņš sauc suņu meiteni Pepi. **Kad suņu patversmē Mārtiņš ieraudzīja Pepi, viņš ilgi nedomāja un paņēma sunīti uz mājām.** Mārtiņš uzskata, ka visuzticamākie suņi nāk tieši no patversmēm. Dziedātājs suni visur ņem līdzi. Jau divas reizes Pepe ir kļuvusi par māmiņu. Jautāts, kādēļ Freimanis suņus nepārdod, dziedātājs pārjautā, kā var pārdot labāko draugu. Pepes kucēni tiek dāvināti labākajiem draugiem.

Džeka Rasela šķirnes terjeri ir varen aktīvi un greizsirdīgi, pieprasa nedalītu saimnieka uzmanību. Ar savu aizkustinošo mīmiku un izturēšanos viņi spētu pat akmens sirdi atkausēt un panākt savu. **Kad dziedātāja Aiša noskatījās filmu „Maska”, viņa iemīlējās šajos kustīgajos suņukos.** Tagad viņa ir divu Džeka Rasela terjeru – Mailo un Tāras – saimniece. Vispirms Aišas dzīvē ienāca Mailo. **Tāru viņa iegādājās tur, kur atrada Mailo, pie suņu audzētāja.**

Bobslejistam Jānim Miņinam arī ir draugs. Tas ir ģimenes mīlulis, tīrasiņu amerikāņu buldogs Stroido Miklers, bet ģimenē viņu dēvē par Žoriku. Kad jaunie saimnieki suņuku atveduši mājās, tas bijis ļoti lempīgs, tāpēc arī ir iesaukts šādā vārdā. Sportista suns bieži piedalās izstādēs un ieņem godalgotas vietas. Žoriks dzīvo tur, kur pats izvēlējies, – ārā, suņa būdā. Miņinu ģimene šobrīd domā par otru suni.

(Pēc preses materiāliem)

2. Strādājiet pāri! Uzrakstiet četrus jautājumus par tekstu! Atbildiet uz klasesbiedra uzdotajiem jautājumiem!

Saliktā pakārtotā teikumā palīgteikumu bieži vien ievada apstākļa vārdi. Šo apstākļa vārdu priekšā jāliek komats.

*Mēs iegādājāties suni, **kad** mazais Jānītis sāka iet skolā.*

***Tur, kur** ir suns, valda prieks un uzticība.*

*Mēs jautājām veterinārārstam, **kā** jākopj suns.*

*Juris gribēja noskaidrot, **kāpēc** sunim vajadzīgs saimnieks.*

*Ilze noskaidroja, **kādēļ** cilvēki pamet suņus.*

3. Sameklē informāciju par kādu suni! Pieraksti to saliktos teikumos, izmantojot apstākļa vārdu pārus „tur, kur”, „tad, kad”!

4. Uzraksti piecus jautājumus intervijai ar kādu cilvēku par viņa suni! Jautājumus sāk ar apstākļa vārdu!

74. uzdevums.

1. Atbildi uz jautājumiem!

Kā var iegūt popularitāti vai kļūt slavens?

Kādēļ daži sportisti, aktieri un politiķi kļūst par citu cilvēku elkiem?

Kāpēc dzīvnieki kļūst slaveni?

Kā kļūst par slavenu dzīvnieku?

Pastāsti par kādu slavenu dzīvnieku!

2. Lasi tekstu! Veido domu karti „Suns-slavenība”! Atstāsti tekstu, izmantojot izveidoto domu karti!

Pirmais dzīvnieks-slavenība neapšaubāmi bija Rintintins. Viņu 1918. gadā vārda tiešā nozīmē atklāja Lī Dankans. Dankans bija amerikāņu lidotājs un suņumīlis, kas izlūkoja pamestu vācu lidlauku pie Flerī Francijā. Kādā zemnīcā slēpās vācu aiņu kuce ar sešiem kucēniem. Divus no tiem Lī paņēma sev, pārējos – viņa kolēģi. Kucēnus nosauca par Rintintinu un Naneti. Pēc kara Lī Dankans kopā ar kucēniem atgriezās ASV un kopā ar Rintintinu piedalījās vairākās suņu izstādēs. Viņš bija iemācījis sunim simtiem triku, tādējādi sagatavodams viņu veiksmīgai aktiera karjerai.

No 1923. līdz 1932. gadam Rintintins piedalījās 22 filmās un bija apdrošināts par 250 000 dolāru, viņu apsargāja pieci sargsuņi. Dzīves laikā Rintijs, tāds bija suņa mīļvārdiņš, nofilmējās 50 filmās, par katru saņemdamas vidēji 44 000 dolāru. Rintijs saņēma no pielūdzējiem apmēram miljonu vēstuļu gadā, uz studiju viņu limuzīnā veda personīgais šoferis.

Arī slavenā suņa dēls Rintintins juniors bija aktieris, bet mazdēls Rintintins III bija ne tikai aktieris, bet arī Otrā pasaules kara dalībnieks. Dienēdams K-9 korpusā, viņš izpelnījās „Purpura sirds” ordeni. Šis Rintijs filmējies tikai vienā filmā – 1947. gadā.

(Pēc Rolfa Herisa grāmatas „Patiesi stāsti par dzīvniekiem”)

■ 75. uzdevums.

1. Lasi skolēnu domrakstu fragmentus! Atrodi trīs argumentus, kāpēc cilvēkam vajag suni!

Man šķiet: katrai ģimenei ir vajadzīgs suns. Varbūt pat trīs suņi. Suns ir vissenākais cilvēka draugs. Tas vienmēr palīdz cilvēkam medībās, sargā cilvēku mājas, mīl savu saimnieku un pielabinās viņam.

Filips, 7. klases skolnieks

Es domāju, ka suns sagādā tikai nepatīkšanas un rūpes. Katru rītu sešos saimnieks ved suni pastaigā, ar suni ir jāspēlējas, tāpēc nevar mierīgi atpūsties no skolas.

Natālija, 7. klases skolniece

Es domāju, ka suņi ir cilvēka palīgi. Viņi meklē cilvēkus avārijas vietās un narkotikas lidostās un uz kuģiem. Suņi ir sargi un pavadoni. Viņiem patīk bērni, tiem suņi nekad nekož. Suņi ir maigi pret savu ģimeni.

Deniss, 7. klases skolnieks

Argumentētā esēja – rakstveida radošs darbs, kurā, precīzi ievērojot teksta uzbūvi, argumentēti pamatots savs viedoklis par izvēlēto tematu un pierādīta izvirzītā tēze.

Arguments – nozīmīgs apgalvojums kopā ar spriedumiem sava viedokļa pamatošanai.

Argumentēt – pamatot ar argumentiem, izteikt argumentus.

Tēze – īss atzinums, kas esejā argumentēti jāpierāda ar piemēriem, faktiem.

Secinājums – spriedums, kas iegūts, analizējot un apkopojot citus spriedumus.

Atziņa – no secinājumiem izrietošs, pieredzē balstīts īss galvenā secinājuma formulējums.

Argumentētajai esējai ir noteikta **struktūra**.

Ievada 1. teikumā jānosauca **tēze**, tad jāmin **3 apgalvojumi**, kas vēlāk kļūs par argumentiem.

Iztirzājuma trīs rindkopās ievadā minētie **apgalvojumi** jāpierāda ar piemēriem, faktiem un spriedumiem, lai tie kļūst par **argumentiem**, katras rindkopas pēdējais teikums ir **secinājums** par argumentu.

Nobeigumā jāuzraksta katras iztirzājuma rindkopas **secinājumu kopsavilkums** un jāformulē galvenā **atziņa**, kas apstiprina vai noliedz ievadā izvirzīto tēzi.

Argumentētās esejas apjoms 150–200 vārdu, to raksta literārā valodā bez pareizrakstības kļūdām.

2. Lasi argumentēto esēju „Par suņa uzticību”! Pievērs uzmanību tās struktūrai!

Par suņa uzticību

Ievads	1.rindkopa	Bieži esmu dzirdējis apgalvojumus, ka <i>nav uzticīgāka un uzticamāka radījuma par suni</i> . ◀... tēze
		Man vienmēr ir licies, ka cilvēku ar suni saista īpašas jūtas. <i>Suns ir pieradināts ļoti sen</i> , tāpēc ir iemantojis īpašu cilvēka uzticību. <i>Suns ir cilvēka</i> ◀... 1. apg.
		<i>palīgs un kalps</i> , ne velti suņus sastop dažādās vietās. Un beidzot <i>suns ļoti pieķeras savam saimniekam</i> ◀... 2. apg.
Iztirzājums	2.rindkopa	<i>un mīl to</i> , pat tad, kad saimnieks to nav pelnījis. 3. apg.
		<i>Suns, domājams, ir pieradināts ļoti sen</i> . ◀... 1. apg.
		Enciklopēdijā es izlasīju, ka <i>tas ir pieradināts pirms 15 tūkstošiem gadu, tāpēc ir saprotams, kāpēc suns</i> ◀... 1. arg.
		<i>tik ļoti ir pieķēries cilvēkam</i> . Pirmie pieradinātie

suņi ir bijuši gani, jo bija klejotāju tautu palīgi un dzīvoja Vidusāzijā. Zinātnieki arī apgalvo, ka, tikai pateicoties sunim, kas vilka smagās kamanas, cilvēki ir nokļuvuši Amerikā. Varu secināt, ka ***suns tiešām ir viens no senākajiem mājdzīvniekiem.***

1. sec.

Man šķiet, visiem ir skaidrs, ka ***suns ir cilvēka palīgs un kalps.*** Kad cilvēki pieradināja suņus, tie tika izmantoti kā gani un mednieki. Cilvēki izmantoja suņa smalko ožu un aso redzi, lai ganītu mājlopus un medītu, tāpēc ar laiku suns ir kļuvis atkarīgs no cilvēka. *Es uzskatu, ka pret suni nevar izturēties kā pret kalpu, drīzāk kā pret palīgu, jo suns palīdz cilvēkiem atrast narkotikas, aizturēt bīstamus noziedzniekus un sargāt valsts robežas. Tā kā suņi ir gudri, tie tiek apmācīti kā aklu cilvēku pavadoni. Esmu pārliecināts, ka suns ir uzticams cilvēka palīgs, kas par palīdzību un uzticīgu kalpošanu daudz negaida – tikai ēdienu un mīlestību.*

2. apg.

2. arg.

2. sec.

Manuprāt, mūsdienās sunim ir cita loma, taču, tāpat kā sendienās, ***suns ļoti pieķeras un mīl savu saimnieku.*** Man arī ir suns. Viņu sauc Reksis. Tas ir neliels, jo pilsētas dzīvoklī lielam sunim ir grūti dzīvot. Rekša dzīve nav bijusi viegla, jo iepriekšējie saimnieki viņu pameta, un es savu draugu atradu patversmē. Tāpat kā dziedātājs un komponists Mārtiņš Freimanis, es uzskatu, ka draugu nopirkt nevar. Ja manis ilgi nav mājās, Reksis ir drūms, klusi smilst un ik mirkli raugās uz durvju pusi. Reizēm suņi ir spējīgi veikt tūkstošiem kilometru garu ceļu, lai nokļūtu mājās pie saviem saimniekiem. Tie var mesties liesmojošā ēkā, lai glābtu savu saimnieku bērnu vai pašu saimnieku. ***Tas pierāda, ka suns ir atkarīgs no cilvēka, bet cilvēks ar laiku kļūst atkarīgs no suņa.***

3. apg.

3. arg.

3. sec.

Suņa uzticību savam saimniekam nav grūti pierādīt. ***Suns ir viens no senākajiem mājdzīvniekiem pasaulē, tas ir cilvēka palīgs un draugs, kaut arī sākotnēji bija pieradināts kā labs kalps. Tāpat kā suns ir atkarīgs no cilvēka, arī cilvēks, kam ir suns, kļūst atkarīgs no sava mīluļa.*** Izanalizējot visus faktus, es varu secināt, ka ***suns***

kopsec.

atziņa

Iztirzājums
3. rindkopaIztirzājums
4. rindkopaNobeigums
5. rindkopa

ir pats uzticamākais un uzticīgākais cilvēka draugs.

3. Lasi apgalvojumus! Izvēlies trīs no tiem un uzraksti argumentēto eseju „Kāpēc cilvēkam vajag/nevajag suni (kādu mājdzīvnieku)”!

1. Suns ir pieradināts ļoti sen.
2. Suns ir populārs un plaši izmantots mājdzīvnieks.
3. Suņi ir gudri un jautri.
4. Suns spēj pieķerties saimniekam un mīlēt to.
5. Pasaulē ir daudz suņu šķirņu.
6. Suņus-pavadoņus izmanto cilvēki ar ierobežotām spējām.
7. Daudzi valdnieki labprāt turēja suņus.
8. Pašlaik ir populāras mazo suņu šķirnes.
9. Lai neviens cilvēks nejostos vientuļš, Japānā ir izgudrots robotsuns.
10. Dienesta suņi strādā policijā, robežsardzē un muitā.
11. Suns, kas pieder populāram vai slavenam cilvēkam, arī kļūst populārs.
12. Amerikā 20. gadsimta vidū ir dzīvojis slavens un labi pelnošs suns vārdā Rintintins.

Tiek uzskatīts ...
Daudzi cilvēki domā, ...
Es (ne)piekrītu ...
Es uzskatu, ...
Man šķiet, ...
Es domāju, ...
Manuprāt, ...
..., domājams, ...
Esmu pārliecināts ...
Varu secināt ...
Tātad ...

AR VIŅIEM LEPOJAS LATVIJA

Tu uzzināsi,

- kas ir prievārdi, saikļi, partikulas un izsauksmes vārdi;
- ar kādiem lietvārda locījumiem lieto prievārdus;
- kā iedalāmi saikļi un ko tie saista;
- ko izsaka partikulas un izsauksmes vārdi.

Tu vingrināsies

- veidot vārdu savienojumus ar prievārdiem un lietot prievārdus ar atbilstīgiem lietvārda locījumiem;
- veidot teikumus, izmantot saikļus vienlīdzīgu teikuma locekļu un salikta teikuma daļu saistīšanai;
- izmantot izsauksmes vārdus un partikulas tekstveidē savu emociju un attieksmes izteikšanai;
- pareizi lietot pieturzīmes teikumos ar saikļiem, izsauksmes vārdiem un partikulām;
- veidot dialogu, izteikt viedokli par sportu un varonību ikdienā, paust savas emocijas;
- veikt aptauju un apkopot tās rezultātus;
- lasīt un iegūt nepieciešamo informāciju.

Tu

- sagatavosi ziņojumu par Latvijas sportistiem;
- uzrakstīsi oficiālu vēstuli;
- veiksi projekta darbu „Manas skolas lepnums”.

SPORTISTI

■ 76. uzdevums.

1. 7. klašu skolēni piedalījās diskusijā „Ar ko es varu lepoties?”. Izraksti izceltos vārdu savienojumus un pasvītrotajos prievārdus!

Es varu **lepoties ar** to, ka esmu piedzimis, ar to, ko esmu iemācījies. Vēl es **lepojos ar to**, ka man ir laba ģimene! Mans tētis ir mans lielākais lepnums.

Aleksandrs

Lepns
Lepnums
Lepnība
Lepoties

Es **lepojos ar** saviem **brāļiem** un **māsām**, tāpēc ka viņi ir ļoti labi cilvēki.

Viktorija

Es domāju, ka katrs cilvēks var **lepoties ar sevi**. Var **lepoties arī ar** Latvijas **hokejistiem** un kamaniņu **braucējiem**.

Maksims

Man liekas, ka es varētu **lepoties ar** saviem **draugiem**, jo viņi visu laiku ir kopā ar mani.

Marina

Es varu **lepoties ar** savām **medaļām**. To man ir desmit. Es esmu lepna par saviem rezultātiem.

Inna

2. Izveido vēl piecus vārdu savienojumus ar prievārdu **ar**!

3. Uzraksti, ar ko tu vari lepoties! Ar ko var lepoties tava ģimene? Ar ko var lepoties tava skola?

4. Pasvītrot savā stāstījumā prievārdus!

Pārskats par prievārdiem

Prievārdi ir nelokāmi vārdi.

Tie saista divus patstāvīgus vārdus, kas nav vienlīdzīgi teikuma locekļi.

Prievārds	Atrašanās vieta	Ar kuru locījumu biedrojas vienskaitlī	Ar kuru locījumu biedrojas daudzskaitlī
<i>labad, dēļ, pēc</i>	pēc lietvārda	ar vienskaitļa ģenitīvu Piemēram, <i>dēla dēļ, Jāņa dēļ,</i> <i>lietus dēļ, māsas dēļ,</i> <i>meitenes dēļ, sirds dēļ</i>	ar daudzskaitļa ģenitīvu Piemēram, <i>dēlu dēļ, Jāņu dēļ,</i> <i>lietus dēļ, māsū dēļ,</i> <i>meiteņu dēļ, siržu dēļ</i>
<i>apakš, aiz, bez, kopš, no, pie, pēc, pirms, priekš, virs, zem, ārpus, iekšpus, augšpus, virspus</i>	lietvārda priekšā	ar vienskaitļa ģenitīvu Piemēram, <i>bez dēla, bez Jāņa, bez lietus, bez māsas, bez meitenes, bez sirds</i>	ar daudzskaitļa datīva un instrumentāla kopīgo formu Piemēram, <i>bez dēliem, bez Jāņiem, bez lietiem, bez māsām, bez meitenēm, bez sirdīm</i>
<i>līdz</i>	lietvārda priekšā	ar vienskaitļa datīvu Piemēram, <i>līdz dēlam, līdz Jānim, līdz lietum, līdz māsai, līdz meitenei, līdz sirdij</i>	ar daudzskaitļa datīva un instrumentāla kopīgo formu Piemēram, <i>ar dēliem, ar Jāņiem, ar lietiem, ar māsām, ar meitenēm, ar sirdīm</i>
<i>ap, caur, gar, par, pār, pret, starp, ar</i>	lietvārda priekšā	ar vienskaitļa akuzatīvu Piemēram <i>ar dēlu, ar Jāni, ar lietu, ar māsū, ar meiteni, ar sirdi</i>	
<i>pa</i>	lietvārda priekšā	ar vienskaitļa akuzatīvu vai datīvu	
<i>uz</i>	lietvārda priekšā	ar vienskaitļa akuzatīvu vai ģenitīvu	

77. uzdevums.

1. Lasi tekstu! Izraksti no teksta tos vārdu savienojumus, kuros ir prievārds!

Jaunatnes ziemas olimpiāde

Uz 9. Eiropas Jaunatnes ziemas olimpiādi, kas no februāra līdz martam risinājās Polijā, Latvijas jaunatnes Olimpiskās komandas sastāvā devušies seši Cēsu pilsētas sporta skolas audzēkņi un trīs treneri.

Cēsis patiesi var lepoties, jo Latvijas jaunatnes Olimpiskās komandas sastāvā četri no astoņiem biatlonistiem un divi no sešiem slēpotājiem bija Cēsu pilsētas sporta skolas audzēkņi.

Kopumā Latvijas komandas sastāvā bija 28 sportisti, kas mūsu valsti pārstāvēja piecos sporta veidos: distanču slēpošanā, biatlonā, daiļslidošanā, kalnu slēpošanā un snovbordā.

(Pēc preses materiāliem)

Paraugs.

uz olimpiādi devušies, ...

- 2. Izpēti, kuras vārdšķiras vārdu prievārds piesaista!**
- 3. Veido piecus vārdu savienojumus par sportu un, izmantojot prievārdus, iesaisti tos teikumos! Izmanto tabulu par prievārdiem!**

■ 78. uzdevums.

- 1. Lasi interesantus faktus par XXI ziemas olimpiskajām spēlēm!**

- 1. Vai tu zini, ka Kanādā mūsu sportisti pārstāvēja 9 sporta veidus (hokejs, biatlons, bobslejs, kamaniņu sports, skeletons, šorttreks, ātrslidošana, kalnu un distanču slēpošana)?**
- 2. Vai tu zini, ka mūsu komandā piedalījās 7 ģimenes: skeletonisti brāļi Martins un Tomass Dukuri ar treneri un tēvu**

Daini Dukuru; slēpotāja Anete Brice ar tēvu biatlonistu Ilmāru Brici un treneri mammu Anželu Brici; šorttrekists Haralds Silovs ar tēvu un treneri Edvīnu Silovu; hokejisti brāļi Miķelis un Krišjānis Rēdlihi; kamaniņu braucēji brāļi Andris un Juris Šici; kamaniņu braucējs Pēteris Kalniņš ar treneri un tēvu Aivaru Kalniņu; kalnu slēpotājs Kristaps Zvejnieks ar savu mammu un treneri Janu Zvejnieci?

3. Vai tu zini, ka laika starpība starp Latviju un Vankūveru ir 10 stundas? Kad Latvijā ir 10.00 no rīta, tad Vankūverā ir pusnakts un diena tikai sākas.
4. Vai tu zini, ka Latvijas delegācijā ar sudraba godalgām no Vankūveras mājās atgriezās kamaniņu braucēju divnieka ekipāža Juris un Andris Šici, kā arī skeletonists Martins Dukurs?

2. Uzraksti, ar ko var lepoties Latvijas sports! Ja nepieciešams, izmanto informāciju no iepriekš lasītajiem tekstiem un aplūkotajām fotogrāfijām!

3. Strādājiet pāri! Uzrakstiet,

*Es gribētu nodarboties
ar ...
hokeju, daiļslidošanu,
dejām*

**kurus Latvijas sportistus jūs vēl zināt;
ar kuru sporta veidu viņi nodarbojas;
par ko viņi ir saņēmuši godalgu vai kādu
citu atzinību!**

**4. Pastāsti, ar kuru sporta veidu tu gribētu
nodarboties! Kāpēc?**

■ 79. uzdevums.

1. Lasi tekstu! Īsi pastāsti, par ko ir teksts!

kolorīts – tāds, kam
piemīt kas savdabīgs
uzjunda – rada, izveido

Filma par sportistu Ritenieku ģimeni

Filma „Padoties aizliegts” stāsta par spēcīgu, pretrunu plosītu un kolorītu personību, kas ap sevi uzjunda dramatiskas kaislības it visā: ģimenes attiecībās, sportā, sadzīvē, politikā, saskarsmē ar citiem cilvēkiem un pasauli.

Ģimenes galva Aivars Ritenieks savus dēlus Arni un Raiti jau no 2 gadu vecuma trenē svarcelšanā, bet pusaudžu vecumā brāļi uzsāk bokseru karjeru. Pateicoties intensīvajai treniņu programmai,

jaunieši strauji tuvojas startam Olimpiskajās spēlēs.

Filmas sižets risinās ap sportistu iekšējiem konfliktiem un dēlu psiholoģiski saspringtajām attiecībām ar tēvu, bet līdztekus rit stāsts par cīņu ar sporta korupciju, birokrātiju un vispārējo situāciju valstī.

Filmā “Padoties aizliegts” rādīta gan drāma, gan traģikomēdija, ko atklāj kolorītie personāži. Filmas tapšanā izmantots arī unikāls ģimenes video arhīvs no 20. gadsimta 80. gadiem.

(Pēc Latvijas sporta muzeja arhīva materiāliem)

līdztekus – tajā pašā laikā

unikāls – neatkārtojams, kaut kādā ziņā viens vienīgais, ne ar ko nesalīdzināms

2. Strādājiēt pāri! Pārrunājiēt un pastāstiet, kā jūs saprotat šīs frāzes!

kas ap sevi uzjunda dramatiskas kaislības; jauniešu karjera strauji virzās uz startu; filmas sižets risinās ap; līdztekus rit stāsts par cīņu; filmā rādīta gan drāma, gan traģikomēdija

3. Izraksti tos vārdu savienojumus, kuros ietilpst prievārds!

4. Izdomā un uzraksti trīs teikumu pārus, kuros viens un tas pats prievārds ir kopā ar lietvārdu vienskaitlī, pēc tam ar lietvārdu daudzskaitlī!

Paraugs.

Es rakstu par savu draugu (vienskaitļa akuzatīvs). Rīt es rakstīšu par saviem panākumiem (daudzskaitļa datīvs) sportā.

■ 80. uzdevums.

1. Atrodi internetā vai presē informāciju par mūsu sportistiem pasaulē!

2. Pastāsti, ko tu uzzināji no izpētītajiem materiāliem! Izmanto dotās frāzes!

No apkopotajiem materiāliem es secinu, ka

Starp materiāliem es atradu ļoti interesantu informāciju

Aiz skaitļiem un faktiem es saredzēju

Līdz galam es nesapratu, kas/ko/kam

Es uzzināju par sportistiem to, ka

Uzzini vairāk!

<http://www.sportacentrs.com>

<http://www.olimpiade.lv>

<http://www.sporto.lv>

ziņojums – īsa public-
ka runa vai rakstveida
teksts ar īsu galveno
tēžu, secinājumu, prog-
nožu izklāstu

3. Uzraksti ziņojumu (10–15 teikumi) par tematu „Latvijas sportisti pasaulē”!
4. Pievērs uzmanību vārdu savienojumiem, kuros ir prievārds! Izmanto tabulu par prievārdiem un lieto lietvārdus atbilstošā locījumā!

■ 81. uzdevums.

1. Lasi divu klasesbiedru sarunu!

Anna: – Juri, vai tu jau dabūji biļetes uz hokeja maču?

Juris: – Nezināju, ka tu ej uz hokeja mačiem.

Anna: – Un kā vēl! Es esmu hokeja fane un uz spēli došos jau agrāk, lai paspētu kārtīgi sagatavoties.

Juris: – Vai tad tu arī būsi uz laukuma?

Anna: – Nē, taču! Bet spēle jau norisinās arī tribīnēs.

mačs – vienreizēja
sporta sacensība
fans (slengs) – piekri-
tējs, atbalstītājs, karsējs

2. Strādājiet pāri! Izrakstiet vārdu savienojumus, kuros ir prievārds „uz”, un nosakiet lietvārda locījumu vārdu savienojumā!

Prievārdu „uz” lieto,	ja vārdu savienojums norāda uz vietu (<i>kur?</i>).	ja vārdu savienojums norāda virzienu (<i>uz kurieni?</i>).
Lietvārdu lieto ģenitīvā	Uz ekrāna (<i>kur?</i>) parādās attēls. Uz kalna (<i>kur?</i>) ir jautrība. Drēbes ir uz sola (<i>kur?</i>).	
Lietvārdu lieto akuzatīvā		Dodos uz stadionu (<i>uz kurieni?</i>). Skrienu uz parku (<i>uz kurieni?</i>). Skatos uz ekrānu (<i>uz kurieni?</i>).

3. Strādājiet pāri! Izveidojiet dialogu, ja nepieciešams, izmantojiet dotos vārdu savienojumus! Norunājiet dialogu klasesbiedriem!

doties uz mājām, aiziet uz diskotēku, apsēsties uz soliņa, redzēt uz ekrāna, nolikt uz galda

82. uzdevums.

1. Daudzi jaunieši uzskata, ka mūsdienās ir populārs teiciens „Sports ir mans dzīves stils.” Vai tu piekrīti šim teicienam? Pamato savu viedokli!
2. Atrodi informāciju un sagatavo stāstījumu par kādu sportistu, kura devīze, tavuprāt, varētu būt teiciens „Sports ir mans dzīves stils”!
3. Uzraksti, kā sports var ietekmēt tavu ģērbšanās stilu, ēšanas paradumus un dienas režīmu ikdienā! Ja iespējams, izmanto prievārdus *pirms, pēc, ārpus, iekšpus, virs, zem, dēļ!*

stils – pazīmju, īpašību kopums, piemēram, ar modi, gaumi saistīts (*parasti tērpa, frizūras veidojums*).
Jauns stils
Stila mēbeles

83. uzdevums.

1. Aplūko attēlus un pasaki, ko, tavuprāt, izsaka izceltie vārdi!

„Urrā, mūsējie uzvar!”

„Ak, daiļslidotāja nokrita!”

„Ūjā, kas tā brauc!”

„Pag, pag, netraucē man skatīties spēli!”

Izsaukmes vārdi ir nelokāmi vārdi.

Tie izsaka

- pārdzīvojumu: **ak, vai, ai, urrā, ūjā, oho, brr** u. c.;

Vai, cik skaisti! **Ai**, tas ir sāpīgi!

- pievērš kaut kam uzmanību: **lūk, klau, re, lūk, skat, pag** u. c.;

Skat, skat, kā viņi spēlē! **Pag**, neskrien tik ātri!

- atdarina skaņas: **blīkšķ, blākšķ, plaukš** u. c.

Plaukš, grāmata nokrita zemē. **Dzin! Dzin!** Atkal zvana pulkstenis!

Brr, šodien ir auksti!

Izsaukmes vārdi ir arī pieklājības frāzes, piemēram, **paldies, labdien, labvakar, labrīt** u. tml.

Labdien, Anna! Sakiet, **lūdzu**, cik ir pulkstenis?

2. Kurš sporta veids un kāpēc, tavuprāt, piesaista milzīgu līdzjutēju skaitu?
3. Strādājiat grupā! Izvēlieties vienu sporta veidu un, izmantojot dažādus izsaukmes vārdus, izveidojiet sarunu par to!
4. Iestudējiet sarunu un parādiet inscenējumu pārējiem klasesbiedriem!

■ 84. uzdevums.

1. Aptaujā četrus vai piecus klasesbiedrus par viņu kā līdzjutēju pieredzi!

Paraugs.

Vārds	Kurš sporta veids tev visvairāk interesē?	Kurus izsaukmes vārdus lieto, izsakoties par šo sporta veidu ?

2. Pastāsti par iegūtajiem aptaujas rezultātiem!
3. Strādājiat grupā! Izveidojiet apkopoto izsaukmes vārdu sarakstu un informējiet par to pārējās grupas!
4. Pārrunājiat klasē, kuri izsaukmes vārdi jūsu klasē tiek lietoti visbiežāk!

■ 85. uzdevums.

1. Strādājiat pāri! Kāda 7. klases skolniece nolēma nodarboties ar hokeju. Uzrakstiet viņas dialogu ar draudzeni par pirmo sporta nodarbību! Izmantojiet dotās frāzes!

Oho, tās tik ir slidas!

Brr, te ir auksti!

Vai! Es nokritu!

Ai! Man sāp!

Au! Kas te tā aizķērās!

Skat! Skat! Viņš skrien man virsū!

2. Norunājiat savu dialogu klasē!

■ 86. uzdevums.

1. Lasi vārdu pārus – antonīmus! Iesaisti dotos antonīmus teikumos, kuru daļas saista saikļi „bet”, „tomēr” vai „taču”!

mūsdienās – sendienās
populārs – nepazīstams
slavens – nezināms
uzvara – zaudējums

Saikļi ir nelokāmi vārdi. Tie saista:

- vienlīdzīgus teikuma locekļus;

*Es nesaprotu, tu esi stiprs **vai** bezbailīgs?*

- salikta teikuma daļas.

*Zēns gribēja sekot savam draugam, **bet** pēkšņi viņš palika kā sastindzis sēžot. Mana draudzene vēlas nodarboties ar peldēšanu, **lai** stiprinātu savu mugurkaulu.*

2. Pasaki, kurus no dotajiem vārdiem uzdevuma 1. nosacījumā, tavuprāt, var attiecināt uz sporta slavenībām! Pasaki vēl 4 vai 5 vārdus vai vārdu savienojumus, kuri tev saistās ar sporta slavenībām!

3. Pajautā vecākiem, kuri sporta veidi viņiem patika skolas laikā! Kurus slavenus sportistus viņi atceras? Kā viņi tiem jūta līdzī?

■ 87. uzdevums.

1. Lasi tekstu par vienu no gadsimta izcilākajiem latviešu sportistiem Jāni Lūsi! Aizstāj vārdus *aizsākās, fenomenāls, visa kaluma, tika pie uzvaras, startējis, pārtapa* ar citiem vārdiem!

„Tā, **lūk**! Visa mana dzīve ir sports!” šie vārdi pieder gadsimta izcilākajam latviešu sportistam – vieglatlētam, šķēpmetējam Jānim Lūsim.

Savā ilgajā šķēpmetēja karjerā, kas aizsākās pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados **un** turpinājās turpat 20 gadu garumā, viņam kā vienīgajam latvietim izdevies fenomenāls sasniegums – iegūt visa kaluma olimpiskās medaļas – zelta, sudraba **un** bronzas. J. Lūsis 4 reizes bijis Eiropas **un** 12 reizes PSRS čempiona godā,

bet savās mājās tikai reizi tika **pie** uzvaras Latvijas čempionātā.

Divas reizes viņa šķēps piezemējies **aiz** pasaules rekorda atzīmes: 1968. gadā – 91,68 metri **un** 1972. gadā – 93,80 metri. Pavisam viņš ir startējis 274 oficiālās sacensībās, 200 **no** tām izcīnījis uzvaras.

1987. gadā Starptautiskā vieglatlētikas federācija (IAAF) Jāni Lūsi atzina **par** visu laiku izcilāko šķēpmetēju pasaulē. Latvijā viņš tika atzīts **par** simtgades labāko sportistu. Viņš ir apbalvots **ar** Triju Zvaigžņu ordeni.

No sīka lauku zēna viņš pārtapa **par** Lielo Jāni. **Oho**, mēs ar viņu varam lepoties!

Ik gadu jaunie sportisti piedalās olimpisko čempionu Ineses Jaunzemes un Jāņa Lūša kausu izcīņā. Arī šodien Jāņa Lūša dzīve pilnībā pieder šķēpmešanai, kā viņš pats teicis vienā **no** intervijām: „Sekoju līdzi visam, kas notiek šajā sporta veidā.”

(Pēc Latvijas Sporta muzeja izstādes arhīva materiāliem)

Uzzini vairāk!

<http://www.sportamuzejs.lv>

2. Pasaki, par ko tiek runāts katrā teksta rindkopā!

3. Izveido tabulu pēc parauga un sagrupē tajā tekstā izceltos vārdus!

Prievārdi	Saikļi	Izsaukmes vārdi
<i>pie</i>	<i>un</i>	<i>lūk</i>

4. Uzraksti trīs teikumus par sporta vēsturi un iesaisti tajos gan prievārdus, gan saikļus, gan izsaukmes vārdus!

VARONĪBA IKDIENĀ

■ 88. uzdevums.

1. Lasi, kā skaidroti jēdzieni *varonis*, *varonīgs*, *varonība* „Latviešu valodas vārdnīcā”, un salīdzini ar 7. klases skolēnu skaidrojumiem!

Varonis – cilvēks, kas rīkojies varonīgi, veicis varoņdarbus.

Varonīgs – bezbailīgs, drosmīgs.

Varonība – vispārināta īpašība (bzbailīgums, drosme). Piemēram, *Lai to izdarītu, vajadzīga varonība*.

(*Latviešu valodas vārdnīca*)

Varonis ir ideāls cilvēks, jo viņš var visu un domā tikai par citiem.

Varonība, varonīgums – tā ir laba rīcība.

Aleksandrs

Varonis – manuprāt, mūsdienās nav varoņu. Tās ir tikai mazu bērnu fantāzijas gan par „Betmenu”, gan „Zirnekļa cilvēku”.

Varonība, varonīgums – katram ir kaut kas savs un individuāls. Ja atceras bērnību, tad varonība bija pasaules glābšana.

Anna

Varonis ir tāds cilvēks kā Edgars Masaļskis.

Maksims

Varonis kaut ko dara, bet nesaņem par to samaksu.

Miša

Varonīgs cilvēks spēj izdarīt kaut ko līdz šim vēl nedarītu vai arī ļoti bīstamu.

Varonība, varonīgums var izpausties dažādi. Tu vari vienkārši palīdzēt vecam cilvēkam izkāpt no transporta līdzekļa, un viņa acīs tu būsi varonis. Vari izglābt arī kādu bērnu no drošas nāves.

Diāna

2. Pastāsti, kuram skaidrojumam tu piekrīti, kuram nepiekrīti? Kurš no skaidrojumiem, tavuprāt, visvairāk atbilst skaidrojumam vārdnīcā! Savu atbildi pamato!
3. Izpēti pārskata tabulu par saikļiem un izraksti saikļus no skolēnu skaidrojumiem!

Pārskats par saikļiem	
Sakārtojuma saikļi	Pakārtojuma saikļi
un, arī, jeb, vai, bet, tomēr, taču, turpreti, ne vien – bet arī, gan – gan, ne – ne u. c.	ka, ja, jo, līdz, līdzko, kopš, tiklīdz, lai gan, kaut arī, lai arī, tā ka u. c.
<i>Man varoņi ir drosmīgi un pašreizlīdzīgi cilvēki.</i> <i>Man bērnībā bija vairāki varoņi, bet visvairāk mani valdzināja bruņinieki no pasakas “Apaļā galda bruņinieki”.</i>	<i>Es domāju, ka mums vajadzētu mācīties no varoņiem.</i>
<i>Viens <u>uzskata</u>, ka viņš vienkārši kādam <u>palīdz</u> kaut ko izdarīt, bet <u>otrs</u> līdzīgu darbību <u>uzskata</u> par varonību.</i>	

4. Uzraksti, kā, tavuprāt, rodas varoņi un kur viņus meklēt dažādās dzīves situācijās! Izmanto tabulu un iesaisti savos teikumos dažādus saikļus!

■ 89. uzdevums.

1. Noraksti tekstu, tukšajās vietās ievietojot vajadzīgos saikļus! Izmanto saikļus *kā arī, ka, ka, ka, un, ka, un, ka, lai, ka, un!*

Bērnībā man ļoti patika Kārļa Skalbes pasaka “Kaķīša dzirnavas”. Esmu to pārlasījusi daudzkārt, ___ esmu skatījusies animācijas filmu. Varu teikt, ___ katrā dzīves posmā, katrā vecumā šo pasaku uztver citādāk. Kad biju mazs bērns, man patika klausīties par kaķīšiem. Vēlāk es sapratu, ___ pasakā notiek labā ___ ļaunā cīņa. Tagad es varu teikt, ___ Skalbes baltais Kaķītis tiešām bija varonis. Viņš bija klusais cīnītājs, kas pret pasaules ļaunumu vērsās ar labestību ___ uzvarēja. Tātad varonim nav jābūt lielam, spēcīgam, tas var būt arī ārēji mierīgs ___ līdzjūtīgs kā Skalbes Kaķītis, vēloties

pasauli padarīt labāku. Tāpēc es domāju, ____ tie cilvēki, kas no sirds dod citiem, neko neprasot pretī, ir pelnījuši, ____ viņus ievēro. Tā ir varonība, ____ viņi spēj palīdzēt citiem.

(Topošā vēstures skolotāja Lāsma Plaude)

2. Strādājiat pāri! Samainieties ar burtnīcām un pārbaudiet klasesbiedra darbu, ja ir kļūdas, labojiet tās!

■ 90. uzdevums.

1. Lasi skolēnu domas par varoņiem, kas dzīvo viņiem blakus, un pievērs uzmanību atkārtoto saikļu lietojumam!

Mans tētis ir pats labākais – viņš **gan** spēlē ar mani futbolu, **gan** palīdz veikt mājasdarbus, **gan** prot pagatavot pusdienas. Manai mātai arī patīk tētis, jo viņš daudz sporto. Tētis mūs samīļo, kad mammas nav mājās. Viņš ir īsts varonis!

Mans tētis ir vislabākais, jo tad, ja gadās izdarīt kaut ko sliktu, viņš mani **nedz** nosoda, **nedz** dusmojas, tikai pasmejas un saka: „Nekas, visiem gadās.” Kad mans draugs uzkāpa kokā, tikai mans tētis varēja viņam palīdzēt. Un tas bija tik jauki!

Mans draugs Matīss ir īsts varonis. Pārgājiena laikā, kad meitenēm vairs **ne** kājas kustējās, **ne** viņas varēja somas panest, Matīss vienīgais visām palīdzēja **gan** ar labu vārdu, **gan** pēc kārtas nesa somas.

2. Uzraksti 5 vai 6 teikumus par varoni, kas dzīvo tev blakus, iesaisti tekstā atkārtotos saikļus!

te – te, gan – gan, ir – ir

Saikļus teikumā var lietot gan vienu, gan vairākas reizes.

Atkārtotie saikļi ir šādi:

ir – ir, gan – gan, ne – ne, nedz – nedz, drīz – drīz, tik – tik, te – te.

*Skolas pasākumā piedalījās **gan** 9. klašu, **gan** 12. klašu skolēni.*

*Kad man viss apnīka, es pievērsu uzmanību kaut kam citam: **ir** sporta kostīmiem, **ir** sporta apaviem, **ir** frizūrām.*

***Ne** lūpas smaida, **ne** kājas kustas.*

3. Izraksti no teksta tos saikļus, ko teikumā var lietot vienu reizi, un atsevišķi tos, kas lietoti vairākkārt!

Paraugs.

Saikļi, kuri teikumā lietoti vienu reizi	Atkārtoti saikļi
<i>jo</i>	

4. Noraksti teikumus, tukšajās vietās ievieto atkārtotos saikļus! Liec nepieciešamās pieturzīmes!

Šajos stāstos, kuros taču darbojas ___ šādi ___ tādi varoņi, īstie varoņi tomēr nepiedalās.

Viņam prātā nav ___ atzinības ___ goda nosaukumi.

■ 91. uzdevums.

1. Izvēlies divus, tavuprāt, nozīmes ziņā atšķirīgus vārdus un iesaisti tos teikumos!

drošsirdīgs

bezbailīgs

varonīgs

drosmīgs

pārgalvīgs

neprātīgs

pārdrošs

2. Izveido tabulu un atbildi uz jautājumiem ar „jā” vai „nē”, atzīmējot tabulā ar X!

Paraugs.

Jautājuma numurs	Jā	Nē
<i>1.</i>		

1. Vai tu esi bezbailīgs cilvēks?
2. Vai tu proti atšķirt varonību no pārgalvības?
3. Vai tev patīk lasīt stāstus vai skatīties filmas par drošsirdīgiem cilvēkiem?
4. Vai mūsdienās var kļūt par varoni?
5. Vai tu varētu nosaukt cilvēku, kuru uzskati par varoni?

Partikulas ir palīgvārdi. Tie rāda, kā runātājs vērtē īstenību.

Partikula var kāda vārda nozīmi

- **pastiprināt** vai **pavājināt**;

*Es tur neiešu **vis**! **Tikai** sniegs snieg!*

- **ierobežot**.

***Tikai** Saša spēj to veikt.*

Biežāk lietojamās partikulas:

jā, nē, ne, vis, pat, arī, tikai, vien, vienīgi, vēl, nu, jau, gan, kaut, lai, vai, taču, laikam, tā tad, vien, diemžēl

***Jā**, man ļoti patīk sports!*

Tas **taču** nekas.

Mani draugi **gan** bieži iet uz interneta kafejnīcu.

Pat mūsu skolā ir tādi bērni.

3. Uzraksti pilnas atbildes uz 2. nosacījuma jautājumiem, izmantojot partikulas „jā” un „nē”!

Paraugs.

***Jā**, es esmu bezbailīgs cilvēks.*

***Nē**, man bieži ir bail no grūtībām.*

Partikulas **jā** un **nē** no pārējās teikuma daļas atdala ar komatu.

***Jā**, es esmu lasījis šo grāmatu.*

***Nē**, man labāk patīk gulēt.*

■ 92. uzdevums.

1. Lasi tekstu fragmentus un izsaki savu viedokli par to, kādā nozīmē, tavuprāt, ir lietots vārds *varonis* pirmajā teksta fragmentā, kādā – otrajā un trešajā!

2. Izpēti vārdnīcas šķirkli un noskaidro vārda *varonis* nozīmes!

3. Uzraksti savu viedokli par jautājumu *Kas mūsdienās ir varonis?*, iesaistot tajā partikulas *tik, taču, droši vien, vis, pat, jā, nē!*

VARONIS – ņa, v.;

varone dsk. ģen. –ņu, s.

1. *Varonīgs cilvēks; cilvēks, kas rīkojies varonīgi, veicis varoņdarbu.*

Godināt kritušos varoņus.

2. *Detalizēts tēls mākslas darbā.*

Liriskais v. Lugas varone.

Iemīļotie romāna varoņi.

3. sar. *Cilvēks, kas ar ko izceļas, piesaista sev sabiedrības uzmanību.*

Dienas v.

■ 93. uzdevums.

Veiciet projekta darbu „Manas skolas lepnums”!

1. Strādāji grupā! Izstrādāji kritērijus konkursam „Mans skolas lepnums”!
2. Izvēlieties vienu cilvēku, kuru jūs izvirzītu šai nominācijai! Pamatoji savu izvēli!
3. Uzrakstiet vēstuli skolas vadībai par savas grupas kandidatūru! Pārlieciniet, ieinteresēji un pamatoji, atklāji savas emocijas un attieksmi!

TEHNOLOĢIJU PASAULĒ

Tu atkārtosi,

- kas ir vienkāršs un kas ir salikts teikums;
- kas ir teikuma gramatiskais centrs;
- kā uzrunāt kādu personu un kā lietot pieturzīmes teikumos ar uzrunu.

Tu uzzināsi,

- kā iedalāmi vienkārši teikumi;
- kā iedalāmi salikti teikumi;
- kā sauc teikuma locekļus un uz ko tie norāda;
- kuru vārdšķiru vārdi var ievadīt palīgteikumu.

Tu vingrināsies

- pareizi lietot pieturzīmes teikumos ar „un”;
- pareizi lietot pieturzīmes daļu saistīšanai saliktos teikumos;
- veidot diskusiju par interneta vidē aktuālajiem tematiem, izteikt viedokli, argumentus, pamatot tos;
- kā rediģēt tekstu.

Tu

- uzrakstīsi rakstu skolas avīzei.

DRAUGOS AR DATORU

■ 94. uzdevums.

Strādājiet grupā! Atbildiet uz jautājumiem un pārrunājiet atbildes! Pastāstiet citiem klasesbiedriem, ko jūs uzzinājāt!

1. Kā informācijas tehnoloģijas palīdz patstāvīgi iegūt vajadzīgo informāciju?
2. Kā informācijas tehnoloģijas veicina jūsu lasītprasmi, rakstītprasmi un domāšanas spēju attīstību?

informācijas tehnoloģija (IT) – zināšanu, metožu, paņēmienu un tehniskā aprīkojuma kopums, kas ar datoru un sakaru līdzekļu starpniecību nodrošina jebkuras informācijas iegūšanu, glabāšanu un izplatīšanu

■ 95. uzdevums.

1. **Strādājiet pāri! Jūs gribat apsveikt draugu, kas dzīvo citā pilsētā. Aplūkojiet zīmējumus, izvērtējiet piedāvātās iespējas un vienojieties, kuru sazināšanās veidu jūs izmantosiet! Savu izvēli pamatojiet!**

2. Atbildiet uz jautājumiem, lietojot tikai vienkāršus teikumus!

Vienkāršā teikumā ir viens gramatiskais centrs.

Andris nopirka jaunu datoru.

Mazais Andris ir zinātkārs.

Andris ir 3. klases skolnieks.

1. Kāda ir tava attieksme pret televīzijas skatīšanos?
2. Kā tu apsveic savus draugus?
3. Vai tu bieži raksti vēstules? Kāpēc?
4. Kam tu raksti vēstules?
5. Kuru informācijas tehnoloģiju tu izmanto informācijas iegūšanai?

■ 96. uzdevums.

1. Paplašini dotos teikumus pēc parauga!

Paraugs.

Zēns spēlē.

Zēns spēlē datorspēles.

Šodien zēns spēlē interesantas datorspēles.

Šodien zēns spēlē interesantas un aizraujošas datorspēles.

Zēni spēlē. Draugi lasa. Meitene raksta. Jānis strādā.

Teikuma gramatiskais centrs ir teikuma **priekšmets** un **izteicējs**.

Skolēni meklē informāciju.

Zēns ir mazs.

Dators ir gudra mašīna.

2. Nolasi izveidotos teikumus!

3. Strādājiet pāri! Nosakiet, uz kuriem jautājumiem atbild teikuma locekļi jūsu garākajā teikumā!

Vienkāršā nepaplašinātā teikumā ir tikai gramatiskais centrs.

Meitene lasa.

Vienkāršā paplašinātā teikumā bez gramatiskā centra ir arī citi teikuma locekļi (palīglocekļi).

Papildinātājs (*ko?, kam?, par ko?, ar ko?, pie kā?*).

Meitene lasa grāmatu. (*ko?*)

Apstāklis (*kad?, no kurienes?, līdz kurieni?, kur?, kurp?, kādā veidā?, cik lielā mērā? u. c.*).

Meitene ātri (*kādā veidā?*) lasa grāmatu.

Apzīmētājs (*kāds?, kāda?, kurš?, kura?, cik?, kā?*).

Meitene ātri lasa interesantu (*kādu?*) grāmatu.

4. Paplašini teikumu, izmantojot visus palīglocekļus!

Dators strādā.

97. uzdevums.

1. Lasi skolēnu domas par datoriem! Pastāsti, ar ko atšķiras viens teksts no otra! Kā teikuma apjoms ietekmē izteikto domu?

1. Manuprāt, pēc simts gadiem datori būs tik sāpīgi, ka tos varēs ievietot elektroniskā drupatā, kas būs smilšu graudiņa lielumā. Datorus varēs ievietot jebkurā priekšmetā, kurš varēs kustēties, staigāt un varbūt pat runāt.

Dana

2. Datori būs mazi. Tie būs līdzīgi pulkstenim. Internets būs visur. Lādētāju vairs nebūs.

Maksims

2. Izdomā un uzraksti, kā, tavuprāt, izskatīsies datori pēc simts gadiem! Stāstījumā izmanto gan vienkāršus paplašinātus, gan nepaplašinātus teikumus! Pasvītrot katrā teikumā gramatisko centru!

3. Strādājiet pāri! Samainieties ar burtnīcām! Izlabo kļūdas klasesbiedra darbā! Pievērs uzmanību, vai pareizi ir pasvītrots gramatiskais centrs!

■ 98. uzdevums.

1. Izpēti, kā var sazināties! Pārrunāji, ar ko atšķiras šie sazināšanās veidi!

mutiska saruna
ar draugu

vēstule

saruna
pa tālruni

saruna
internetā (*skype*)

2. Uzraksti, kurus sazināšanās veidus izmanto tu! Kas ietekmē tavu izvēli?
3. Uzraksti, kā tu uzrunā skolotāju, draugu, nezināmu cilvēku, kādu no vecākiem!
4. Strādāji pāri! Veidoji dialogu, kurā ir uzruna!

■ 99. uzdevums.

1. Strādāji grupā pa četri!
2. Katrs uzrakstiet grupas biedriem jautājumus par sazināšanos, iesaistot teikumos grupas biedru vārdus kā uzrunu! Novietojiet uzrunu katrā teikumā atšķirīgi (teikuma sākumā, starp teikuma vārdiem, teikuma beigās)! Rakstot ieplāno vietu atbildei!
3. Lūdz grupas biedrus rakstiski atbildēt uz jautājumiem tā, lai atbildē būtu uzruna!
4. Pārbaudi, vai visos teikumos pareizi lietotas pieturzīmes! Apvelc uzrunu!
5. Samainieties ar burtnīcām un pārbaudiet, vai pareizi veikts uzdevums!
6. Atrodi internetā informāciju par datora ietekmi uz cilvēka veselību! Izraksti, kas tev šķiet nozīmīgs šajā informācijā!

100. uzdevums.

1. Iepazīsties ar informāciju un izsaki savu viedokli par datoru ietekmi uz cilvēku!

Pēdējo gadu laikā strauji pieaug datoru lietotāju skaits. Datoru izmanto **darbā un** brīvajā **laikā**. Jauno tehnoloģiju **attīstība un** pakalpojumu **pieejamība** veicina plašāku datorizāciju. Cilvēki ļoti daudz laika **pavada** telpās, strādā ar datoru **un** arvien biežāk **saskaras** ar veselības problēmām.

Ir daudz diskutēts **par datora un televizora** ietekmi uz redzi, kas ir diezgan aktuāla problēma. Kā jau zināms, **dators un televizors** noslogo redzi, bet cik ļoti? Un ir taču iespējas no tā izvairīties.

Darba apstākļus uzlabo tas, ka telpas, kurās tiek strādāts ar datoru, ir labi **vēdinātas un tīras**, tajās atrodas istabas augi. Jāuzsver, ka pastāv uzskats – ievērojot vienkāršus priekšnosacījumus darbā ar datoru, ir iespējams pilnībā novērst vai izvairīties no daudzām **slimībām un** nelabvēlīgiem **faktoriem**, kas ietekmē cilvēka veselību.

2. Secini, ko saista saiklis *un*! Kāpēc izceltajos vārdu savienojumos *un* priekšā nav jāliek komats?

3. Uzraksti piecus vienkāršus teikumus par datora ietekmi uz cilvēka veselību!

Uzraksti divus vienkāršus teikumus tā, lai tajos būtu saiklis *un*!

Vienlīdzīgi teikuma locekļi

Anna un Edgars
strādā pie datora.

Komatu <i>un</i> priekšā neliek, ja	Komatu <i>un</i> priekšā liek, ja
tas saista vienlīdzīgus teikuma locekļus.	tas saista vienlīdzīgus teikuma locekļus atkārtoti.
<i>Strādājot ar datoru, jāizvairās no ilgstoša sasprindzinājuma un neērtas ķermeņa pozas.</i>	<i>Vairums cilvēku, kuri ikdienas darbā izmanto datoru, sūdzas par kaulu un muskuļu, un acu sāpēm.</i>

4. Izveido dialogu par *datoratkarību*, iesaistot tajā vienkāršus teikumus! Lieto arī uzrunu un vienlīdzīgus teikuma locekļus!

5. Strādājiēt pāri! Norunājiēt savus dialogus!

■ 101. uzdevums.

1. Ikdienā nereti lietojam dažādus žargonvārdus. Aizstāj vārdu *čatošana* ar literārās valodas vārdiem! Kādus lietvārdus varētu lietot, lai apzīmētu *čatošanu*?

Paraugs.

saruna, ...

2. Izpēti attēlus un atbildi uz jautājumiem!

1. Vai internets ir nepieciešams? Kāpēc?
2. Kāpēc, tavuprāt, cilvēki meklē draugus internetā?
3. Kāda ir tava attieksme pret draudzēšanos internetā?
4. Vai tev ir interneta draugi? Kāpēc?
5. Kādai draudzībai tu dod priekšroku?

3. Raksti stāstījumu par tematu „Draudzība internetā”! Savā stāstījumā izmanto attēlus un atbildes uz jautājumiem! Rakstot neaizmirsti, ka darbā jābūt ievadam, galvenajai daļai un nobeigumam!

Uzzini vairāk!

www.drossinternets.lv

4. Strādājiet pāri! Atrodiet viens otra stāstījumā vienu vienkāršu un vienu saliktu teikumu! Ar ko tie atšķiras?

Saliktā teikumā ir divas vai vairākas teikuma daļas.

Zinātnieki izgudro jaunas datorprogrammas, mēs mācāmies tās lietot.
Zinātnieki izgudro jaunas datorprogrammas, un mēs mācāmies tās lietot.

Zinātnieki izgudro jaunas datorprogrammas, lai mēs tās lietotu darbā un ikdienā.

Saliktā sakārtotā teikumā ir divas vai vairākas **neatkarīgas** daļas.

Skolēni daudz laika pavada pie datora, un viņi visbiežāk ar draugiem sazinās ar datora palīdzību.

Neatkarīgās daļas saliktā sakārtotā teikumā parasti atdala ar komatiem.

■ 102. uzdevums.

1. Turpini iesāktos teikumus tā, lai veidotos salikti sakārtoti teikumi!

No rīta es pamodos,

Šorīt es strādāšu ar datoru,

Skolā būs jauna mācību stunda „Datorgrafika”,

2. Uzraksti pats vienu saliktu sakārtotu teikumu par informācijas tehnoloģijām!

■ 103. uzdevums.

1. Strādājiet pāri! Noskaidrojiet, kuras tēmas jums ir aktuālas interneta diskusijās!

2. Izdomājiet un uzrakstiet četras saliktu teikumu pirmās daļas!

3. Samainieties ar burtnīcām un uzrakstiet teikumu otro daļu, lai tā sākas ar saikli *un*!

Paraugs.

Šodien es spēlēju datorspēles, un

Mūsu mājā daudziem cilvēkiem ir datori, un

Komatu *un* priekšā liek, ja tas saista salikta sakārtota teikuma daļas.

Piemēram,

*Es bieži sēžu pie datora, **un** mamma par to dusmojas.*

Komatu *un* priekšā neliek, ja salikta sakārtota teikuma pirmajā daļā ir vārdi, kas attiecināmi uz abām daļām.

Piemēram,

***Mūsdienās** jaunieši daudz laika pavada pie datora **un** viņi nevēlas citādi sazināties.*

4. Pārbaudiet viens otra veikumu! Ja ir kļūdas, izlabojiet tās!

■ 104. uzdevums.

1. Pārrunājiet, kuras diskusiju tēmas internetā ir vispopulārākās jūsu klasē! Izmantojiet iepriekšējā uzdevumā gūto informāciju!
2. Iedomājies, ka esi kādas avīzes reportieris! Izvēlies, tavuprāt, populārākās diskusijas tēmas un uzraksti rakstu par 7. klašu skolēnu interesēm!
3. Atrodi savā rakstā visus saliktos teikumus! Pasvītrotajos gramatiskos centrus! Nosaki saliktajos sakārtotajos teikumos daļu skaitu!

MOBILAIS TĀLRUNIS KABATĀ

■ 105. uzdevums.

1. Izvēlies vienu no izteikumiem par mobilo tālruni un izsaki savu viedokli!
 1. Daudzas lietas, kas radītas līdz ar jauno tehnoloģiju attīstību, kļuvušas teju par neatņemamu ikdienas sastāvdaļu – retais spēj justies ērti, ja pa rokai nav mobilā tālruņa.
 2. Agrāk govīm sēja zvaņņpus kaklā, lai tās nepazustu, bet tagad cilvēks pērk bērnam mobilo, lai tas nepazustu.
 3. Ir vai nav mūsdienīgā tālrunī jābūt vēl kaut kam vairāk, kā vien zvaņņšanas un īsziņu sūtīšanas iespējām? Laikam jau 99% no tālruņu lietotājiem teiks, ka ir gan! Mūzika, spēles, foto un video kamera, internets un noteikti vēl daudz kas cits.

2. Strādājiet pāri! Salīdziniet savus viedokļus!

3. Uzrakstiet, kas jūsu viedokļos līdzīgs, bet kas – atšķirīgs!
Izmantojiet saliktus sakārtotus teikumus! Izmantojiet saik-
ļus *bet, tomēr, taču* teikumu daļu saistīšanai!

Salikta sakārtota teikuma daļas saista arī saikļi *bet, tomēr, taču, turpretī, turpretim*, to priekšā vienmēr liekams komats.

*Andrim ir jauns mobilais tālrunis, **taču** viņš ar to nevar fotografēt.*

*Tūlīt no stacijas viņa piezvanīja uz mājām, **bet** neviens pie tālruņa nepienāca.*

*Man ir uzdāvināts jauns mobilais tālrunis, **tomēr** vecais man patīk vairāk.*

106. uzdevums.

1. Strādājiet pāri! Izdomājiet salikta sa-
kārtota teikuma daļas! Lūdziet klases-
biedram uzrakstīt salikta sakārtota tei-
kuma pirmo un/vai pēdējo daļu!

2. Pārbaudi pieturzīmju lietojuma pareizi-
bu klasesbiedra darbā!

Sk. 5. nodaļā pārskata
tabulu par sakārtojuma
saikļiem.

107. uzdevums.

1. Veido saliktus pakārtotus teikumus pēc parauga!

Paraugs.

*Mobilo tālrunu nozīmi nevajag pārspīlēt, jo mēs varam sazi-
nāties arī citādi.*

_____, lai _____.

_____, kaut arī _____.

_____, ja _____.

2. Pasvītro izveidotajos teikumos gramatiskos centrus!
Pārdomā un pasaki, kāpēc šie teikumi ir salikti pakārtoti
teikumi!

Saliktu teikumu, kurā viena daļa ir neatkarīga, bet otra – atkarīga, sauc par
saliktu pakārtotu teikumu.

*Zinātnieki uzskata (**neatkarīgā daļa – virsteikums**),*

ka mobilie tālruņi var būt bīstami veselībai

*(**atkarīgā daļa – palīgteikums**).*

Ko uzskata?

_____, ka _____.

- 3. Veidojiet divus saliktus teikumus par kādu īpašību, kura ir svarīga mūsdienu datorlietotājam; kādu īpašību, kura ir nepieciešama, lai cilvēks neklūtu datoratkarīgs!**

Teikumu veidošanā izmantojiet saikļus *jo, tāpēc ka*!

Sk. 5. nodaļā pārskata tabulu par pakārtojuma saikļiem.

- 4. Strādājiet pāri! Pārrunājiet, uz kuriem jautājumiem atbild palīgteikumi!**

- 5. Uzraksti vienu salikta pakārtota teikuma neatkarīgo daļu! Palūdz, lai klasesbiedrs turpina savu teikumu ar savu palīgteikumu!**

■ 108. uzdevums.

- 1. Izvēlies kādu mūsdienīgu saziņas veidu un izveido domu karti par to!**
- 2. Strādājiet grupā! Vienojieties par vienu saziņas veidu un uzrakstiet trīs argumentus par tā izmantošanu, trīs – pret tā izmantošanu! Veidojiet saliktus pakārtotus teikumus!**

Paraugs.

Mobilais tālrunis nav drošs saziņas veids, jo tas var negaidīti izslēgties.

■ 109. uzdevums.

- 1. Lasi tekstu un pastāsti, ko tu uzzināji par mobilā tālruņa rašanos!**

Mobilais tālrunis ir bezvadu ierīce balss un datu pārraidei lielā attālumā. Tas ir viens no bezvadu tālruņa veidiem.

Pasaulē mobilo tālruņu sakari ir pazīstami kopš 20. gadsimta 80. gadu vidus.

Latvijā mobilo sakaru ēra sākās 1992. gadā, kad Latvijas teritorijā sāka darboties pirmais šāda veida pakalpojumu sniedzējs.

Sākumā ar mobilo tālruni varēja tikai piezvanīt un saņemt zvanus. Tā joprojām ir šo ierīču galvenā funkcija. Vēlāk radās iespēja nosūtīt un saņemt īsus teksta paziņojumus (līdzīgus kā peidžeru

sistēmā). Mūsdienās mobilajam tālrunim ir numuru noteicējs, kas rāda ienākošā zvana zvanītāja numuru.

Daudzus mobilos tālrunus var savienot ar datoru.

Mobilā tālruņa izmantošanas iespējas arvien paplašinās, ar tā palīdzību var apgūt dažādus mācību priekšmetus, piemēram, mācību līdzeklis „Mobilā vēsture” palīdz apgūt vēsturi.

Mūsdienās cilvēki nespēj iztēloties, kā var iztikt bez mobilā tālruņa. Agrāk, kad vēstules sūtīja pa pastu un rakstīja telegrammas, cilvēkiem tas nelikās apgrūtināši.

(Pēc interneta materiāliem)

2. Noraksti teksta pēdējo rindkopu! Nosaki, cik tajā ir teikumu un cik katrā teikumā daļu! Pasvītrot katrā daļā gramatisko centru!

3. Uzraksti, ko tu uzzināji par sava mobilā tālruņa funkcijām!

Palīgteikumu var ievadīt arī

- **apstākļa vārdi** *kad, kur, cik, kā, kāpēc* u. c.;

*Es nesaprotu, **kāpēc** katru gadu tiek ražoti jauni mobilo tālruņu modeļi.*

*Mamma nezina, **cik** maksā mans jaunais mobilais tālrunis.*

- **vietniekvārdi** *kas (kā, kam, ko, ar ko), kurš (kura, kuram, kuru, ar kuru, kurā), kura (kuras, kurai, kuru, ar kuru, kurā), kāds (kāda, kādam, kādu, ar kādu, kādā), kāda (kādas?, kādai?, kādu?, ar kādu?, kādā?).*

*Manā mobilajā tālrunī ir numura noteicējs, **kas** rāda ienākošā zvana zvanītāja numuru.*

*Tagad es zinu, **kāds** izskatās mana drauga mobilais tālrunis.*

Es uzzināju,	kas
	ka
	ko
	ar ko
	kāpēc
	kā

4. Strādājiēt grupā! Uzrakstiet, kāds, jūsuprāt, varētu būt ideāls mobilais tālrunis!

5. Pasvītrojiet savā stāstījumā visinteresantāko teikumu un nolasi to pārējiem klasesbiedriem!

LEĢENDAS DZĪVO!

Tu zināsi,

- kas ir pārspriedums;
- kā veidot pārsprieduma plānu;
- kas ir hipotēze un kā to izvirzīt;
- kas ir leģenda un kā tā rodas;
- kas ir *CV* un kā to veido.

Tu vingrināsies

- veidot plānu;
- analizēt tekstu un tā sniegto informāciju;
- pamatot savu viedokli;
- uzstāties klases priekšā;
- izvērtēt citu stāstījumu;
- plānot tekstu, tā daļas;
- veidot stāstījumu pēc dotā plāna;
- veidot savu *CV*.

Tu

- uzrakstīsi pārspriedumu.

SENENOS LAIKOS ...

■ 110. uzdevums.

1. Uzraksti vārdus, kas saistās ar vārdu „lēģenda”!
2. Strādājiet pāri! Salīdzini uzrakstīto ar solabiedra rakstīto un kopīgi veidojiet vārda „lēģenda” definīciju!

■ 111. uzdevums.

1. Lasi tekstu!

Kas ir vampīri?

Vampīri ir mistiskas būtnes, kas naktīs iziet medībās, lai sagādātu sev cilvēku asinis. Lēģendas vēsta, ka vampīri visu dienu guļ zārkā un slēpjas no saules gaismas. Savukārt naktī viņi uzceļas no kapa un sūc dzīvu cilvēku asinis. Uzskata, ka vampīriem nav ēnas un atspulga spoguļi. Viņu upuri nenomirst, bet pārvēršas par vampīriem – nemirstīgām būtnēm. Senatnē cilvēki domāja, ka vampīri ir velna sūtīti radījumi. Lai pasargātu sevi no šiem briesmoņiem, ļaudis nēsāja dažādas amuletus.

Nostāsti par vampīriem ir saglabājušies daudzu tautu folklorā, par tiem sarakstītas grāmatas un uzņemtas filmas.

atspulgs – atspīdums
upuris – cilvēks vai cita būtne, kas cietusi vai gājusi bojā nelaimes gadījumā, cīņā
amulets – maģisks priekšmets, kam piedēvē pārdabisku spēju pasargāt tā īpašnieku no nelaimēm un nest veiksmi

Kā izskatās vampīrs?

Ir grūti precīzi raksturot vampīra vizuālo tēlu, jo Eiropas lēģendās un arī Holivudas filmās to ir tik daudz un dažādi. Stāsti par šiem mistiskajiem briesmoņiem radās Eiropā, bet, tiklīdz tie izplatījās arī citur pasaulē, radās vēl vairāki vampīru tēli. Tāpat

vampīriem nereti piedēvētas spējas pārvērsties par sikspārņiem, žurkām, suņiem, vilkiem, zirnekļiem un pat kodēm. Lai arī ko stāstītu senās teikas un leģendas, mūsdienās vampīrs kļuvis skaists, gudrs un valdzinošs.

Zinātnieki vampīriem netic

Zinātnieki savos pieņēmumos balstās uz faktiem, nevis leģendām. 2006. gadā divi amerikāņu zinātnieki publicēja savu pētījumu par to, ka vampīri nav matemātiski izskaitļojama parādība. Ja katrs vampīra kodiens radītu jaunu vampīru, pēc dažiem simtiem gadu lielākā daļa cilvēku būtu kļuvuši par vampīriem. Un ar ko gan viņi barotos?

Pēc viņu aprēķiniem, 1600. gada 1. janvārī Zemi apdzīvoja 536 870 911 cilvēku. Ja šajā dienā parādītos pirmais vampīrs un sakostu pa vienam cilvēkam mēnesī, tad 1600. gada 1. februārī būtu jau divi vampīri. Vēl pēc mēneša viņu skaits būtu pieaudzis līdz 4, un tā tālāk. Jau pēc dažiem gadiem visi cilvēki pārvērstos par vampīriem un viņiem nebūtu, no kā pārtikt. Ja ņem vērā mirstību, tad cilvēki izzustu vēl ātrāk. Nelīdzētu pat ļoti augsts dzimstības līmenis.

cietsirdība – vienaldzība, nejutība pret citu ciešanām, nežēlība

Leģenda par Drakulu

1430. gadā pasaulē nāca viens no visu laiku slavenākajiem vampīriem – Drakula. Viņš bija Valahijas princis. Iesauka Drakula, visticamāk, cēlusies no viņa cietsirdības – viņš dzēris savu upuru asinis. Savas dzīves laikā nāvēssodu viņš izpildījis 40 līdz 70 tūkstošiem ļaužu.

Slavenākais mūsdienu vampīrs

Stefānijas Meieres grāmatās „Krēsla”, „Jauns Mēness”, „Aptumsums”, „Rītausma” aprakstītā mīlestība starp cilvēku (meiteni Bellu) un vampīru (Edvardu) šķiet tik iedvesmojoša, ka tās tulkotas

gandrīz 40 valodās. „Krēsla” un tās turpinājumi ir sasnieguši pārdošanas rekordu, tie ir nelegāli tirgoti internetā un parakstīšanās uz katru nākamo sērijas grāmatu tiek sākta vēl ilgi pirms tās iznākšanas.

„Krēslas” sērijas grāmatas kopumā visā pasaulē pārdotas vairāk nekā 50 miljonu eksemplāru.

Uzzini vairāk!

<http://www.kresla.lv>

2. Izvēlies teksta faktus, kuriem tu ticī un kuriem netici! Sagrupē tos! Savu viedokli pamato!

Paraugs.

Fakti, kuriem ticu	Fakti, kuriem neticu

3. Lasi apgalvojumus par leģendām un izvēlies to, kuram piekristi visvairāk! Pārrunājiēt klasē savu izvēli!

Leģendas maldina un biedē cilvēkus. Tās nevajadzētu lasīt.

Leģendas dzīvei piešķir neizskaidrojamību un padara to interesantāku.

Leģenda jāuztver kā pasaka.

Leģendas radītas, lai būtu, par ko uzņemt filmas.

Neviens nevar noteikt, vai leģendas ir patiesas vai nepatiesas.

112. uzdevums.

1. Izveido pārsprieduma „Vampīri, kas dzīvo filmās un grāmatās” plānu!

2. Sagatavo stāstījumu pēc plāna!

3. Uztājiēs klasē ar savu pārspriedumu!

4. Novērtē klasesbiedru stāstījumu pēc dotajiem kritērijiem!

Stāstījuma vērtēšanas kritēriji

- Stāstījums ir secīgs.
 - Domas par tematu ir argumentētas, pamatotas ar faktiem.
 - Izteikta sava attieksme un vērtējums par tematā izklāstīto.
- Katru kritēriju vērtē skalā no 0–5 punktiem!

Pārspriedums – secīgi, argumentēti atklātas pārdomas par kādu jautājumu, izsakot savu vērtējumu un secinājumus.

Lai veidotu pārspriedumu par brīvo tematu, jāizmanto

- dzīvē novērotais;
- citu cilvēku uzskatu vērtējums;
- daiļliteratūrā lasītais;
- plašsaziņas līdzekļos iegūtā informācija;
- skaidra savas nostājas un vērtējuma paušana.

Lai vieglāk būtu sagatavot pārspriedumu, jāizveido plāns.

Pārspriedumā vispusīgi jāapskata izvēlētais temats un plāna punktiem jāveido vienots veselums.

Plāns ir atsevišķi pārsprieduma daļu nosaukumi, kuri palīdz skaidri paust katras daļas pamatdomu.

Veidojot plānu, ir jāizdomā, par ko tiks runāts ievadā, iztīrījumā un nobeigumā.

Ievads – temata pieteikums, norāde, par ko pārspriedumā runās.

Iztīrējums – atsevišķos plāna punktos tiek aplūkots ievadā pieteiktais temats.

Nobeigums – secinājums, kas iegūts no iztīrējuma plāna punktos izteiktajām atziņām.

Paraugs.

Ziemassvētku vecītis – mīlākā bērnu leģenda

Ievads. *Ziemassvētku vecītis – svarīga leģenda katra bērna dzīvē.*

Iztīrējums.

1. *Ziemassvētku vecīša izskats.*
2. *Ziemassvētku vecīša dzimtene.*
3. *Ziemassvētku vecīša palīgi:*
 - a) *rūķi;*
 - b) *Sniegbaltīte.*
4. *Ziemassvētku vecīša pienākumi.*
5. *Ziemassvētku vecīša uzvedība.*

Nobeigums. *Ziemassvētku vecītis – mūžīga Ziemassvētku vērtība.*

113. uzdevums.

1. Strādājiet grupā! Pastāstiet, ko jūs zināt par leģendām, kurās vēstīts par Vilkati, Zevu, Godzillu, Nesiju, NLO!
2. Grupā izvirziet hipotēzes, kā rodas leģendas! Iepazīstiniet ar savu viedokli pārējās grupas!
3. Izdomājiet savu leģendu!

hipotēze – pieņēmums, kas jāpierāda

114. uzdevums.

1. Izstāstiet savu leģendu pārējām grupām! Rīkojieties pēc šādas shēmas!
 1. Viens pārstāvis no jūsu grupas dodas pie citas grupas, noklausās leģendu un pieraksta svarīgākos faktus, kas tajā minēti.
 2. Pārstāvis dodas tālāk pie nākamās grupas. Viņš leģendā maina daļu informācijas, padarot leģendu vēl neticamāku, fantastiskāku, un atstāsta to. Grupa noklausās, un kāds tās pārstāvis dodas pie nākamās grupas, lai atstāstītu dzirdēto leģendu.
 3. Leģendas tiek stāstītas tik ilgi, kamēr visas grupas ir pastāstījušas un noklausījušas visu grupu leģendas.
 4. Kad darbs pabeigts, klasē tiek izstāstīta katras grupas leģendas pēdējā un sākotnējā versija.
2. Katra grupa pastāstiet, kas mainījies jūsu leģendā! Ko leģendai devuši papildinājumi?

CILVĒKI – LEĢENDAS

■ 115. uzdevums.

1. Lasi tekstu un izraksti informāciju, kas raksturo Maiklu Džeksonu!

Maikls Džeksons. Dzīve kā trilleris

Uzzini vairāk!

[www.wikipedia.lv.org/
wiki/Maikls_Džeksons](http://www.wikipedia.lv.org/wiki/Maikls_Džeksons)

šedevrs – izcils mākslas darbs; arī meistarīgs veikums, darinājums

25. jūnijā Losandželosā 50 gadu vecumā mūžībā aizgājis Maikls Džeksons.

ŠĪ IR DIENA, kad nomira mūzika. Tāda bija Maikla Džeksona pielūdzēju reakcija, kad kļuva zināms par popmūzikas karaļa aiziešanu aizsaulē. Dziedātāja nāve ir šoks miljoniem: Maikls Džeksons ir mīts, bet mīti nemirst. Šis mūziķis vienmēr centies pārliecināt pasauli, ka viņa spējas ir pārcilvēciskas, un viņam tas izdevās. Līdz brīdim, kad Džeksonam Losandželosas savrupmājā apstājās sirds.

Mūsdienu hiphops, soulmūzika un R&B ir attīstījušies, pateicoties Maikla Džeksona mūzikai. Producents Timbalends, dziedātājs Džastins Timberleiks un pārējie laikmetīgā R&B varoņi ir Džeksona tradīciju sekotāji. Viņi cenšas dziedāt kā viņš un dejot kā viņš. Līdzās Madonnai Džeksons bija videoklipu ēras spilgtākā parādība – viņi joprojām ir labākie, jo bija pirmie.

Mūziķa albumi *Off the Wall*, *Thriller*, *Bad* un *Dangerous* atzīti par šedevriem. Maikla Džeksona komerciālos panākumus ir grūti pārspēt:

1982. gada *Thriller* ir visvairāk pārdotais albums (dažādi avoti vēsta, ka ir pārdoti 51–104 miljoni eksemplāru) mūzikas vēsturē. Dziedātāja pēdējais studijas albums *Invincible* iznāca 2001. gadā. Viņa slava un sasniegumi Džeksonam nodrošināja vietu blakus Elvisam Preslijam, Frenkam Sinatram un *The Beatles*.

Viņa ietekme uz nākamajām paaudzēm un muzikālais mantojums nekad netika apšaubīts vai aizmirsts. Džeksona dzīves laikā publikai bija iespēja redzēt dažādas viņa personības šķautnes. Sācis dziedāt piecu gadu vecumā, viņš visu mūžu bija savu bērnības traumu vajāts – bērns bez bērnības. Pat brieduma gados viņš tērēja naudu, kā to darītu astoņus gadus vecs bērns. Aizraušanās ar rotaļlietām, dzīvniekiem, atrakciju parkiem un rančo *Neverland/Nekurzeme* izveide liecina par Džeksona vēlēšanos dzīvot bērnības pasaulē. Viņš bija mūžīgās jaunības iemiesojums, labestības, miera, labākas, gaišākas pasaules simbols.

rančo – lauku mājas
Latīņamerikā

Pēc nāves nofilmēts dzīvs Maikls Džeksons

Interneta lietotāju vidū satraukumu radījis kāda aculiecinieka nofilmēts videomateriāls, kurā redzams, ka „popmūzikas karalis” Maikls Džeksons, iespējams, joprojām ir dzīvs un viņa nāve ir tikai izdomājums.

Videomateriāls iesūtīts interneta resursam *Liveleak.com*, un, kā eksperti noskaidrojuši pēc automašīnas numura zīmes, tā pieder Losandželosas Tiesu izmeklēšanas departamentam – struktūrvienībai, kas atbildīga par Džeksona mirušā ķermeņa transportēšanu uz kapsētu.

Lai gan videomateriālā redzamais cilvēks ir tikai attāli līdzīgs pirms diviem mēnešiem mirušajam Maiklam Džeksonam, dziedātāja pielūdzējiem šī ziņa raisījusi patīkamu satraukumu, kas apstiprina daudzo konspirācijas teoriju radītāju aizdomas par to, ka Džeksons ir tikai inscenējis savu nāvi.

Baumas par to, ka Džeksons patiesībā nemaz nav miris, internetā bija lasāmas jau nākamajā dienā pēc paziņojuma par mūziķa nāvi, un tās vēl vairāk pastiprināja kāds videomateriāls, kurā bija nofilmēts Džeksona privātais rančo.

Savukārt psihologi šāda veida konspirācijas teoriju rašanos

konspirācija – maskēšanās, kaut kā turēšana noslēpumā

inscenēt – kaut ko notēlot, lai tādējādi maldinātu

elks – cilvēks, ko kāds ļoti mīl, uzlūko par paraugu

saista ar pielūdžēju nevēlēšanos atzīt, ka viņu elks ir miris, un mūzikas vēsturē zināmi neskaitāmi gadījumi, kad daudzi mīklainos apstākļos miruši mūziķi tiek uzskatīti par dzīviem, piemēram, Džimjs Hendrikss, Džims Morisons un daudzi citi.

Lai ko arī cilvēki nerunātu par popmūzikas karali, viņa leģendārā personība un paveiktais paliks atmiņā pielūdžēju sirdīs mūžam!

(Pēc interneta materiāliem)

2. Mini argumentus, kas apliecina, ka Maikls Džeksons ir leģenda!

3. Teksta par Maiklu Džeksonu plānā sajaukušies plāna punkti! Sakārto tos pareizā secībā!

Maikls Džeksons. Dzīve kā trilleris

Miris Maikls Džeksons.

Maikla Džeksona ietekme mūzikas stilu izveidē.

Baumas par Maikla Džeksona nāvi.

Videomateriāls ar dzīvu Maiklu Džeksonu.

Izdotie albumi.

Maikla Džeksona personība.

Psihologu viedoklis.

Maikls Džeksons – leģenda.

Maikla Džeksona daiļrade.

4. Atrodi katram plāna punktam atbilstošu teksta fragmentu!

116. uzdevums.

1. Izdomā un uzraksti cilvēku, kurus tu uzskati par leģendām, vārdus! Sagrupē tos tabulā!

Paraugs.

Mūziķi	Aktieri	Sportisti	Politikā	Rakstnieki	Modes mākslinieki

2. Vai jebkurš cilvēks var kļūt par leģendu? Formulē savu viedokli un iepazīstini ar to klasesbiedrus!

3. Veiciet balsojumu un noskaidrojiet, cik skolēnu piekrīt un cik skolēnu nepiekrīt viedoklim: „Par leģendu var kļūt jebkurš”! Apvienojieties grupās pēc attieksmes pret viedokli!
4. Vienojieties, kurš grupas dalībnieks pamatos jūsu grupā izteikto attieksmi pret viedokli, un iepazīstiniet ar savu pamatojumu klasesbiedrus!

117. uzdevums.

1. Iepazīsties ar aktrises Vijas Artmanes biogrāfiju!
2. Mini faktus, kas Vijas Artmanes biogrāfijā tevi pārsteidz!

Vārds	Vija
Uzvārds	Artmane
Profesija	teātra un kino aktrise
Profesionālā darbība	Dailes teātra un Jaunā Rīgas teātra aktrise PSRS Tautas skatuves māksliniece (1969) Teātra biedrības valdes priekšsēdētāja (1983–1987) Grāmatas “Ziemcieši. Mirkļi no manas dzīves” (2004) autore
Dzīves gadi	1929. – 2008. gads
Apbalvojumi	„Lielā Kristapa” balva par Mūža ieguldījumu kinomākslā (2007); Bertas Rūmnieces balva (1996); Lilitas Bērziņas balva (1987); LPSR Valsts prēmija (1980)
Kinolomas	Vairāk nekā 45 kinolomas

Populārākās kino lomas:

- 1966. g. – „Purva bridējs”, Rīgas kinostudija (Kristīne)
- 1968. g. – „Mērnieku laiki”, Rīgas kinostudija (Liena)
- 1973. g. – „Dāvana vientuļai sievietei”, Rīgas kinostudija
(Leitnante Gita/vecā Kņopiene)
- 1978. g. – „Teātris”, Rīgas kinostudija (Džūlija Lamberte)
- 1985. g. – „Emīla nedarbi”, Rīgas Kinostudija (Nabagmājas
komandante)
- 2000. g. – „Spēle svešā laukumā”; seriāls “Kamenska”, Krievija
(Regīna Arkadjevna)
- 1980. g. – Rolanda Kalniņa dokumentālā filma par Viju Artmani
„Saruna ar karalieni”

■ **118. uzdevums.**

Izveido stāstījumu par Vijas Artmanes dzīvi! Izmanto dotos plāna punktus! Stāstījuma ievada un nobeiguma formulējumu izdomā pats!

Ievads.

Iztirzājums.

1. Svarīgākie biogrāfijas fakti.

2. Apbalvojumi.

3. Kinolomas.

Nobeigums.

■ **119. uzdevums.**

1. Uzraksti par sevi, uzsverot tajā savus īpašos talantus un sasniegumus!

2. Strādājiet pāri! Samainieties ar darbiem! Izveido stāstījuma plānu par sava klasesbiedra dzīves gājumu!

3. Pastāsti par savu klasesbiedru, izmantojot sagatavoto plānu!

VĀRDA SPĒKS

Tu uzzināsi,

- kas ir vietvārdi;
- kas ir vecvārdi un jaunvārdi;
- kas ir aizgūti vārdi un no kurām valodām tie ir ienākuši latviešu valodā.

Tu vingrināsies

- izjautāt klasesbiedrus par viņu vārdiem un atbildēt uz klasesbiedru jautājumiem;
- izteikt pieņēmumus par vietvārdu izcelšanos un salīdzināt tos ar vēsturiskajām ziņām;
- diskutēt par personvārdiem un vārdu izcelšanos;
- atstāstīt klasesbiedra stāstīto;
- strādāt ar kultūrvēsturisku informāciju, atrast konkrētu informāciju un grupēt to;
- strādāt ar vārdnīcām, meklējot internacionālismu nozīmes.

Tu

- uzrakstīsi pārdomu darbu „Manas sapņu mājas”;
- veiksi pētījumu „Vārdu ceļi uz latviešu valodu”.

KATRAM IR SAVS Vārds

■ 120. uzdevums.

1. Uzraksti desmit asociācijas, kas tev saistās ar jēdzienu „vārds”!

Paraugs.

vārds – prieks; izteikt ...

2. Strādājiet grupā! Padodiet savu darba lapu ar uzrakstītajām asociācijām klasesbiedram pa kreisi un saņemiet darba lapu ar asociācijām no klasesbiedra pa labi! Turpiniet rakstīt asociācijas katram vārdam!

Paraugs.

vārds – prieks – katru dienu

vārds – izteikt – domu

3. Mainieties ar darba lapām un turpiniet asociāciju virkni, līdz saņemat savu darba lapu! Lasiet asociāciju virkni savā darba lapā, ja, iespējams, papildiniet!

Paraugs.

vārds – prieks – katru dienu – visiem

vārds – izteikt – draugam – domu

4. Pasvītrojiet asociāciju rindu, kura jums patīk visvairāk, un iesaistiet to savā 3–5 teikumu garā pārdomu darbā „Kas ir vārds?”!

Paraugs.

vārds – prieks – katru dienu – visiem

vārds – izteikt – draugam – domu

5. Lasiet klasē pārdomu darbus! Izsakiet savu viedokli par klasesbiedru darbiem!
6. Strādājiet pāri! **Redīgējiet** viens otra darbu!

redīgēt – labot

■ **121. uzdevums.**

- 1. Noskaidro informāciju par klasesbiedru! Uzraksti jautājumus, kurus tu viņam uzdosi, lai uzzinātu, kā klasesbiedrs ieguvis savu vārdu, kā tiek skaidrots viņa vārds, kāpēc viņam patīk/nepatīk savs vārds!**
- 2. Pastāsti par uzzināto klasesbiedriem!**

■ **122. uzdevums.**

- 1. Strādājiet pāri! Lasiet personvārdus un izveidojiet dažādas personvārdu grupas, pamatojot savu dalījumu!**

Frančeska	Dmitrijs	Vjačeslavs
Mareks	Danute	Jānis
Kristīne	Vsevolods	Matrjona
Džeks	Marija	Flēra
Anastasija	Dārta	Pēteris
Andulis	Patrīcija	Dītrihs
Pjērs	Tatjana	Džons
Janeks	Dace	Kārlis
Volfgangs		

- 2. Pārdomājiet un pastāstiet, kas var ietekmēt vārda došanu!**

- 3. Strādājiet grupā! Diskutējiet par šādiem apgalvojumiem!**

Bērni jānosauc/nav jānosauc katrai tautai raksturīgos personvārdos.

Bērniem nav jādod novecojuši (nemoderni) vārdi.

Bērnus vajadzētu/nevajadzētu nosaukt netradicionālos, nedzirdētos personvārdos.

Es piekrītu/nepiekrītu izteicienam „Vārds cilvēkam ir kā otrā āda”.

- 4. Pastāstiet par gūtajām atziņām diskusijā!**

123. uzdevums.

1. Strādājiet grupā! Izpētiet Rīgas kartes fragmentu un pastāstiet, kā varētu būt radušies pilsētas ielu nosaukumi! Pastāstiet par saviem pieņēmumiem!

2. Salīdziniet savus pieņēmumus ar vēsturiskajām ziņām!
3. Uzzini, kā radies kāds tavas dzimtās pilsētas/novada ielas nosaukums! Pastāsti par to pārējiem klasesbiedriem!

Uzzini vairāk!
www.citariga.lv

124. uzdevums

1. Aplūko attēlu un pastāsti, kāpēc māju nosaukums ir *Ozoliņi*, kāpēc ir vajadzīgs mājas vārds!
2. Strādājiet grupā! Izpētiet apkopotos vietvārdus Tērvetes pagastā! Izvēlieties 3 vai 4 māju nosaukumus un pārrunājiet, kā tie varētu būt radušies!

Vietvārdi jeb toponīmi ir īpašvārdi, kas nosauc ģeogrāfiskus objektus.

Latvijas vietu vārdi Kalnamuižas (Tērvetes) pagastā

Māju nosaukumi

- a) Amatnieku gals: Ābeles, Bergfeldi, Dabrickis, Jansūni, **Meiri**, Smiltnieki, Veckalējs, Velēni, Vidiņi, Zikmaņi;
- b) Kalnamuižas gals: Auzuņas, Čakši, Dumpji, Galiņi, Ķipi, Lapšiņas, Lāči, Leitīši, Lībieši, Pelveži, Pukstēni, Poķi, Sīmenieki, Sprinģupi, Žagatas;
- c) Lejnieku gals: Anšķini, Āķi, Cēsnieki, Ģerķēni, Kalniņi, Labrenči, Lejaslāči, Lempji, Lūsvēri, Pļavnieki, Sedas, Sējēni, Skadiņi, Smukas, Stiekas, Šķindeļi, Šķutes, Tišas;
- d) Miestagals: Baļļas, Bēti, Bieļas, **Čuveikas**, Dēles, Ērgļi, Garuši, Gavīļas, Jaunzemi, Kalmanis, Kamradži, Klūnas, Krievaiņi, Kūri, Laugāļi, Lauriņi, Magones, Muzikanti, Pasiļi, Staņģi, Šķitņi, Tīlaiši, Tukumieši, Vezeižas, Vērsmājas, Viļļi, Vērnau-das, Zirņi;
- e) Putgalnieki: Galiņi, Rozītes, Saulītes, Stīļi, Oši, Zīlītes;
- f) Ruženieku gals: Adieņi, Bērzzemnieki, Dravenieki, Grabži, Jukšas, Kāvužas, Pauguļi, Pantes, Pogas, Ruņģi, Svēdri, Tīkužas, Vanagi, Vecgarūši, Vecstaņķi.

(„Latvijas Universitātes raksti”, 1939)

3. Pastāstiet,

ko var uzzināt no māju nosaukumiem;

kur varētu meklēt šo māju nosaukumu skaidrojumu!

4. Kuri vārdi vēl, pēc tavām domām, uzskatāmi par vietvārdiem? Mini piemērus!

5. Pievērs uzmanību, kādā skaitlī ir lielākoties visi māju nosauku-mi! Izveido izceltajiem vietvārdiem ģenitīva un lokatīva formas un iesaisti tās teikumos!

6. Izraksti no vietvārdiem salikteņus un skaidro to izveidi!

■ 125. uzdevums.

1. Strādājiet grupā! Lasiet tekstu fragmentus un pastāstiet, kāda veida informāciju sniedz katrs no tiem! Ar ko atšķiras abi teksti?

A. Nākamais drāmas un noveles žanra iedibinātājs latviešu literatūrā Rūdolfs Blaumanis dzimis 1. janvārī Ērgļu muižā kalpotāju – istabenes Karlīnes un pavāra Matīsa ģimenē. 1868. gadā Blaumaņi ar piecgadīgo dēlenu Kārli Leonīdu Rūdolfu atstāj Ērgļu muižu un atnāk par rentniekiem uz Braku mājām ar 200 pūrvietām zemes un 400 rubļu gada rentes maksu. Braku kalnā ēkas radušās ap 1810. gadu, un gadu gaitā te ir dzīvojušas vairākas zemnieku ģimenes. Kad te ienāca Blaumaņi, mājas izskatījušās nolaistas – nebija ne augļu dārza, ne koku, ne košumkrūmu. Vēlāk Blaumanis šo vietu iemīlojis un pēc paša ieskatiem sācis veidot to skaistu un pievilcīgu.

rentnieki – cilvēki, kas nomā zemi

rentes maksa – šeit: maksa par zemes lietošanu

Rakstnieka stādītie koki – liepu aleja, ābeļdārzs un dzīvžogs ap to, vecie vītoli pie Pirtsdīķa un par „Braku” simbolu kļuvušais Baltrozišu krūms sētsvidū – stāsta par viņa dabas mīlestību un daiļuma izjūtu.

„Braki” rakstnieka dzīves laikā nekļuva par viņa īpašumu, jo Ērgļu barons stūrgalvīgi nepārdeva nevienu savu rentes māju tās apsaimniekotājiem. Tikai 1909. gadā „Brakus” beidzot izpērk rakstnieka brālis Arvīds Blaumanis, un viņa ģimene saimnieko šeit līdz 1939. gadam, kad mājas un zemi pārdod.

(Pēc interneta materiāliem)

B. Kaut gan visas zemnieku mājas ir gandrīz vienādas, tad tomēr liekas, ka tādu otru visā Augškurzemē nav kā mūsmājas. Aizvien pār viņām debesis visaugstāk paceļas; tie mākoņi bija visbaltākie, kuros gulēja bērza galotnes vecās istabas galā. Tik zaļa sūnu jumta nekur nebij kā mūsu istabai. Un uz šī zaļā jumta – sarkanu ķieģeļu skurstens. Tas sēdēja pietvīcis zaļajās sūnās un brīžam kūpēja. Vakaros viņš apsedzās ar saviem dūmiem un kļuva gandrīz neredzams.

[..] Mūsmāju sētsvidus bij apaudzis ar zaļu zālīti; tikai balti, izmīti celiņi aizstiepās no istabas durvīm uz saimnieku klēti, uz kalpu klēti, uz vāgūzi un uz aku.[..]

klēts – saimniecības ēka graudu uzglabāšanai

vāgūzis – saimniecības ēka ratu, ragavu, darbarīku novietošanai

rija – saimniecības ēka labības žāvēšanai un kulšanai

Sētsvidū stāvēdams, vakarā varēji redzēt pie debesīm mazu mēness garoziņu; varēji viņu redzēt arī pilnu kā uguns klēpi gar Dāviņa kalnu iznākam. Tikai dienvīdu un ziemeļu debesmalas aizklāja jumti.

Ja, sētsvidū stāvēdams, rāmā vakarā sauci uz rītiem, tad saņēmi sešas atbalsis, sešas mīkstas atskaņas. Vispirms iekliedzās Sesku purviņš, tad Ķīķeru egles, tad Atlases, tad Rites mežs un vēl, un vēl. Bet uz vakariem bija tikai viena atbalss: kā ar āmuriņu atsita rijas sienā katru vārdu, katru saucienu. Bet bija vakari, kad likās – visām birzīm uzlikts vāks, kad likās, ka tikai pats savu kliedzienu dzirdi.

(Pēc Jāņa Jaunsudrabiņa „Baltās grāmatas”)

2. Lasi otro fragmentu skaļi, ievērojot teikuma intonāciju, loģiskās pauzes un pareizrūnas normas!
3. Strādājiēt grupā! Apspriediet izteikumu „Mūsmājas rakstnieka tēlojumā ir dzīvas. Tās elpo un skan. Tās runā ar mums”! Vai jūs izteikumam piekrītat/nepiekrītat? Pamatojiet savu viedokli!
4. Iedomājiēties savu sapņu māju! Uzrakstiet, kur tā atrastos, kāda varētu būt tās apkārtnē, kāds būtu mājas nosaukums!

VECI VĀRDI, JAUNI VĀRDI ...

■ 126. uzdevums.

1. Strādājiēt grupā! Diskutējiēt par šādiem jautājumiem!

Kādas pārvērtības var notikt ar vārdiem?

Kādēļ daži vārdi kļūst par valodas daļu, bet citi ne?

Kad „piedzimst” jauns vārds, kad vecs vārds „nomirst”?

Vai arī no tevis atkarīga vārdu rašanās un izzušana?

2. Lasi dotos vārdus un izsaki savas domas par to, vai tie ir veci vai jauni vārdi!

ērbērgis, datne, rajons, muiža, eiro, eirozona, pagasts, madāma, dators, tviteris

Vecvārdi ir vārdi, kurus mūsdienās nelieto vai lieto reti. Tie izzūd, jo tiek aizstāti ar citiem vārdiem, zūd lietas un parādības, ko tie nosauc.

127. uzdevums.

1. Lasi mīklas un skaidro izceltos vārdus! Izsaki savas domas par to, vai tie ir vecvārdi!

Kāpēc zirgs neder par **skroderi**?

Sviesta **ciba** ezerā.

Pilna **sagša** naudas.

Pilns **sieks** putraimu, ābolis vidū.

Lielas, garas tēva jostas, nevar **pūrā** salocīt.

Viena pati māsiņa, piecas, sešas **villainītes**.

Sprīdi garš vīriņš, **olekti** gara bārda.

Mazs, mazs vīriņš, asi gara **bārзда**.

ass – senāk lietota garuma mērvienība

Uzzini vairāk!

Inese Ruberte. „Senvārdu vārdnīca”. – Rīga : Zvaigzne ABC, 2008.
www.letonika.lv
www.ailab.lv

2. Miniet mīklas!

128. uzdevums.

1. Strādājiet grupā pa četri! Izvēlieties lomas: Pepija, Annika, Tomijs, teicējs! Lasiet Astrīdas Lindgrēnes darba „Grāmata par Pepiju Garzeķi” fragmentu lomās!

Iedomājies tikai, – Pepija sapņaini teica, – iedomājieties, ko es esmu atradusi. Tieši es un neviens cits!

– Ko tad tu esi atradusi? – Tomijs un Annika prašāja. Viņus itin nemaz nepārsteidza, ka Pepija kaut ko atradusi, jo to viņa darīja vienmēr, tomēr viņi gribēja zināt, kas tas tāds ir. – Ko tu atkal esi atradusi, Pepij?

– Jaunu vārdu, – Pepija atteica un palūkojās uz Tomiju un Anniku tā, it kā viņus tikai tagad ieraudzītu. – Jaunu, žirgtu, trauksmainu vārdu.

– Kādu vārdu? – Tomijs jautāja.

– Lielisku vārdu! Labāku par to neesmu dzirdējusi, – Pepija atteica.

– Nu tad pasaki to, – Annika lūdzās.

šitas (*sarunv.*) – šis

– Kukaramba, – Pepija gaviļēdama attrauca.
– Kukaramba, ko tas nozīmē? – Tomijs neri-
mās.

– Kaut es to zinātu, – Pepija sacīja. – Zinu
vienīgi to, ka putekļu sūcēju tas nenozīmē.

Tomijs un Annika laiciņu pagudroja. Beidzot Annika sacīja:

– Bet, ja tu nezini, ko tas nozīmē, tad taču tam nav nekādas
vērtības.

– Nu jā, tieši tas jau mani uztrauc, – Pepija atbildēja.

– Nezin kurš bija pirmais, kas izdomāja, ko nozīmē vārdi? –
Tomijijs prātoja.

– Laikam gan kāds bars vecu profesoru, – Pepija atbildēja.

Viņa atkal brītiņu pagudroja.

– Kukaramba! Nezinu, varbūt tas ir zili krāsota karogkāta augš-
gals, – viņa šaubīdamās teica.

– Zili krāsotu karogkātu nemaz nav! – Annika aizrādīja.

Pepija paplūkāja matus.

– Šitas kļūst aizvien noslēpumaināks. Bet, lai tas būtu kas
būdam, es to noskaidrošu. Varbūt to var nopirkt veikalā. Nāciet,
iesim un pavaicāsim!

(Astrīda Lindgrēne. „Pepija Garzeķe”)

2. Izdomājiet un pastāstiet, ko, pēc jūsu domām, nozīmē vārds *kukaramba*!

3. Pārrunājiet,

kāpēc rodas jauni vārdi;

kā rodas jauni vārdi;

kas rada jaunus vārdus;

kas rodas pirmais – vārds vai lieta;

vai ir iespējams, ka kādai lietai nav sava vārda!

■ 129. uzdevums.

1. Lasi informāciju par jaunvārdiem! Uzraksti plānu, pēc kura va- rētu stāstīt par jaunvārdiem! Pastāsti par jaunvārdiem!

Katrā dzīvā valodā ienāk agrāk nelietoti vārdi, kas apliecina
valodas dzīvotspēju, kas ir nepieciešami jaunu jēdzienu nosaukša-
nai. Tie ir jaunvārdi, kas agrāk nav lietoti, bet kas ienāk valodā un
nostiprinās.

Jaunvārdi nemitīgi papildina vārdu krājumu, tie ir nepieciešami jaunu jēdzienu un jaunu parādību apzīmēšanai.

Jaunvārdu rašanās process dažreiz ir straujāks, dažreiz gausāks, bet neapsīkst nekad. Vārdu krājuma attīstība ir cieši saistīta ar sabiedrības attīstību. Jo straujāk attīstās sabiedriski politiskā dzīve, ekonomika, zinātne, tehnika un māksla, jo straujākiem tempiem attīstās arī leksika.

Vārdi uzlūkojami par jaunvārdiem tikai tik ilgi, kamēr tiek izjuts to jaunums.

Noteikt vārda rašanās laiku un lietošanas ilgumu var tikai pēc vēsturiskajām vārdnīcām un speciāliem novērojumiem. Tas vien, ka vārds nav reģistrēts vārdnīcās, vēl nenozīmē, ka vārds valodā ir jauns. Dažreiz paiet ilgi gadi, kamēr jaunie vārdi iekļūst vārdnīcās. Bieži vien runātāju uztverē tie vairs nav jauni.

Daudz jaunu vārdu latviešu valodā radās 19. gadsimta vidū un vēlākajos gadu desmitos. Mūsdienās tie ir valodā jau pilnīgi nostiprinājušies un netiek vairs uztverti par jaunvārdiem.

Jaunvārdi izcelšanās ziņā ir dažādi. Tie var būt darināti no latviešu valodā pazīstamiem vārdiem, tie var būt arī aizgūti.

(Pēc interneta materiāliem)

Aizgūti vārdi ir no citām valodām pārņemti vārdi.

2. Skaidro jaunvārdus *tīmeklis, zīmols, plašsaziņas līdzekļi, klēpjdatōrs, internets, galvene, kājene, tiešraide, viedkarte, zibatmiņa, mēstule, glābējsilīte!*

■ 130. uzdevums.

- 1. Strādājiē grupā! Izdomājiē piecus jaunvārdus un uzrakstiē katru uz atsevišķas kartītes! Uzzīmējiē katram jaunvārdam atbilstošu zīmējumu!**
- 2. Piedāvājiē kartītes ar vārdiem un zīmējumiem citai grupai! Savietojiē zīmējumu ar atbilstošo attēlu un skaidrojiē vārdu nozīmes!**
- 3. Apspriediē grupā citas grupas skaidrojumus par jūsu jaun darinājumiem un izsakiē savu viedokli par tiem!**

■ 131. uzdevums.

Veiciet pētījumu „Vārdu ceļi uz latviešu valodu”!

1. daļa

1. Lasi tekstu!

2. Strādājiet grupā! Izveidojiet tabulu „Aizgūtā leksika”!

Aizgūtā leksika jeb aizguvumi

Mūsu vārdu krājumā ir gan latviskas cilmes vārdi, gan vārdi, kas pārņemti no citām valodām. Vārdu krājuma lielāko daļu veido latviskas cilmes vārdi, tie ir ļoti seni. Aizguvumi ir jaunāks leksikas slānis. Aizguvumi bagātina leksiku, tie atspoguļo arī tautas vēsturiskos sakarus ar citām tautām.

Vēsturiskās attīstības gaitā latviešu tautai bijuši ilgstoši un seni sakari ar krieviem un vāciešiem. Tāpēc no **krievu** un **vācu** valodas latviešu valodā ir **visvairāk aizguvumu**. Aizguvumi no **krievu**, **vācu** un **lībiešu** valodas pieder pie senākajiem aizguvumiem. Tie ir pārņemti tiešā sazināšanās procesā. Laika gaitā šie aizguvumi ir pielāgojušies latviešu valodas sistēmai un pilnīgi iekļāvušies tajā. Ne fonētiski, ne morfoloģiski tie neatšķiras no latviskas cilmes vārdiem un ir kļuvuši par vispārlietojamās leksikas sastāvdaļu.

Vecākais aizguvumu slānis aptver 9.–12. gadsimtu, kad daļa tagadējās Latvijas teritorijas bija politiski atkarīga no senās Krievu valsts. No **krievu** valodas tika aizgūti šādi vārdi: *soģis, bagāts, baznīca, zābaks, cena, gads, kapeika, kāposti, kodaļa, ķīselis, nedēļa, pagasts, pagrabs, pīrāgs, dārgs, pulks, robeža, rublis, solīt, kažoks, soma, svētki, svēts, zvanīt, zvans, šinelis* u. c.

No **vācu** valodas aizgūto vārdu salīdzinājumā ar citiem aizguvumiem latviešu valodā ir visvairāk. To rašanos ietekmēja vācu krustnešu iebrukums Latvijā 12. gadsimta beigās un vācu kungu ekonomiskā un politiskā vara vēlākajos gadsimtos. No vācu valodas aizgūts visvairāk tādu vārdu, kas attiecas uz mājas dzīvi un amatniecību. No **vācu** valodas aizgūtie vārdi ir *stārķis, amats, bikses, bomis, spainis, bumbieris, zāģis, būvēt, deniņi, redeles, dienests, klucis, dīķis, etiķis, glāze, kaste, bīdelēt, krogs, krūze, ķirsis, panna, pīpe, pudele, rēķināt, sīpols, strēmele, šķūnis, tapa, dubults, telts, kurvis, vērts, ēvele, ziepes* u. c.

No **somugru** (galvenokārt no **lībiešu** un **igauņu**) valodām aizgūti vairāki simti vārdu. Daļa vārdu latviešu valodā ir aizgūti no **lībiešu** valodas. Lībieši apdzīvoja Latvijas teritoriju jau pirms baltu cilšu ierašanās. No lībiešu valodas aizgūti galvenokārt vārdi, kas apzīmē ar jūru un zvejniecību saistītas parādības, kā arī vēl citi vārdi. Piemēram, *liedags, allaž, sēne, joma, kaija, ķesele, ķīsis, launags, maksa, murds, nūja, paizums, puika, puķe, muiža, pulgot, ķepa, salaka, selga, kāls, sīga, loms, tērauds, vajadzēt, vimba, kukainis* u. c.

Latviešu valodā ir arī aizguvumi no citām **baltu valodām**:

- 1) no lietuviešu valodas (lituānismi), piemēram, *ģimene, ģērbt, ķēve, kareivis, veikals*;
- 2) no kuršu valodas (kursismi), piemēram, *dzintars, menca*;
- 3) no senprūšu valodas ir aizgūts vārds *ķermenis*.

(Pēc interneta materiāliem)

2. daļa

1. Strādājiet grupā! Iepazīstieties ar informāciju par svešvārdiem! Izvēlieties vienu no valodām, kas ir internacionālismu avots!
2. Atrodiet svešvārdu vārdnīcā 15–20 vārdus, kas aizgūti no jūsu izvēlētas valodas! Izveidojiet vārdu sarakstu alfabēta secībā!

Aizguvumus, kas sastopami daudzās valodās, sauc par **internacionālismiem** jeb **svešvārdiem**. Tie ir apkopoti svešvārdu vārdnīcās.

Internacionālismi latviešu valodā sāka ienākt 19. gadsimta vidū, kad veidojās latviešu nācija un latviešu literārā valoda.

Galvenie internacionālismu avoti ir **grieķu, latīņu, itāliešu, angļu, franču** valoda.

3. Seciniet, ar kādām dzīves jomām lielākoties saistīti jūsu atrastie svešvārdi!
4. Seciniet, vai šos vārdus var aizstāt ar atbilstošiem vārdiem latviešu valodā!
5. Pārliedzinieties, vai šie vārdi ir uzrakstīti pareizi!

3. daļa

Iepazīstiniet ar savu veikumu klasesbiedrus!

Uzzini vairāk!

K. Karulis. Etimoloģijas
vārdnīca. Rīga : Avots,
2001.

1. tabula

Darbības vārdu konjugācijas

I konjugācija	II konjugācija	III konjugācija	Nekārtne darbības vārdi ir darbības vārdi <i>būt</i> <i>iet</i> <i>dot</i> . Tos loka īpatnēji.
Darbības vārdi, kuriem nav piedēkļu. <i>brauk-t</i> <i>ap-mes-ties</i> <i>ne-no-vērs-ties</i>	Ar piedēkli <i>-ā-</i> , <i>-ē-</i> , <i>-o-</i> atvasināti darbības vārdi; izņēmums – <i>dabūt</i> , kam tagadnes 1. personā ir piedēklis <i>-j-</i> . Tagadnes un pagātnes 1. personas formas ir vienādas (šodien <i>es strādāju</i> – <i>vakar es strādāju</i>). <i>strād-ā-t</i> <i>no-darb-o-ties</i> <i>iz-mekl-ē-t</i>	Ar piedēkli <i>-ī-</i> , <i>-inā-</i> , <i>-ē-</i> atvasināti darbības vārdi, izņēmumi – <i>zināt</i> , <i>dziedāt</i> , <i>raudāt</i> , kam tagadnē zūd vai saīsinās piedēklis. Tagadnē darbības vārdiem ir par vienu zilbi mazāk nekā pagātnē (<i>šodien</i> <i>es mācos</i> – <i>vakar es</i> <i>mācījos</i>). <i>māc-ī-ties</i> <i>iz-kust-inā-t</i> <i>no-stāv-ē-t</i>	

2. tabula

Darbība vārda laiki īstenības izteiksmē

Darāmā kārtā īstenības izteiksme	Vienkāršie laiki		
	Vienkāršā tagadne	Vienkāršā pagātne	Vienkāršā nākotne
	Darbība notiek pašlaik. <i>Es lasu grāmatu.</i>	Darbība notika iepriekš. <i>Es lasīju avīzi.</i>	Darbība vēl notiks. <i>Es lasīšu žurnālu.</i>
	Saliktie laiki		
	Saliktā tagadne	Saliktā pagātne	Saliktā nākotne
	Darbība ir jau notikusi, bet tās sekas ir redzamas. <i>Es esmu lasījis šo</i> <i>grāmatu.</i>	Darbība ir jau notikusi, un tās iedarbība beigusies. <i>Kad biju izlasījis</i> <i>grāmatu, paņēmu citu.</i>	Darbība notiks pirms citas nākotnes darbības. <i>Kad būšu izlasījis</i> <i>šo grāmatu, paņemšu</i> <i>citu.</i>

3. tabula

Darbības vārda laiki atstāstījuma izteiksmē

Nenoteiksme	Vienkāršā tagadne	Vienkāršā nākotne	Saliktā tagadne	Saliktā nākotne
nes-t strādā-t rakst-īt	nes-ot strādāj-ot rakst-ot	nesī-š-ot strādā-š-ot raksti-š-ot	esot nesis esot strādājis esot rakstījis	būšot nesis būšot strādājis būšot rakstījis

4. tabula

Divdabis ar izskaņām **-ošs, -oša**

Divdabis ar izskaņām **-ošs, -oša** ir lokāmais* divdabis. To veido no vienkāršās tagadnes celma**, pievienojot izskaņu (*uzlec-* + *-ošs* = *uzlecošs*).

Piemēri.

*Agri no rīta pie jūras var novērot **uzlecošu** sauli.*

*Mūsu skolā strādā **zinoši** skolotāji.*

Nenoteiksme	Vienkāršā tagadne	Divdabis
<i>lēk-t</i>	<i>lec-u</i>	<i>lec-ošs; lec-oša</i>
<i>strādā-t</i>	<i>strādāj-u</i>	<i>strādāj-ošs; strādāj-oša</i>
<i>zin-āt</i>	<i>zin-u</i>	<i>zin-ošs; zin-oša</i>

* Loka pēc īpašības vārda parauga.

** Celms – vārds bez galotnes.

5. tabula

Divdabis ar izskaņām **-is, -usi, -ies, -usies**

Divdabis ar izskaņām **-is, -usi, -ies, -usies** ir lokāmais divdabis. To veido no vienkāršās pagātnes celma, pievienojot izskaņu (*apvienoj-* + *-usies* = *apvienojusies*).

Šis divdabis nosauc sasniegtu stāvokli vai pabeigtu darbību (*apvienojusās valstis*).

Teikumā tas ir izteicēja daļa vai apzīmētājs.

Piemēri.

*Eiropas Savienība ir **izveidojusies** pēc Otrā pasaules kara.*

***Nogurušie** iedzīvotāji vēlējās apvienoties.*

Nenoteiksme	Vienkāršā pagātne	Lokāmais divdabis
<i>skrie-t cens-ties</i>	<i>skrēj-a cent-ās</i>	<i>skrēj-is, skrēj-usi cent-ies, cent-usies</i>
<i>dzīvo-t apvieno-ties</i>	<i>dzīvoj-a apvienoj-ās</i>	<i>dzīvoj-is, dzīvoj-usi apvienoj-ies, apvienoj-usies</i>
<i>virzī-t atrisinā-ties</i>	<i>virzīj-a atrisināj-ās</i>	<i>virzīj-is, virzīj-usi atrisināj-ies, atrisināj-usies</i>

6. tabula

Divdabis ar izskaņām **-ams, -āms, -ama, -āma**

Divdabis ar *izskaņām -ams (a), -āms (a)* ir lokāmais divdabis. Tas apzīmē iespējamu darbību. To veido no vienkāršās tagadnes celma, pievienojot izskaņu (*nāk- + -amais = nākamais*).

Piemēri.

*Drīz pienāks **nākamais** trolejbuss.*

*Mana **lasāmā** grāmata palika skolā.*

*Tas ir **pārrunājams** jautājums.*

Nenoteiksme	Vienkāršā tagadne	Lokāmais divdabis
<i>nāk-t</i>	<i>nāk-u</i>	<i>nāk-amais; nāk-amā</i>
<i>runā-t</i>	<i>runāj-u</i>	<i>runāj-ams; runāj-ama</i>
<i>audzinā-t</i>	<i>audzin-u</i>	<i>audzin-āms; audzin-āma</i>

7. tabula

Divdabis ar izskaņām **-ts, -ta**

Divdabis ar izskaņām **-ts, -ta** ir lokāmais divdabis. Tas apzīmē pagātnē veiktu darbību vai darbību, kas sāka iepriekš un vēl nav pabeigta. To veido no nenoteiksmes celma, pievienojot izskaņu (*apceļo- + -ts = apceļots*).

Piemēri.

*Eiropa vēl ilgi **tiks apceļota**.*

***Ieinteresēts** ceļotājs vēlas iepazīties ar Latviju.*

Nenoteiksme	Lokāmais divdabis
<i>atvē-t</i>	<i>atvē-ts, atvē-ta</i>
<i>izmanto-t</i>	<i>izmanto-ts, izmanto-ta</i>
<i>rakstī-t</i>	<i>rakstī-ts, rakstī-ta</i>

8. tabula

Divdabis ar izskaņām **-am, -ām, -ot, -oties**

Divdabis ar izskaņu **-am, -ām** ir nelokāmais divdabis. Tas nosauc darbību, kuru runātājs pats nedara, bet uztver kā tādu, ko veic kāds cits. To veido no tagadnes celma, pievienojot **-am, -ām** (*skrien-* + *am* = *skrienam*).

Piemērs.

*Es redzu viņu **skrienam**.*

Divdabis ar **-ot, -oties** ir nelokāmais divdabis. Tas nosauc blakus darbību, kas notiek vienlaicīgi ar teikumā minēto darbību. To veido no tagadnes celma, pievienojot **-ot, -oties** (*stāst-* + *-ot* = *stāstot*).

Piemērs.

*Viņš **stāstot** daudz smaida.*

Nenoteiksme	Vienkāršā tagadne	Nelokāmais divdabis
<i>brauk-t</i> <i>cens-ties</i> <i>ceļo-t</i> <i>stāstī-t</i>	<i>brauc-u</i> <i>cenš-os</i> <i>ceļo-ju</i> <i>stāst-u</i>	<i>brauc-am, brauc-ot</i> <i>cenš-amies, cenš-oties</i> <i>ceļoj-am, ceļoj-ot</i> <i>stāst-ām, stāst-ot</i>

9. tabula

Divdabis ar izskaņām **-dams, -dama, -damies, -damās**

Divdabis ar izskaņām **-dams, -dama, -damies, -damās** ir daļēji lokāmais divdabis. Tas nosauc blakus darbību, kas pavada galveno darbību, bieži abas darbības veic viens darītājs. To veido no nenoteiksmes celma, pievienojot izskaņas (*skrie-* + *dams* = *skriedams*).

Nenoteiksme	Daļēji lokāmais divdabis vīriešu dzimtē	Daļēji lokāmais divdabis sieviešu dzimtē
<i>skrie-t</i> <i>mācī-ties</i>	<i>skrie-dams</i> <i>skrie-dami</i> <i>mācī-damies</i>	<i>skrie-dama</i> <i>skrie-damas</i> <i>mācī-damās</i>

Divdabju pareizrakstība

Ja darbības vārda pagātnes formas beigās ir zilbe **-ta, -da, -za**, tad **-dams (a), -damies (ās)** priekšā raksta **z**.

Nenoteiksme	Vienkāršā pagātne	Daļēji lokāmais divdabis
<i>lauz-t</i>	<i>lauz-a</i>	<i>lauz-dams</i>
<i>ves-t</i>	<i>ved-a</i>	<i>vez-dams</i>
<i>mes-t</i>	<i>met-a</i>	<i>mez-dams</i>

Ja darbības vārda pagātnes formas beigās ir zilbe **-ta, -da, -sa**, tad **-ts, -ta** priekšā raksta **s**.

Nenoteiksme	Vienkāršā pagātne	Daļēji lokāmais divdabis
<i>nes-t</i>	<i>nes-a</i>	<i>nes-ts</i>
<i>ves-t</i>	<i>ved-a</i>	<i>ves-ts</i>
<i>mes-t</i>	<i>met-a</i>	<i>mes-ts</i>

Divdabja teiciens

Divdabja teiciens ir īpaša konstrukcija vienkāršā teikumā.

Divdabja teicienu veido divdabis un no tā atkarīgais vārds.

Sasniedzis virsotni, alpīnists uzgavilēja.

Divdabja teiciens neveidojas, ja divdabi nepaskaidro patstāvīgs vārds. Divdabja teicienā neietilpst teikuma priekšmets un izteicējs.

Sarunādamies skolēni pastaigājās pa gaiteni.

Divdabja teicienu no citiem teikuma locekļiem atdala **ar komatiem**.

Divdabja teicienu veido divdabji ar izskaņām

- *-is, -usi, -ies, -usies;*
- *-ts, -ta;*
- *-ot, -oties;*
- *-dams, -dama, -damies, -damās.*

Piemēri.

Iestājušies vidusskolā, jaunieši devās atpūsties uz Spāniju.

(Vispirms jaunieši iestājās vidusskolā, tad devās uz Spāniju.)

Mācīts neatbildēt uz rupjībām, Vilnis klusēja.

(Vilnis klusēja, jo viņu iemācīja neatbildēt uz rupjībām.)

Tētis, lasot avīzi, klausījās savu bērnu sarunā.

(Tētis klausījās savu bērnu sarunu un lasīja avīzi.)

Skolēni, pārrunādami ekskursijas maršrutu, devās uz nākamo stundu.

(Skolēni pārrunāja ekskursijas maršrutu un devās uz nākamo stundu.)

